DÜNYA EDEBİYATINDAN TERCÜMELER

RUS KLÂSİKLERİ: 66

HİKÂYELER I

Turgenyev

TURGENYEV

HİKÂYELER

I

Bu eseri ŞAHİN AKALIN dilimize çevirmiştir.

İSTANBUL 1949 - MİLLÎ EĞÎTÎM BASIMEVİ

ÖNSÖZ

Turgenyev de, öbür büyük Rus yazarları gibi, çok taraflı bir sanat yaratıcılığı göstermiş, roman, küçük büyük hikâye, piyes yazmış, üstelik onlardan farklı olarak, şiir, nesir şiir yazmıştır. Bugün şiirleri üzerinde hemen hemen hiç durulmaz. Turgenyev denince akla Tolstoy'un, Dostoyevski'nin hemen yanı başında yer alan büyük romana, hikâyeci gelir. Ama onun her eserinde kendini duyuran romantik hatta lirik havayı, bu şiir, nesir şiir kaynağına bağlamak, sanat kişiliğinin kendine göreliğini açıklatmaya enikonu yardım etmektedir. Bugün şiirli üslûbunun, romantik tabiatının payını ayırdıktan sonra, Turgenyev'in sanatını, Rus romanında, hikâyesinde baş yeri alan gerçekçilik çevresi iğinde görüp incelemede güçlük çekmeyiz. Gerçi yazarın romantik tarafı, zamanında, haklı olarak yadırganmış, sanatçı kişiliğinin gereği gibi anlaşılmasına engel olmuştur. O zaman eserleri üzerinde birbirine aykırı hükümler verildiğini görüyoruz. Tenkitçi Çernişevski'ye göre, nesir şiirlerini göklere çıkarmak Turgenyev'in dehasına körü körüne hayranlık beslemekten ileri gelmektedir. Tıpkı Goethe'nin yazdığı en basit şeylere Almanların bayılmaları gibi. Ona göre bu nesir şiirlerin bir tanesi bile basılmaya değmez. Öbür yandan da Turgenyev'le arası hiç iyi olmayan Dostoyevski, onun romancı, hikâyeci değerini düşürmek için olacak ki, adını unuttuğunu söylediği birkaç şiirle, Üç Karşılaşma adlı büyük hikâyesinden başka ele alınacak bir eseri olmadığını ileri sürer. Şurasını hemen söyleyelim ki, tarafsız bir tenkit değerinden uzak olan bu hükümler arasında da romancının adı, şöhreti, memleket sınırlarını çoktan aşmıştı. Hele ölümünden sonra, Dostoyevski'nin başka bir dile çevrilince bir şey kalmaz dediği eserleri, hemen bütün medenî dillere, hem de tekrar tekrar çevrilmiştir. Bugün yalnız *Bir Asilzade Yuvası, Rudin, Babalar* ve *Çocuklar, Bakir Toprak* gibi romanları değil, *Asia, Faust, İlk Aşk, Üç Karşılaşma* gibi büyük hikâyeleri bile her yerde başlı başına değeri olan birer eser gibi okunmaktadır. Kendisi de asil bir aileden olan yazar, ta çocukluğundan beri gözü önünde canlı örnekler, kahramanlar bulmuş, içinde yaşadığı çevrenin bütün özelliklerini, kişilerini, kurumlarını, zamanındaki hürriyetçi fikirlerin ışığı altında incelemiş, çökmekte olan toprak köleliğinin gerçek tablolarını çizmiş, ama gene de eserlerine belirsiz, kararsız, romantik tabiatının damgasını vurmuştur. Bütün hikâyelerinde yer alan temiz, ama umutsuz aşk konusu,

daha çok büyük hikâyelerinde işlenmiştir. *Faust*'ta, *Asia*'da, *İlk Aşk*'ta gördüğümüz aşklar, hep o acı, beklenmedik bir sonla biten romantik, bir dereceye kadar da eflâtuni aşklardır, *İlk Aşk*'ta babasının rakipliği, üstünlüğü karşısında kırılan çocukluk aşkı, temelini gerçek hayattan aldığı gibi, hemen bütün hikâyelerinde çevresindeki olaylardan alınma çizgiler vardır. Zaten yazar, ele aldığı bütün kişilerin, olayların bir dereceye kadar yaşamış, yaşanmış olduğunu kendisi söyler. *Faust*'ta artık olgun, daha doğrusu kuvvetleri azalmaya yüz tutmuş bir adamın son aşkını okuyoruz. Turgenyev'in zaten umutsuz, kötümser, kararsız olan kahramanları, yaşlanınca ruh kuvvetlerini daha çok kaybederler, geçmiş günleri anıp avunmaya, eski hatıralara dalmaya, arada bir de karşılaştırmalar yapmaya başlarlar. *Faust*'un erkek kahramanı bir yerde şöyle der: " *İhtiyarlamakta olduğumun nasıl farkına vardım, bilir misin? Bak: ben şimdi neşeli duygularımı büyültmeye, kederli duygularıma ise hâkim olmaya çalışıyorum. Gençliğimde ise bunun tam tersine hareket ederdim. O zamanlar hüzünlü görünmeyi sever, neşeli coşkunluklardan utanırdım* ." Gerçi *Faust*'taki aşk, büyütülmüş değil, uzun zaman gizlenmek istenilmiş, şüphe ile karşılanmış, ama sonunda çok eski bir gençlik ilgisi, yeni yeni tesirlerle beslenip gelişmiş, karşılıklı bir gönül bağlılığı halini almıştır. Şu var ki, bu aşk da öbür hikâyelerdeki aşklar gibi mesut bir birleşmeye varamayacak, evlilik bağının kutsallığı karşısında sinecek, acıklı bir şekilde sona erecektir. Turgenyev, hikâyesinin başına Goethe'in *Faust*'undan şu cümleyi almıştır "*Feragat etmeli, feragat*." Hikâyenin sonu da bu başlangıca uygun düşmektedir. Denilebilir ki, yazarın eserlerinde, aşk, sadece yaşanır. Onun gerçekleşmesini, yani birleşmeyi önleyen sebepler üzerinde durulmaz bile. Sanki aşkın gerçekleşmemesi, acı ile ayrılıkla, ölümle sona ermesi önüne geçilmez bir alın yazısıdır. Bu umutsuz kötümser görüşü, biraz da Turgenyev'in kendi hayatı ile, kendi tabiatı ile açıklamak mümkündür. Onun çocukluğu, çevresindeki zengin, şatafatlı hayata rağmen, hiç de sevinçli geçmemiştir. Zengin, asıl bir soydan gelen annesi, bütün aile halkını, hizmetçileri, köleleri, karşısında tir tir titreten, en küçük; bir suçu kıyasıya cezalandıran sert bir kadındı. Küçük Turgenyev, aile ocağı içinde birçok iç sızlatıcı ceza sahneleri görmüş, daha o zaman ruhunda kölelik hakkına karşı sonsuz bir tiksinme, bir düşmanlık duygusu belirmeye, kuvvetlenmeye başlamıştır. Aile çevresinde gördüklerini, işittiklerini birçok eserlerine serpiştirmiştir. Kendisi de annesinin sevgilisi olmakla beraber gene de ondan çekmediği kalmamıştır. Bir yerde: "*Beni hemen her gün en*

küçük bir şey için döverlerdi" diyor. Turgenyev'in kötümser ruhunda, bir ara iyiden iyiye bağlanıp tesiri altında kaldığı Shopenhauer'ın da oldukça büyük bir payı vardır. Buna sınır dışında geçen sıkıntılı yılların verdiği ruh halini de katabiliriz. Böylece onun her hikâyesinde, ışıklı, güzel tabiat dekorlarıyla çevrili sessiz rahat görünen bir hayatı, sanki bile bile, başka türlüsü olamazmış gibi aksi tesadüflerle hiç değilse kederli hatıralarla acılaştırdığını, kahramanlarını sonsuz üzüntüler, içlenmelerle çoğu " *lüzumsuz adam*" olarak çizdiğini görüyoruz. Gerek üslûp, teknik, gerekse vazgeçemediği konusu olan "aşk"ı anlaması, anlatması bakımından örnek sayılabilecek hikâyesi *Asia* üzerinde biraz duralım:

Asia, 1857 de, yazarın bir komedya olan ilk eserini yazdığı tarihten on iki yıl sonra yazılmıştır. *Üç Karşılaşma*, *Faust* hikâyeleriyle *Rudin* romanı daha önceki yıllarda çıkmış, *Bir Avcının Notları* da daha önce başlanmış ve devam etmektedir. Gerçekten Turgenyev'in en önemli, en olgun çağında çıkan Asia'da bir dil ve üslûp titizliğiyle hem şekil, hem öz bakımından büyük bir ahenk göze çarpar. Birçok eserlerinde olduğu gibi burada da hikâyeyi anlatan erkek kahramandır. Böylece hem olaylardaki gerçeğe yakınlık duygusu, hem de yazarın her zaman gözettiği psikolojik hava, kolaylıkla sağlanmış oluyor. Kahraman "çok eskiden geçmiş şeyler dediği bir gençlik hikâyesini anlatır. Hikâye Rein kıyısında, küçük, ücra bir Alman şehrinde geçer. Orada ülkesinden Gagin'le kız kardeşi Asia'ya rastlar. Daha ilk görüşte kız onun üzerinde tuhaf, büyüleyici bir tesir bırakır. Pek değişken bir karakteri vardır. Kahraman, bir gece bahçede kızın Gagin'e kendisinden başka kimseyi sevmediğini bildiren sözlerini işitince yıldırımla vurulmuşa döner.. O zaman Asia'ya tutulduğunu anlar; kederinden birkaç gün dağlarda başıboş dolaşır. Ama dönüşte Gagin'den kızla baba bir kardeş olduğunu öğrenince şaşırır kalır. Asia da ona açılır, gündelik hayattan uzaklaşıp maceralı bir hayat sürmek için yanıp tutuştuğunu söyler, "Böyle yaşamaktansa öleyim daha iyi" der. Ama bir aşk, erkeğin yersiz bir dürüstlük anlayışı yüzünden ak gün göremez. İki kardeş, hiç habersiz Almanya'dan uzaklaşırlar. Âşık, şaşkına döner, peşlerine düşer, ama bir türlü onları, bulamaz.

Turgenyev, bu hikâyesinde gene bir aşk macerası içinde o zamanki asil Rus aydınlarından birkaç meraka değer tipi inceler. Asia, hayatından hoşnut

olmayan, hayaller peşinde koşan okumuş kız örneğidir; Puşkin'in Tatyana'sı gibi olmak ister, hürriyete, maceraya, toplum çalışmalarına can atar.

Erkek kahramana gelince: Turgenyev'in birçok eserlerinde ölmezleştirdiği zayıf iradeli, temelsiz, "lüzumsuz” adamlardandır. En candan duygularını bile anlatırken peşin hükümlerinin tesiri altında kalır, aşkından utanır, Rudin gibi başladığını bitirmek gücünü kendinde bulamaz.

Gagin ise hem kabiliyet, hem çalışma yoksulu bir sanat meraklısıdır. Kendisini ciddi olarak işe verip boş hayatını değerlendiremez, bir türlü can sıkıntısından kurtulamaz.

Asia’da eşsiz tabiat tasvirlerine rastlarız. Zaten, yazar, konusunu bir tabiat karşısında düşündüğünü bir yazısında şöyle anlatmaktadır: "... *Yolculuğum sırasında Rein üzerinde, küçük bir şehirde durdum. Akşamleyin yapacak bir işim olmadığı için sandala binip biraz dolaşayım, dedim. Güzel mi güzel bir akşamdı. Hiçbir şey düşünmeden sandalın içine uzanmış, ılık havayı kokluyor, etrafa göz gezdiriyordum. Küçük bir harabenin yakınından geçiyoruz, yanında iki katlı bir evceğiz var. Alt katın penceresinden bir ihtiyar kadın bakıyor, üst katın penceresinden güzel bir kız başını uzatmış. Birdenbire kendimi bambaşka bir ruh hali içinde buldum. Daldım, uzun uzun düşünmeye başladım: bu genç kız kimdir, nasıl bir kızdır, niçin bu evde oturuyor, ihtiyar kadının nesi oluyor? Böylece hikâyenin konusu, daha sandalda iken kafamda canlandı.* ”

Oğuz PELTEK

ÜÇ KARŞILAŞMA

Hikâyeyi Hasan Kopsal dilimize çevirmiştir.

ÜÇ KARŞILAŞMA

Passa que' colli e vieni allegramente ;

Non ti curar di tanta compania —

Vieni, pensandü a me segretamente —

Ch'io t'accompagna per tutta la via.

(Çevirisi: Şu karşıki tepeleri geç de neşeyle bana gel; yanında pek fazla arkadaşın olmasın. Yalnız gel, bütün yol boyunca da yalnız beni düşün, öyle ki geçeceğin bütün yollarda ben sana arkadaş olayım.)

Köyümden 20 kilometre uzakta olan "Glinnoye" kasabasına her yaz avlanmak için giderdim, bu kadar sık gittiğim başka bir yer yoktu. Bu köyün yamacındaki yerler, belki de kasabamızın avlanmaya en elverişli yerlerindendi. Civardaki bütün çalılıkları, tarlaları dolaştıktan sonra, akşama doğru yakınımızdaki biricik bataklığa da muhakkak uğrar, oradan da her zaman evine gittiğim, güler yüzlü bir ev sahibi olan Glinnoye muhtarının yanına dönerdim. Bataklıktan Glinnoye'ye kadar iki kilometreden fazla sürmezdi; dere içinden giden yolun yarısından sonra ufak bir tepeyi tırmanmak gerekiyordu. Bu tepenin üzerinde yalnız boş bir ev ile bir bahçesi olan bir çiftlik vardı. Hemen her zaman, akşamın kızıl batışında buradan geçmek zorunda kalıyordum, her defasında da bu ev, sıkı sıkıya kapatılmış, çivilenmiş pencereleri ile güneşte ısınmaya çıkan kör bir ihtiyarı andırıyordu. Zavallıcık yol kenarında oturur; onun için güneş ışıkları çoktan ebedî karanlıklara gömülmüştür; ama güneşi hiç olmazsa göğe doğru kaldırdığı süzgün yüzünün ısıtılmış yanaklarında duyar. Bu evde çoktan beri kimsenin oturmadığı sanılırdı; ama yanı başındaki ufak evde, ön taraftaki pencerenin altındaki kerevette, her zaman yüzü hareketsiz, manalı çizgilerle kaplı, uzun boylu, kır saçlı, dermansız bir ihtiyar oturur, kederli, düşünceli gözleriyle uzaklara bakardı, beni görünce

de yerinden biraz kalkıp babalarımızın değil de dedelerimizin eski uşaklarında görülen ağır, önemli bir eda ile selâmlardı.

Kendisiyle konuşurdum, ama konuşmaktan hoşlanan bir adam değildi; yalnız ondan, oturduğu çiftlik eski efendisinin dul kalan, ayrıca da küçük bir kız kardeşi olan torununun olduğunu öğrendim. İkisi de deniz aşırı şehirlerde oturuyorlarmış, bu eve hiç uğramazlarmış; kendisi de bir an önce ömrünün sona ermesini beklemekte olduğunu, çünkü ekmeği uzun müddet çiğnemekten usandığını söylerdi. Bu ihtiyarın adı Lukyanıç idi.

Bir gün uzun müddet kırda dolaşmıştım; birçok av hayvanına rastladım, o gün de hava av için o kadar elverişli idi ki! Ta sabahtan beri hava sanki akşam olmuş gibi bulanıktı, durgundu. Ben uzaklara gitmiştim, karanlık basmıştı, ama ay da doğmuştu, tanıdığım eve geldiğim zaman gece hayli ilerlemiş, gökyüzünü kaplamıştı. Bahçe boyunca yürümek zorunda kaldım... Her taraf sessizlik içindeydi...

Genişçe yoldan karşıya geçtim, tozlu ısırganların arasından usulca sıyrılarak alçak çitlere dayandım. Önümde küçük bir bahçe ayın parlak ışığıyla aydınlanıp rahatlığa kavuşmuş gibi kımıldanmadan serili duruyordu. Her taraf nemli, güzel kokularla doluydu; burası eski zamanlarda olduğu gibi uzunca bir çayırlıktan ibaretti. Düz yollar bahçenin ortasındaki kasımpatlarıyla kaplı çiçeklikte birleşiyordu. Etraf uzun ıhlamur ağaçları ile çevrili idi. Bu ağaçtan duvarın yalnız bir yerinde iki metre kadar bir aralık vardı, bu aralıktan alçak evin bir parçası, bir de iki penceresi gözüküyordu, pencerelerden ışık sızıyordu, buna şaştım. Çayırlığın ötesinde berisinde genç elma fidanları yükseliyordu. Onların seyrek dalları arasından gökyüzünün maviliği beliriyor, ayın donuk ışığı sızıyordu: beyazlaşan yeşillik üzerinde her elma ağacının hafif alaca gölgesi görülüyordu.

Bahçenin bir tarafında ıhlamur ağaçlarının belirli belirsiz yeşillikleri üzerine soluk renkli bir aydınlık dökülüyordu; öte yandan bunların hepsi kapkara donuk duruyordu, zaman zaman ağaçların sık yaprakları arasında acayip, kesik hışırtılar oluyordu; sanki insanı altlarında gizlenen patikalara, ıssız geçitlere çağırıyorlardı. Gökyüzü yıldızlarla kaplı idi; yükseklerden onların esrarlı, mavi, yumuşak ışıkları sızıyordu; onlar, sanki sessiz bir dikkatle uzakta kalan dünyayı seyre dalmışlardı. Ara sıra seyrek, küçük

bulutlar ayın üzerine gelerek bir an için onun sakin parlaklığını aydın bir sise çeviriyorlardı...

Her şey uykuda idi. Hava sıcaktı, her taraf koku içinde idi, ufak bir kımıldanış bile duyulmuyordu; yalnız ara sıra, içerisine bir dal düştüğü zaman suyun dalgalandığı gibi titriyordu... Onda bir istek, bir baygınlık hissediliyordu. Çitin üzerine eğildim: önümde koyu otların içinden kırmızı tarla gelincikleri dümdüz saplarıyla yukarı uzanıyordu; açık olan çiçeğin dibinde akşam kırağısının iri iri damlaları pırıl pırıl parlıyordu. Etrafta her şey uyukluyordu, her şey nazlanıyor gibiydi; sanki her şey bir şey bekliyormuş gibi kımıldanmadan yukarıya bakıyordu... Uyumayan bu ılık gece ne bekliyordu?

Bir ses, canlı bir ses bekliyordu bu duygulu sessizlik, ama her şey susuyordu. Bülbüller çoktan susmuştu... Uçup geçen bir böceğin ani vızıldayışı, bahçe sonundaki ıhlamur ağaçlarının arkasındaki gölcükte ufak balıkların suyun yüzüne çıkıp suya dalarken çıkardıkları hafif ses, ufak bir kuğun çırpınarak uyku arasındaki ıslığı, tarlada uzaktan gelen bir ses,— insan kulağının bile ayırt edemeyeceği kadar uzaktan gelen bir ses duyuluyordu; — bunun insan sesi mi, vahşi bir hayvanın bağrışı mı, bir kuş sesi mi olduğu belli olmuyordu, yoldan duyulan kısa fakat süratli ayak sesleri bütün bu hafif gürültüler, bu hışırtılar yalnız sessizliği arttırıyordu... Kalbim anlaşılmaz bir duygunun tesiriyle eziliyordu, sanki bir şey bekliyor, yahut geçmiş saadeti hayalimde canlandırıyordum. Hem ayın, hem de kırağının aydınlattığı bu hareketsiz duran bahçenin önünde kımıldamaya cesaret edemeden duruyordum. Bilmem neden gözlerimi alacakaranlıkta kızıl kızıl yanan o iki pencereden ayıramıyordum, birdenbire evden bir akort sesi duyuldu, bir dalga gibi etrafa yayıldı... Havayı çınlatan sinirli bir aksiseda her taraftan duyuldu... Elimde olmadan titredim.

Akordun arkasından bir kadın sesi duyuldu... Büyük bir dikkatle kulak kabarttım ve... Bilmem ki şaşkınlığımın derecesini anlatabilecek miyim? İki yıl önce, İtalya'da, Sorrento’da, aynı şarkıyı dinlemiştim. Evet, aynı sesi... Evet evet...

Vieni Pensando a me segretamente...

Aynı seslerdi, tanımıştım, bunlar o seslerdi... Bakın bu nasıl olmuştu. Deniz kenarında uzun bir gezintiden sonra eve dönüyordum. Hızlı hızlı caddede yürüyordum; gece bir hayli ilerlemişti, göz alıcı güney gecesi, bizdeki gibi sessiz, gamlı, düşünceli olmayan bir gece! Evet, her tarafı aydın, olgunluk çağında mesut bir kadın kadar ihtişamlı, güzel mi, güzel bir gece; ay ortalığı inanılmayacak bir parıltıyla aydınlatıyordu; büyük parlak yıldızlar koyu mavi gökyüzünde kımıldayıp duruyor; karanlık gölgeler, aydınlıktan sarıya boyanan topraktan kesin olarak ayrılıyordu.

Caddenin iki tarafında bahçelerin taş duvarları uzayıp gidiyordu; portakal ağaçları duvarlar üzerinden eğri dallarını yükseltiyorlardı, sık, karmakarışık yaprakları arasında gizlenen ağır meyvelerin altın yuvarlakları kâh belli belirsiz görünüyorlar, kâh aya karşı pırıl pırıl yanıyorlardı. Birçok ağaçta beyaz çiçekler nazlı nazlı beliriyordu; hava baştanbaşa kuvvetli, sert ve âdeta ağır denecek kadar güzel kokularda dolu idi, bununla beraber anlatılamayacak kadar da tatlıydı.

Yoluma devam ediyordum, doğrusu bütün bu şaşılacak kadar güzel şeylere alışmıştım. Ben yalnız bir an önce otele gitmeyi düşünüyordum, birdenbire yanından hızlı hızlı ilerlediğim duvarın tam üstüne kurulmuş olan ufak pavyonların birinden bir kadın sesi duyuldu. Bu ses, bilmediğim bir şarkıyı söylüyordu, bu seste öyle çekici bir şey vardı ki, şarkının sözleriyle ihtiraslı, sevinçli bekleyişini anlatmak istediği belliydi. O anda, elimde olmadan durdum, başımı kaldırdım.

Pavyonun iki penceresi vardı; ama ikisinin de panjurları indirilmişti, panjurların dar aralıklarından sadece mat bir ışık sızıyordu; ses: "Vieni, Vieni" sözlerini iki defa tekrarlayıp sustu; yere halının üzerine düşen bir gitarın tellerinden çıkan ses gibi bir ses duyuldu, bir kadın elbisesi hışırdadı, döşemeler hafifçe gıcırdadı. Pencerenin birinden sızan ışık kayboldu. Sanki içerde birisi pencereye yaslanmıştı. İki adım geriledim. Birden panjurlar gürültü ile açıldı; baştan aşağı beyazlar giyinmiş düzgün, endamlı bir kadın güzel başını hızla pencereden dışarıya çıkardı, ellerini bana doğru uzatarak, "Sei tu?" dedi. Şaşırdım, ne söyleyeceğimi bilemedim, ama bir anda tanımadığım kadın hafifçe bağırarak geri çekildi, panjurlar indirildi, pavyondaki ışık sanki başka bir odaya götürülmüş gibi daha da fazla kısıldı.

Olduğum yerde kaldım, uzun müddet kendimi toplayamadım. Böyle birdenbire karşıma çıkan kadının yüzü şaşılacak kadar güzeldi. Bu yüzü hızla gözümün önünden geçtiği için her çizgisinin hemen o anda zihnime yerleşmesi imkânsızdı, ama umumiyetle bende bıraktığı iz, anlatılamayacak kadar derin, kuvvetliydi...

O zaman bu yüzü, hayatımın sonuna kadar unutamayacağımı anladım. Ay ışığı tam pavyonun duvarına, kadının göründüğü pencereye vuruyordu. Tanrım, ay ışığında onun iri, siyah gözleri ne kadar da güzel parlamıştı! Yarı dağılmış siyah saçları, kalkık, yuvarlak omuzlarına ağır dalgalar gibi dökülüyordu! Vücudunun hafifçe eğilişinde bir ürkeklik, bir tatlılık, beni çağıran sesinde, acele, ama hâlâ çınlayan fısıltısında nasıl bir okşama edası vardı. Uzun müddet olduğum yerde, ayakta bekledikten sonra, nihayet biraz kenara, karşıki duvarın gölgesine çekildim, oradan budalaca bir kararsızlık, bekleyiş içinde pavyona bakıyordum. Kulak kesilmiştim... Olanca dikkatimle dinliyordum. Kararan pencerenin arkasında kâh birisi yavaşça nefes alıyor sanıyordum, kâh bir hışırtı, hafif bir gülüş işitir gibi oluyordum.

Nihayet uzaktan ayak sesleri duyuldu... sesler yaklaşıyordu; caddenin öbür ucundan aşağı yukarı ben boyda bir erkek göründü, hızlı adımlarla, daha önce görmediğim pavyonun tam yanındaki küçük kapıya yaklaştı, etrafına bakmadan kapının üzerindeki demir halkaya uzanarak iki defa çaldı, bekledi, tekrar çaldı, sonra hafif sesle "Ecco ridente" yi söylemeye başladı... Kapı açıldı... Erkek sessizce içeriye süzülüverdi.

Birden ürperdim, başımı salladım ellerimi açtım şapkamı şiddetle kaşlarımın üzerine çekerek memnun olmayan bir adam tavrıyla evin yolunu tuttum. Ertesi gün, en sıcak bir zamanda pavyonun önündeki caddede boşu boşuna tam iki saat dolaştım, Tassov'un evine bile uğramadan hemen o akşam Sorrento'dan ayrıldım.

Rusya'nın en ücra bir yerinde, bir bozkırda aynı sesi, aynı şarkıyı duyduğum zaman geçirdiğim şaşkınlığı okuyucularım, gözlerinin önüne getirebilirler. O zamanki gibi şimdi de gece idi; o zamanki gibi şimdi de birden aydınlanan, o bilmediğim odadan bir ses işitildi, yalnızdım, kalbim hızlı hızlı çarpıyordu. Sakın bu bir rüya olmasın? diye düşündüm. İşte gene son Vieni... Sözü duyuldu. Pencere gene açılacak mı? Orada o kadın görünecek mi? Pencere açıldı. Kadın göründü. Aramızda ki mesafe elli adım kadar

vardı, hafif bir bulut ayı örtüyordu, ama gene onu hemen tanıdım. Bu o kadındı, Sorrento'da gördüğüm yabancı kadın.

Ama eskisi gibi çıplak kollarını ileriye uzatmadı, yavaşça kollarını kavuşturarak pencerenin kenarına dayandı, hiç kımıldamadan sessizce bahçenin bir yerine bakmaya başladı. Evet, o kadındı, bir eşine daha rastlamadığım unutulmaz çizgilerini, gözlerini görüyordum. Geniş beyaz elbisesi şimdi de vücudunu kavrıyordu. Sorrento'dakinden biraz daha şişmanca görünüyordu. Onda baştan aşağı aşkın verdiği bir güvenme, rahatlık, şahane bir güzellik, saadetten gelen bir sükûnet okunuyordu. Uzun müddet kımıldamadan durdu, sonra dönüp arkasına, odaya baktı, birdenbire doğrularak üç defa yüksek çınlayan bir sesle "Addio!" diye bağırdı.

Bu güzel ses çok uzaklara kadar yayıldı, uzun müddet titreyerek arkamdaki tarlada, ıhlamur bahçesinin üstünde her yanda yankılar çıkararak hafifledi, sustu. Bir müddet etrafımdaki her şey bu kadının sesi ile doldu, her şey ona cevap vererek çınlıyordu, onunla çınlıyordu. Pencereyi kapadı, bir müddet sonra da evdeki ışık söndü.

Kendime gelince, doğrusunu söyleyeyim, bu, pek de çabuk olmamıştı, derhal bahçe boyunca eve doğru yollandım, kapalı kapıların yanına geldim çitlerden içeriye baktım. Bahçede bir fevkalâdelik göze çarpmıyordu: bir köşede çatının altında, ön kısmının yarısı kurumuş çamurlarla örtülü, ay ışığında kesin olarak beyaz bir renk alan bir araba duruyordu. Evin panjurları eskisi gibi kapalıydı. Yalnız şunu söylemeyi unuttum, bundan önce bir hafta kadar Glinnoye köyüne uğramamıştım. Yarım saatten fazla çitin önünde şaşkın şaşkın dolaştım, öyle ki ihtiyar bahçe köpeğinin dikkatini üzerime çektim, köpek bana havlamadı, sadece kısık, kör olmaya yüz tutan gözleri ile alaylı alaylı bana baktı. Ne demek istediğini anlayarak oradan uzaklaştım. Ama daha yarım kilometre gitmemiştim ki, birdenbire arkamda nal sesleri duydum... Biraz sonra yağız bir atın üstünde bir süvari, ağır bir tırısla yanımdan hızla geçti, çabucak yüzünü benden yana çevirdi, bu sırada yalnız kartal burnunu, kaşlarına doğru eğik kasketinin altından güzel bıyıklarını görebildim, yoldan sağa sapan süvari orman sırtlarında kayboldu, gitti.

"O adam bu imiş" diye düşündüm, kalbim tuhaf tuhaf hopladı. Onu tanıdığımı zannediyordum; boyu bosu gerçekten Sorrento'da önümden

geçip kapıdan giren o erkeği andırıyordu.

Yarım saat sonra Glinnoye'de muhtarın evine gelmiştim, onu uykudan uyandırarak derhal bu çiftliğe gelenlerin kim olduklarını sormaya başladım. O da, gelenlerin çiftlik sahibi kadınlar olduğunu güçlükle söyledi.

Sabırsızlıkla:

— Hangi çiftlik sahipleri? diye sordum.

Uyuşuk uyuşuk:

— Hangileri olduğu belli, bayanlar, diye; cevap verdi.

— Canım hangi bayanlar?

— Bayanlar nasıl olur, belli.

— Rus mu?

— Başka kim olabilir? Elbette ki, Rus bayanları.

— Yabancı değiller mi?

— Efendim?

— Onlar geleli çok oldu mu?

— Tabii yakında.

— Uzun zaman kalacaklar mı?

— İşte belli değil.

— Bu bayanlar, çok zengin mi?

— Onu bilmiyorum. Belki de zengindirler.

— Onlarla bir bay da gelmedi mi?

— Bay mı?

— Evet.

Muhtar içini çekti. Esneyerek:

— Ah, ah, Allah'ım! — diye söylendi. — Bay yo-yo-yok... yok... Bay yok galiba, sonra birden: Bilmiyorum, diye ilâve etti.

— Komşulardan daha kimler var?

— Kimler mi? Kimler olduğu belli, her türlüsü.

— Her türlüsü mü? Ya! Bunların adları nedir?

— Kimlerin, çiftlik sahibi bayanların mı? Yoksa komşuların mı?

— Çiftlik sahiplerinin? Muhtar gene içini çekti:

— Adları neydi onların? diye mırıldandı, adlarının ne olduğunu Allah bilir! Büyüğünün adı galiba, Anna Feodorovna, ötekinin de… Hayır, onun adını bilmiyorum.

— Hiç olmazsa, soyadlarını bilmiyor musun?

— Soyadları mı?

— Evet, soyadları, lakapları.

— Lakapları mı?... Vallahi de, billahi de bilmiyorum.

— Genç mi bu bayanlar?

— Yo! Hiç de değil.

— Peki, öyleyse?

— Küçüğünün yaşı kırktan fazla.

— Sen hep, yalan söylersin.

Muhtar biraz sustu:

— Ne yapalım, siz daha iyisini bilirsiniz. Biz bir şey bilmiyoruz.

Canım sıkılarak:

— Haydi, sen de, bir bilmiyorumdur tutturdun, — diye bağırdım. — Birçok defalar tecrübe ettim de bilirim, böyle cevap vermeye yeltenen bir Rus köylüsünün sözlerinden bir mana çıkarmak mümkün olmaz (hele ev sahibim, yeni uykuya yatmıştı, her cevap verişinde bir çocuk şaşkınlığı ile gözlerini açarak hafifçe ileriye doğru sallanıyor, ilk tatlı uykunun hali ile yapışan dudaklarını güçlükle açabiliyordu.) Ümitsizlikle kolumu silktim, akşam yemeğinden vazgeçerek sundurmaya gittim.

Uzun zaman uyuyamadım. Durmadan kendi kendime: "Bu kadın kimdi? — diye soruyordum — "Rus mudur? Rus ise, neden İtalyanca konuşuyor? Muhtar onun genç olmadığını söylüyor... Ama, yalan söylüyor... Ya o mesut adam kimdi?... Hiçbir şey anlamak kabil değil..." Ama ne garip bir macera! Arka arkaya iki defa böyle bir şey olmasına imkân var mı... Ama ben bu kadının kim olduğunu, niçin buraya geldiğini mutlaka öğrenmeliyim..." Böyle saçma şeyler düşünerek heyecanlandım, çok geç uykuya dalabildim, tuhaf tuhaf rüyalar gördüm... Güya öğle vakti en sıcak bir zamanda, çölde dolaşıyormuşum, birden önümde kızgın kumların üzerinde, büyükçe bir gölgenin koştuğunu gördüm... Başımı kaldırdım — o güzel kadın, baştan ayağa kadar beyazlar içinde havada uçuyordu; uzun beyaz kanatları vardı, eli ile beni yanına çağırıyordu. Arkasından koştum, ama o rahat rahat, hızlı hızlı süzülüp gidiyordu, ben ise bir türlü yerden ayrılamıyordum, hırslı ellerimi boşu boşuna ona doğru uzatıyordum... Uçup giderken bana: "Addio!" diyordu, — Niçin senin kanatların yok... "Addio"... Her taraftan bu "Addio" sesi duyuluyordu: her kum tanesi "Addio"... diye vızıldıyordu. Bu ses dayanılmaz, keskin bir titreyişle çınlıyordu... Ben bir sivrisineği kovar gibi bu sesleri ellerimle kovuyordum, gözlerim onu arıyordu... Ama o artık küçük bir bulut olmuş, yavaşça güneşe doğru yükseliyordu; güneş titriyor, kımıldıyor, gülüyordu, onu karşılamak için uzun altın huzmelerini uzatıyordu, artık bu huzmeler onu sarmıştı, onların arasında eriyordu, ben de var kuvvetimle bir deli gibi bağırıyordum: "Bu güneş değil, bu güneş

değil, bu bir İtalyan örümceği; Rusya'ya girmek için ona kim pasaport verdi? Ben onun foyasını meydana çıkarmasını bilirim: başkalarının bahçelerinden nasıl portakal çaldığını ben; gördüm..." Sonra dar bir dağ patikasından gidiyormuşum... Acele ediyorum: hemen bir yere yetişmem lazımmış, beni orada eşsiz bir saadet bekliyormuş; birden önümde büyük bir kaya yükseliyor, geçmek için bir yer arıyorum: sağa gidiyorum, sola gidiyorum, geçit bulamıyorum! İşte bu sırada kayanın arkasından bir ses duyuluyor... Passa, passa quei colli... Bu ses beni çağırıyor; acıklı çağırışlarını tekrar ediyor.

Ben sıkıntı içinde kendime küçük bir geçit arıyorum... Eyvah!... Her taraf granit taşından dik bir duvar... Ses, *Passa quei colli*, diye acı acı tekrar haykırıyor.

Kalbim sızlıyor, düz taşa atılarak göğsümü dayıyorum, bir deli gibi tırnaklarımla onu tırmalamaya başlıyorum...

Birden önümde karanlık bir geçit açılıyor... Sevincimden kendimden geçerek, ileriye doğru atılıyorum. Birisi: "Yağma yok!" diye bağırıyor: "geçemezsin"... Bir de bakıyorum: önümde Lukyaniç ayakta duruyor, bana gözdağı veriyor, ellerini sallıyor... Hızlı hızlı ceplerimi karıştırmaya başlıyorum: ona rüşvet vermek istiyorum; ama ceplerimde bir şey yok... "Lukyaniç, diyorum: — Lukyaniç, bırak beni geçeyim, sonra seni memnun ederim. — "Yanılıyorsunuz, Sinyor," diye cevap veriyor, yüzü acayip bir şekil alıyor:

Ben bir kapı uşağı değilim Lâmançeski Don Kişot'u, dolaşmalarıyla ün kazanmış şövalyeyim; bütün ömrümce Dolsineyimi aramaktayım — onu bulamadım sizin de kendi sevgilinizi bulmanıza tahammül edemem...

Ses, hemen hemen hıçkırarak gene: *Passa quei coilli*... diye yükseliyor.

"Çekilin yolumun üstünden, Sinyor" diye avaz avaz bağırıyorum, üzerine atılmaya hazırlanıyorum ama şövalyenin uzun mızrağı ta kalbime saplanıyor... Cansız bir halde yere yuvarlanıyorum, sırt üstü yatıyorum... yerimden kımıldayamıyorum... Bir de bakıyorum o kadın elinde bir kandille içeri giriyor, güzel bir hareketle elindeki kandili başından yukarı kaldırarak karanlıkta etrafına takınıyor, çekine çekine yanıma sokulup üzerime doğru

eğiliyor... — "Demek o palyaço bu imiş!" diye söyleniyor, sonra küçümseyen bir gülüşle: "Benim kim olduğumu öğrenmek isteyen bu adamdır, diyor elinde tuttuğu kandilden sızan kızgın yağlar tam yaralı kalbimin üzerine damlıyor... Birden davrandım: "Deli!" diye bağırarak uyandım...

Bütün gece uyuyamadım, ortalık ağarmadan ayağa kalktım.

Çabucak giyinip silâhlandıktan sonra, doğruca bu küçük çiftliğe yollandım. Sabırsızlığım o kadar büyüktü ki, tanıdığım kapının önüne geldiğim zaman yeni yeni şafak sökmeye başlamıştı.

Her tarafta çayır kuşları ötüşüyor, kayın ağaçlarında da kargalar bağrışıyorlardı; ama evdekiler hâlâ derin sabah uykusunda idiler, duvarın arkasındaki köpek bile horluyordu.

Hemen hemen öfke derecesine varan sinirlilikten gelme can sıkıcı bir bekleyişle kırağı düşmüş otların üzerinde gezinerek durmadan, duvarları arkasında o esrarlı mahlûku saklayan gösterişsiz, alçak eve bakıyordum...

Birdenbire küçük kapı gıcırdayarak açıldı, sırtına yollu bir kazak giymiş Lukyanıç eşikte göründü. Süzgün yüzünü her zamankinden daha asık gördüm. Şaşkın şaşkın yüzüme baktıktan sonra, tekrar kapıyı kapamak istedi.

Acele acele:

— Hey, azizim, azizim! diye bağırdım.

Hafif, boğuk bir sesle:

— Sabahın bu erken saatinde ne istiyorsunuz? dedi.

— Lütfen söyler misin, sizin hanım gelmiş diyorlar, doğru mu?

Lukyaniç biraz sustu:

— Geldi...

— Yalnız mı?

— Kız kardeşiyle.

— Onlarda dün misafir var mıydı?

— Yoktu.

— Kapıyı kendine doğru çekti?

— Dur, dur azizim... Lütfet...

Lukyaniç öksürdü, soğuktan büzüldü:

— Ne istiyorsunuz canım?

— Söyle, rica ederim, sizin hanım kaç yaşında?

Lukyaniç şüpheli şüpheli yüzüme baktı:

— Hanım kaç yaşında mı? Bilmiyorum. Kırktan fazla olsa gerek.

— Kırktan fazla mı? Ya kız kardeşi kaç yaşında?

— Oda kırka yakındır.

— Yok canım! Güzel mi bari?

— Kim, kız kardeşi mi?

— Evet, kız kardeşi.

Lukyaniç gülümsedi:

— Başkalarına nasıl görünür bilmem, bence güzel değil.

— Ya, nasıldır?

— Öyle işte, epeyce çirkin. Biraz da hastalıklı.

— Ya, öyle mi? Onlardan başka kimse gelmedi mi?

— Kimse gelmedi, kim gelecekti!

— Nasıl olur!... Ben...

İhtiyar can sıkıntısıyla:

— E, bayım, anlaşılan sizinle konuşmanın sonu gelmeyecek, dedi. Bakın ne kadar soğuk var! Müsaadenizle!

Önceden hazırladığım çeyreği ona uzatarak :

— Dur, dur... İşte sana... dedim, ama elim hızla kapanan kapıya çarptı. Elimdeki gümüş para yere düştü, ayaklarımın önüne yuvarlandı.

Kendi kendime: "Seni gidi ihtiyar haylaz, dedim, Don Kişot! Lomançeski sana susman için emir verdiler galiba... Dur hele sen; beni kolay kolay aldatamazsın"...

Ne olursa olsun her şeyi yenmeye kendi kendime söz vermiştim. Neye karar vereceğimi bilmeyerek yarım saat kadar bir aşağı, bir yukarı dolaştım. Nihayet, şuna karar verdim, evvelâ köy halkından bu çiftliğe gelenin kim olduğunu, kimin nesi olduğunu öğrenmek, sonra gene geri dönüp bu meseleyi çözünceye kadar bu işin üzerine düşmek. — Elbette nihayet tanımadığım bu kadın evden çıkacak, ben de artık onu bir hayal gibi değil de yakından gündüz gözü ile görecektim. Bulunduğum yerden köye kadar bir kilometre vardı. Hemen dinç, hafif adımlarla köye doğru yollandım. Kanımda garip bir cesaret kaynıyordu; rahatsız geçirdiğim geceden sonra kuvvet verici sabah serinliği beni sinirlendiriyordu. — Köyde, işe giden iki köylüden öğrenebileceğim her şeyi öğrendim; benim uğradığım çiftlik ile köyün adı Mihaylovsif imiş, bu çiftlik dul bir binbaşı karısı olan Anna Feodorovna Şlıkova'nın imiş, onun da Pelageya Feodorovna Badayeva adında bakire bir kız kardeşi varmış, bunların ikisi de yaşlarını almış, zengin kimselermiş, ikisi de hemen hemen evde hiç durmazlar, hep seyahat ederlermiş, iki hizmetçi kızla, bir erkek aşçıdan başka, yanlarında kimseyi bulundurmazlarmış. Anna Feodorovna da, kız kardeşi ile Moskova'dan döneli çok olmamış...

Bu son durum beni fena halde şaşırttı, köylülere de, tanımadığım bu kadın için bir şey söylememeleri tembih edilmiş olamazdı ya! 45 yaşındaki dul Anna Feodorovna Şlıkova ile dün gördüğüm genç, güzel kadının aynı insan olmasını akla getirmek bile imkânsızdı. Pelageya Feodorovna da, anlattıklarına göre, güzel değilmiş, bundan başka, Sorrento'da gördüğüm kadının adı Pelageya, soyadı da Badayeva olmasını düşünmek bile garip geliyordu, omuz silkerek acı acı güldüm. Ama ben, onu dün, bu evde görmüştüm... Evet, gördüm, kendi gözlerimle gördüm, diye düşünüyordum. Kederli, kızgın bir halde, kararımdan caymayarak derhal çiftliğe dönmek istedim. Saate baktım: daha 6’ya gelmemişti. Beklemeye karar verdim. Belki de çiftlikte herkes daha henüz uyuyordu, bu saatlerde evin etrafında dolaşmak nafile bir iş olurdu, şüpheyi de uyandırabilirdim; önümde serili duran çalılıkların arkasında görünen ormana baktım. Beni heyecana düşüren bu düşüncelerden sonra ava karşı olan asıl merakım daha sönmemişti; "belki de, diyordum, yeni av hayvanlarına rastlarım, böylelikle de vakit geçirmiş olurum". Çalıların içine girdim. Ama ne yalan söyleyeyim, o kadar dikkatsiz dolaşıyordum, avcılık kaidelerine hiç uymuyordum, köpeğimin hareketlerine dikkat etmiyordum, sık çalıların arasından kırmızı gözlü kekliği gürültü patırtı ile çıkarmak ümidiyle, ürkütmek için bağırmak bile aklıma gelmedi. Durmadan saate bakıyordum ki bu hiç de avcılığa sığan bir şey değildi. İşte nihayet saat dokuz olmuştu. "Vakit!", diye yüksek sesle bağırdım, gerisin geriye çiftliğe dönmek istedim. Birdenbire benden iki adım ilerde sık otlar arasından büyük bir kekliğin çırpınarak havalandığını gördüm; bu güzel kuşa nişan alarak ateş ettim, hayvanı kanadının altından yaraladım; tam düşeceği sırada doğruldu, uzandı, kanatlarını çırparak ormana daldı, orman kenarındaki kayın ağaçlarının üstünden geçmeye uğraştı, ama takatten kesilerek ormanın sık bir yerine yuvarlandı gitti. Böyle bir avı bırakmak günah olurdu; ben de hemen büyük bir çeviklikle arkasından koştum, ormana girdim, Diyanka'ya işaret ettim, az sonra hafif çırpınmalar, kanat vuruşları duydum: zavallı keklik duygulu köpeğin ayakları altında çırpınıyordu. Onu yerden kaldırdım, çantama koydum, bu sırada dönüp baktım, mıhlanmış gibi olduğum yerde kaldım.

Girdiğim orman, pek sıktı, ıssızdı, öyle ki kuşun düştüğü yere zor girebildim; ama bulunduğum yerden çok yakın bir mesafede bir araba yolu kıvrılıyordu. Bu yolda atlar üzerinde ağır adımlarla, yan yana benim aradığım, o güzel kadınla, bir gün önce bana yolda yetişen erkek

geliyorlardı; ben bu adamı bıyıklarından tanımıştım. Onlar ağır ağır, sessizce birbirlerinin elini tutarak ilerliyorlardı; atları tembel tembel bir taraftan bir tarafa sallanarak, uzun boyunlarını öne doğru uzatarak yavaş yavaş adımlarını atıyorlardı. Birdenbire beni saran bu ilk korkudan kurtularak- Buna korku diyeceğim; çünkü duygularıma başka bir ad verememem- gözlerimi o kadına diktim.

— Ne kadar güzeldi! Zümrüt yeşillikler içinden bana karşı öyle güzel bir gelişi vardı ki!

Hafif gölgeler, hafif ışık sızıntıları vücudunun üzerinden, üzerindeki uzun, gri elbisesinden, ince, hafifçe eğik boynundan, pembemsi yüzünden, dar kenarlı şapkasının altından kabararak fışkıran parlak siyah saçlarından kayıp gidiyordu. Yüzündeki çizgilerin taşıdığı sessiz ihtiraslı saadeti nasıl anlatabilirdim! Onun başı sanki o adamın tesiri altında eğiliyordu: altın, nemli kıvılcımlar, kirpikleri ile yarı kapalı siyah gözlerinden saçılıyordu; bu mesut gözler hiçbir tarafa bakmıyorlardı, ince kaşlar da bu gözleri süslüyordu. Belirsiz, çocukça bir gülümseme, derin bir saadet gülümsemesi dudaklarında dolaşıyordu; sanki fazla saadet onu yormuş, hafifçe eğmiş gibi görünüyordu, meselâ bazı kereler, fazla açılan çiçeklerin saplarını eğdikleri gibi; elinin biri, yanında atla gelen erkeğin elinde, öteki de hayvanın boynunda idi.

Onu ve yanındaki erkeği iyice gözden geçirebilmiştim... Bu adam boylu boslu, güzel bir erkekti, Rus'a benzemiyordu. O, kadına cesaretle, neşe ile bakıyordu, farkına vardığıma göre de içten gelen bir gururla onu seyrediyordu. O hain adam, takdirle ona bakıyor, kendinden memnun görünüyordu, ama yetecek kadar duygulu değildi, yetecek kadar, evet rikkat duymuyordu... Sahiden de hangi insan böyle bir sadakate kavuşabilirdi, hangi güzel bir ruh başka bir ruha neşe verebilirdi... Doğrusu, ben onu kıskanıyordum!...

Bu sırada ikisi de hizama gelmişlerdi... Köpeğim birden yola fırladı, havlamaya başladı. Kadın irkildi, hızla döndü, arkasına baktı, beni görünce atın boynuna elindeki kamçı ile kuvvetle vurdu. Hayvan soludu, şahlandı, birden ön ayaklarını öne doğru atarak dörtnala koşmaya başladı... Erkek de derhal altındaki yağız hayvanı mahmuzladı, biraz sonra dağın eteğindeki yola çıktığım zaman ikisi de uzaktaki altın sarısı tarlaları aşarak eğerler

üzerinde muntazam, güzel bir hareketle sallanarak ilerliyorlardı... Ama hayvanlarını çiftlik istikametine doğru koşturmuyorlardı.

Ben arkalarından bakıyordum... Onlar siyah ufukta güneşin parlak ışığı ile son defa aydınlanarak tepenin arkasında çabucak kayboluvermişlerdi. Bir müddet ayakta durdum, sonra yavaş adımlarla gerisin geriye ormana döndüm, gözlerimi ellerimle kapayarak yolun kenarına oturdum. Kanaatimce, tanımadığınız kimselere rastladığımız zaman gözlerinizi kaparsanız, onların yüz çizgileri o anda gözümüzün önüne gelir; herkes de benim bu işaretimin doğruluğunu sokakta deneyebilir. Yüzler ne kadar tanıdık olursa, onları göz önüne getirmek de o kadar zordur, o kadar da tesiriz kalırlar, onları yalnız hatırlarsın, göremezsin... Kendi yüzünü ise gözünün önüne bile getiremezsin... Ufak, ayrı çizgiler hatırlanır, ama bütün bir yüzün çizgilerini bir araya getiremezsin. Bu düşünce ile oturup gözlerimi kapadım, hemen o anda tanımadığım kadınla arkadaşını, atlarını, her şeyi gözümün önünden geçirdim... En çok erkeğin gülümseyen yüzü açıkça, kesin olarak gözümün önünde duruyordu.

Onu incelemeye başladım... Derken o kırmızı sise karışarak eridi gitti, arkasından kadının yüzü de benden uzaklaşarak battı gitti, bir daha da geri dönmek istemedi. Yerimden kalktım. "Eh, ne yapalım! — diye düşündüm: — Hiç olmazsa onları gördüm, ikisini de açıkça gördüm, şimdi yalnız adlarını öğrenmek kalıyordu."

Onların adlarını öğrenmeye çalışmak! Ne kadar yersiz, önemsiz bir meraktı! Ama yemin ederim ki içimde tutuşan şey merak değildi. Nihayet tesadüflerin beni kendileriyle böyle tuhaf, böyle karşılaştırdığı bu insanlar kimler olabileceğini öğrenmemek imkânsızdı. Bununla beraber eski sabırsızlığım, şaşkınlığım artık kalmamıştı. Şimdi o duygular belirsiz kederli bir duyguya çevrilmişti... ondan biraz da utanıyordum, çünkü kıskanıyordum...

Artık çiftliğe dönmek için acele etmiyordum. Doğrusu, başkasının sırrını öğrenmek için uğraştığımdan utanç duyuyordum. Gündüz, güneş ışığında sevişen bu çiftin beklenmedik bir zamanda karşıma çıkıvermesi beni her şeyden soğuttu. Artık bütün bu olaylarda tabiatın üstünde bir acayiplik göremiyordum... Gerçekleşmeyecek bir rüyaya benzeyen hiçbir tarafı da yoktu...

Öncekinden daha büyük bir dikkatle avlanmaya başladım; ama ne de olsa gerçek bir heyecan yoktu. Bir çulluğa rastladım, bu da, beni bir buçuk saat kadar oyaladı... Genç yabani horozlar, ıslıklarıma uzun müddet cevap vermediler, belki de ben gerektiği gibi "objektif" ıslık çalamıyordum... Güneş bir hayli yükselmişti. Ben çiftliğin yolunu tuttuğum zaman saat 12’yi gösteriyordu. Ağır ağır yürüyordum. İşte nihayet tepede alçak ev göründü... Kalbim gene hopladı. Eve yaklaştım... Lukyanıç'i görünce gizli bir zevk duydum. Eskisi gibi evin önünde kımıldamadan kerevetin üstünde oturuyordu. Kapılar da, panjurlar da kapalı idi.

Daha uzaktan:

— Merhaba, amca! diye seslendim. Isınmak için mi çıktın?

Lukyanıç, zayıf yüzünü benden tarafa çevirdi, sessizce kasketini kaldırdı:

Ona yaklaştım. Gönlünü almak için:

— Merhaba, amca, merhaba, — diye tekrarladım. — Tesadüfen yerde yatan yepyeni çeyreğimi görerek:

— Ne o, yoksa bunu görmedin mi? dedim.

Ona, yerde kısa otların arasından yarıya kadar görünen gümüş yuvarlağı gösterdim:

— Yoo, gördüm.

— Peki neye almadın?

— Öyle işte; benim param değil de onun için almadım.

Şaşkın şaşkın:

— Ne biçim adamsın birader! — diye itiraz ettim, yerden çeyreği alarak ona uzattım: Al, al, bir çay içersin.

Lukyaniç sessiz sessiz gülümseyerek:

— Çok teşekkür ederim, — diye cevap verdi— istemez; o para olmadan da geçinebiliyoruz. Çok teşekkür ederim.

Sıkıla sıkıla:

— Ben sana daha da fazla vermeye hazırım! diye itiraz ettim.

— Niçin, zahmet ediyorsunuz? Gösterdiğiniz teveccühe çok teşekkür ederim, bize bir parça yavan ekmek de yeter. Bakarsın da belki yemek nasip olmaz.

Lukyaniç, yerinden kalktı, elini kapıya uzattı. Hemen hemen ümitsizlikle:

— Dur, dur, ihtiyar, — diye bağırdım: — Ne oldu sana bugün, konuşmaz oldun... söyle bana, hanımın uykudan kalktı mı?

— Kalktılar.

— Evdeler mi?

— Hayır, hayır, evde yoklar;

— Misafirliğe mi gittiler?

— Hayır, değil: Moskova'ya gittiler.

— Nee! Moskova'ya mı? Daha bu sabah burada idi ya?

— Evet, burada idi.

— Geceyi burada mı geçirdiler?

— Burada geçirdiler.

— Buraya geleli çok olmuş muydu?

— Hayır, çok olmamıştı.

— Peki öyleyse birader?

— Moskova'ya döneli bir saat kadar oluyor.

— Moskova'ya ha!

Şaşkın, şaşkın, Lukyanıç'e bakıyordum: doğrusu bunu hiç beklemiyordum...

Lukyanıç de bana bakıyordu... İhtiyarlarda görülen kurnazca bir gülümseme dudaklarını geriyor, kederli gözleri de hafifçe parıldıyordu.

Nihayet:

— Kız kardeşiyle mi gitti? diyebildim.

— Evet kardeşi ile.

— Demek ki şimdi evde kimseler yok?

— Kimse yok...

— Bu ihtiyar beni aldatıyor — diye düşündüm. Boş yere sinsi sinsi gülmüyor".

— Lukyaniç beni dinle, dedim. Bana bir iyilik etmek ister misin?...

— Ne istiyorsunuz? — diye ağır, ağır söylendi. — Sorularımdan sıkıldığı belliydi.

— Evde kimse olmadığını söylüyorsun, bana orasını gösterebilir misin? Sana çok minnettar kalırım.

— Yani odaları mı görmek istiyorsunuz?

— Evet, odaları.

I.ıkyanıç sustu. Sonra:

— Hayhay, dedi. Buyurun...

Eğilerek küçük kapının eşiğinden adımını attı ben de arkasından yürüdüm. Küçük bir bahçeden geçtikten sonra, her tarafı oynayan merdivenlerinin basamaklarından çıkmaya başladık, ihtiyar kapıyı itti; burada kilit bile yoktu: anahtar deliğinden düğümlü bir ip sarkıyordu... Eve girdik. Bu ev beş katlı alçak odadan ibaretti, panjurlar arasından sızan hafif bir aydınlıkta odalardaki mobilyaların adi, hurda şeyler olduğunun farkına vardım. Bunların birinde (bahçeye bakan odada) küçük, eski bir piyano duruyordu... Onun eğrilmiş kapağını kaldırdım, parmaklarımla tuşlara dokundum: ekşi, cızırtılı bir ses çıkardı, sanki benim küstahlığımdan şikâyet ediyordu. Sonra inleyerek sustu.

Bu evden yakında birisinin çıktığına dair hiçbir belirti yoktu; zaten içerde boğucu, bir küf kokusu vardı, burası insan oturmayan bir evdi, yalnız öteye beriye atılmış kâğıtlar, beyaz oldukları için buraya yakında atıldıklarını gösteriyordu.

Yerlerde uçuşan, bu kâğıtlardan birini kaldırdım; meğer bu kâğıt bir mektup parçası imiş; bir tarafında cesaretli bir kadın eliyle yazılmış şu yazılar vardı: "Se taire" Öteki tarafında şu kelimeyi okuyabildim "bonheur"... Pencerenin önündeki yuvarlak masanın üstünde, bir bardağın içinde yeşil bir solmuş çiçek buketi duruyordu, bardağın yanında da buruşuk bir kurdele vardı... Bu kurdeleyi bir hatıra olarak aldım. — Lukyanıç, üstü duvar kâğıdı ile yapıştırılmış dar bir kapı açtı.

Elini uzatarak:

— İşte, dedi, işte burası yatak odası, onun arkasında da odalıklar için bir oda, bundan başka oda yoktur...

Koridor boyu, gerisin geriye döndük. — Asma kilitle kilitli geniş, beyaz kapıyı göstererek: Ya bu oda nedir? — diye sordum.

Lukyanıç:

— Bu mu? — diye kısık bir sesle cevap verdi, — bu işte öyle.

— Nasıl, öyle?

— İşte öyle... Kiler... Antreye doğru yürümek istedi.

— Kiler mi? Orasını görmek mümkün değil mi?...

Lukyanıç memnunsuzlukla:

— Görüp de ne yapacaksınız, bayım, diye itiraz etti.

— Orada ne göreceksiniz? Sandıklar, eski çanak çömlek... basbayağı bir kiler işte...

— Ne olursa olsun, lütfen bana orasını da göster, ihtiyar! — dedim, içimden de yakışık almayan bu ısrarım için utanıyordum. — Ben, işte görüyor musun, ben de kendi köyümde bir ev yaptırmak istiyordum da...

Utancımdan sözlerimi bitiremedim.

Lukyanıç, ayakta başını öne doğru eğerek duruyordu, kaşlarının altından tuhaf tuhaf bakıyordu:

— Göster, diye söylendim.

Nihayet:

— Peki, buyurun dedi, cebinden anahtarı çıkardı, istemeyerek kapıyı açtı.

İçeriye baktım, orada gerçekten bir fevkaladelik yoktu. Duvarlarda eski, hemen hemen siyah yüzlü, hain gözlü portreler asılıydı, yerlerde eski püskü birtakım şeyler duruyordu.

Lukyanıç:

— E, gördünüz mü? diye sordu,— somurttu.

Acele acele:

— Evet, teşekkür ederim! diye cevap verdim.

Kapıyı hızla kapadı. Ben hole, oradan da bahçeye çıktım.

Lukyaniç de beni uğurluyordu, "Kusura bakmamanızı rica ederim" diye söylendi, kendi küçük evine girdi.

— Ya, sizde dün misafir olan hanım kimdi? — diye arkasından seslendim: — Ben onu bugün korulukta görmüştüm, dedim.

Ani sorumla onu şaşırtarak, düşünmeden cevap vermesini bekliyordum. Ama ihtiyar boğuk boğuk güldü, odasına çekilirken de hızla kapıyı çarptı.

Ben gerisin geriye Glinnoye köyüne döndüm. Utandırılan bir çocuk gibi sıkılıyordum. Kendi kendime: "Hayır, dedim! Görülüyor ki bu muammayı çözmeye muvaffak olamayacağım. Canı cehenneme! Artık bu olup bitenler üzerinde bir şey düşünmeyeceğim."

Bir saat sonra kızgın, sinirli sinirli evime döndüm.

Aradan bir hafta geçti. Tanımadığım bu kadınla yanındaki arkadaşını, onlarla olan karşılaşmamı her ne kadar kafamdan silip atmak istediysem de onlar durmadan, öğle yemeğinden sonraki sinekler gibi, usanç verici bir ısrarla gözümün önünden gitmiyorlardı... Lukyaniç de, o esrarlı bakışları, kesik konuşmaları, soğuk, kederli gülümsemesiyle durmadan aklıma geliyordu. Hatta evi hatırladığım zaman, bana öyle geliyordu ki, bu ev, kapalı panjurları arasından soğuk, donuk gözlerle bana bakıyor, sanki benimle alay ediyor, sanki: "Ne yapsan nafile, bir şey öğrenemeyeceksin!" demek istiyordu. Nihayet tahammül edemedim, bir gün Glinnoye köyüne gittim, oradan da yaya olarak yola çıktım... Ama nereye? Okuyucu, bunu kolayca tahmin edebilir.

Şunu da itiraf edeyim ki, bu esrarlı çiftliğe yaklaşırken oldukça kuvvetli bir heyecan duymaya başladım. Evin dış tarafında hiçbir değişiklik göze çarpmıyordu: Aynı kapalı pencereler, aynı hüzünlü, öksüz manzara; yalnız küçük evin önündeki kerevette, ihtiyar Lukyanıç'in yerine, yirmi yaşlarında, uzun, ketenden bir kaftanla kırmızı gömlek giymiş, genç bir delikanlı oturuyordu. Kıvırcık saçlı başını avuçlarının içine almış pinekliyordu, ara sıra da iki yana sallanarak silkinip gözlerini açıyordu.

Yüksek sesle:

— Merhaba, birader! dedim.

Delikanlı hemen ayağa fırladı, şaşkın gözlerini açarak yüzüme baktı:

— Merhaba, birader, diye tekrarladım. İhtiyar nerede?

Yavaşça:

— Hangi ihtiyar? diye mırıldandı.

— Lukyanıç?

— Ha, Lukyanıç mı! — Başını çevirerek — Size Lukyanıç mı lâzım? dedi.

— Evet, Lukyanıç. Evde mi? dedim.

Delikanlı teker teker:

— H-hayır, — diye cevap verdi: — O, şey... Size nasıl söyleyeyim... Şöyle... Ne diyeyim...

— Rahatsız mı, yoksa?

— Hayır.

— Öyleyse ne oldu ona?

— O, büsbütün yok.

— Nasıl, yok?

— Öyle işte. Başına bir... felâket geldi.

Şaşkın şaşkın:

— Öldü mü yoksa? diye sordum.

— Kendini astı.

— Asıldı mı! diye korkuyla bağırarak ellerimi iki yana açtım.

İkimiz de sessiz sessiz birbirimizin yüzüne baktık.

Nihayet:

— Çoktan mı? diyebildim.

— Bugün tam beş gün oluyor. Onu dün gömdüler.

— Neden asıldı?

— Allah bilir. Aylıkçı, hür bir adamdı; hiçbir şeye ihtiyacı da yoktu, efendiler onu akraba gibi severlerdi. Bizim efendiler iyi insanlardır, Allah onlara uzun ömürler versin! Doğrusu akıl erecek şey değil, ne oldu ona böyle! Şeytanlara mı uydu ne yaptı.

— Peki, ama bu işi nasıl yaptı?

— Öylece yapmış. Tutmuş asıvermiş kendini.

— Peki, daha önce hiçbir şey gözünüze çarpmadı mı?

— Size nasıl anlatayım... bunu yapmasına hiçbir sebep yoktu. Her zaman bezgin bir hali vardı, bazen da ah vah eder, canım sıkılıyor derdi. Evet, doğrusu yaşı da bir hayli ilerlemişti. Son zamanlarda gerçekten bir şeyler kurmaya başlamıştı. Bizim köye gelirdi; ben onun yeğeni oluyorum. Nasılsın, evlât, Vasya, derdi, gel bende gece yatısına kalırsın! Ne var ki amca? derdim. "Öyle işte, nedense bugünlerde korkuyorum, canım sıkılıyor" derdi. Ben de giderdim. Bazen bahçeye çıkar, eve şöyle bir bakardı, başını sallar, sallar, sonra da içini öyle bir çekiş çekerdi ki!... İntihar etmeden bir gece önce, gene bize gelip beni çağırmıştı. Ben de haydi gideyim dedim, gittim. Beraberce onun bu küçük evine geldik, kerevetin üstünde biraz oturduktan sonra, kalktı dışarı çıktı. Bekledim, gelmedi, neye bu kadar geç kaldı, diye merak ettim, bahçeye çıktım: Amca, hey amca! diye bağırdım. Cevap yok. Kendi kendime şöyle bir düşündüm: nereye gidebilir, eve girmesin? Ben de eve girdim, ortalık ağarmaya başlıyordu, kilerin yanında durdum, bir de baktım ki kapının arkasında bir tıkırtı var; kapıyı açıverdim, bir de ne göreyim, o orada değil mi? Pencerenin önünde büzülmüş oturuyor. "Ne var, amca burada ne yapıyorsun? dedim. Bana

dönüp bir bağırış bağırdı ki! Gözleri de fırıl fırıl dönüyor, bir kedigözü gibi parlıyordu." Ne istiyorsun? Görmüyor musun, tıraş oluyorum?" dedi. Sesi de kısıktı, birden saçlarım dimdik olmuştu, neden bu kadar korktuğumu kendim de bilmiyordum... Anlaşılan işte tam o sıralarda onun etrafım ecinniler sarmıştı! "Karanlıkta mı?" diye sordum, dizlerim titriyordu. "Peki, peki, haydi sen git dedi". Ben uzaklaştım, o da kilerden çıkıp kapıyı kilitledi. Küçük eve döndük, o anda bende de korku kalmadı. "Kilerde ne yapıyordun, amca?" dedim, o telâşa düştü. "Sen sus, sen sus diyorum sana!" dedi, yatağına girdi.

"İyisi mi lâfı uzatmayayım, dedim: Nedense bugün keyfi yerinde değil, anlaşılan hastalanmış". Bunun üzerine, ben de yatağa girdim, idare lâmbası da bir köşede yanıyordu. Yattım, yattım, anlıyor musunuz, bir aralık dalar gibi olmuşum... Tam bu sırada birdenbire kapı yavaşça gıcırdadı... Şöyle az bir şey açıldı... Amcam arkası kapıya dönük yatıyordu, siz de belki hatırlarsınız, kulakları biraz ağır bilirdi. Bu seferse hemen yerinden fırladı... "Beni çağıran kim? Beni almaya mı geldin, beni mi!" diyerek baş açık bahçeye koştu... "Buna ne oluyor böyle" diye düşündüm, sonra da ne yazık ki uyuyakalmışım. İkinci günü sabahleyin uyandım... Baktım Lukyaniç meydanlarda yok. Odadan çıktım, çağırmaya başladım, bir yerlerde yoktu. Bekçiye sordum: "Amcamı görmediniz mi? Dışarıya çıkmadı mı?" dedim. "Hayır, görmedim dedi." "Nasıl olur birader, bir yerde yok"... dedim. "Eyvah!" diyerek ikimiz de korkudan donakaldık. "Gidelim, Fedoseyeviç, gidelim de şu eve bir bakalım, belki oradadır" dedim. "Gidelim, bakalım Vasiliy Timofeyeviç" dedi, kendisi de korkudan kireç gibi bembeyaz olmuştu. Beraberce eve gittik... ben kilerin yanından geçiyordum, bir de ne göreyim: kilerin kilidi, açık bulunan kapının anahtar deliğinde asılı duruyor, kapıyı ittim, kapı içerden kapalı idi... Fedoseyeviç evin arkasına koştu, arka pencereden içeriye baktı. "Vasiliy Timofeyeviç!" diye bağırmaya başladı. "Ayakları sarkıyor, ayakları"... Ben de hemen pencereye koştum. Evet, ayaklar, onun ayakları idi, Lukyanıç'in ayakları. Evin ortasında kendisini asıvermiş... Evet, sonra zabıtaya haber verdik. Zabıta geldi, onu ipten indirdiler: İp on iki yerinden düğümlenmişti :

— Peki, zabıta ne yaptı?

— Ne yapacak? Hiçbir şey! Düşündüler, taşındılar, ne gibi bir sebep olabilirdi? Hiçbir sebep yoktu. Herhalde aklını oynatmış olacak, diye karar verdiler. Son zamanlarda gerçekten de başı çok ağrıyordu, sık sık baş ağrısından şikayet ediyordu...

Yarım saat kadar daha delikanlı ile konuştuktan sonra, büyük bir şaşkınlık içinde ondan ayrıldım. Doğrusu, içimde gizli, batıl bir korku ile bu eski eve bakıyordum... Bir ay sonra köyden ayrıldım, bütün bu korkular, esrarlı karşılaşmalar da yavaş yavaş kafamdan silindi gitti.

II

Aradan üç yıl geçti. Bu üç yılın bir kısmını Petersburg ile dış ülkelerde geçirdim, köyüme uğradığım zaman da, ancak birkaç gün kalıyordum, öyle ki ne Glinnoye'ye ne de Mihaylovsk'a bir defa bile gitmedim. Ne, o benim güzel kadına, ne de o erkeğe hiçbir yerde rastlamadım.

Günün birinde, üçüncü yılın sonlarında, Moskova'da bir tanıdığın evinde, akşam toplantısında madam Şlıkova ve kız kardeşi Pelageya Badayeva ile karşılaştım. O zamana kadar, ben günahkâr, bu Pelageya'yı uydurma bir kişi sanmıştım, iki bayan da genç değillerdi, ama yüzleri oldukça sevimliydi, konuşmalarından zekâ, neşe taşıyordu; çok gezmişler, bu gezileri de kendileri için çok istifadeli olmuştu; tavırlarında yapmacıksız bir neşe göze çarpıyordu. Ama öteki yabancı kadınla bunların arasında hiçbir benzerlik yoktu. Beni onlara takdim ettiler. Biz de madam Şlıkova ile konuşmaya daldık (kız kardeşiyle de bir yerden gelen bir jeolog konuşuyordu). N... kasabasında komşu olduğumuzdan zevk duyduğumu kendisine söyledim:

— A! gerçekten, benim orada, Glinnoye yakınlarında ufak bir çiftliğim var, dedi.

— Elbette, elbette, dedim: Sizin Mihaylovskaya'yı biliyorum. Siz oraya gidiyor musunuz?

— Ben mi? Ara sıra.

— Üç yıl önce, gitmiş miydiniz?

— Durunuz! Galiba, gitmiştim. Evet, evet, orada idim, doğru.

— Kız kardeşinizle beraber mi, yoksa yalnız mı gitmiştiniz?

Beni şöyle bir süzdü:

— Kız kardeşimle. Orada bir hafta kaldık. İş için gitmiştik, ama hiç kimseyle görüşmedik.

— Ya... Orada, galiba komşu da pek yok.

— Evet, çok azdır. Ben de zaten onlara pek meraklı değilim.

— Söyleyin, dedim, galiba o yıl sizin orada bir vaka olmuştu. Lukyanıç...

Madam Şlikova'nın gözleri hemen yaşlarla doldu.

Canlılıkla:

— Siz onu tanıyor muydunuz? dedi. Öyle bir felâket ki! Öyle iyi, merhametli bir ihtiyardı ki... Hem biliyor musunuz, bunu yapmasına da hiçbir sebep yoktu...

— Evet, evet, — diye söylendim: — gerçekten de öyle bir felâket ki...

Madam Şlikova'nın kızkardeşi bize yaklaştı. Galiba jeologun Volga kıyılarının değişmesiyle ilgili konuşması onu usandırmıştı.

Şlıkova:

— İşitiyor musun, Paolin, — diye söze başladı : — Mr bizim Lukyanıç'i tanıyormuş.

— Öyle mi? Zavallı ihtiyar!

— Üç yıl önce, siz orada bulunduğunuz sıralarda, Mihaylovsk yakınlarında sık sık ava çıkıyordum, dedim.

Pelageya bir çeşit şaşkınlıkla:

— Ben mi? diye sordu.

— Elbette, elbette, ya! — diye ablası söze karıştı: — Hatırlıyor musun? Gözlerini kız kardeşine dikti.

Pelageya :

— Ha, evet, evet... doğru! diye cevap verdi.

"Anlaşıldı, diye düşündüm, Mihaylovsk'da bulunduğunu sanmıyorum, yavrum".

Ansızın, yanımıza uzun boylu, sarı saçlı, baygın bakışlı bir delikanlı geldi:

— Bize bir şarkı söylemez misiniz, Pelageya Feodorovna, dedi.

Badayeva:

— Doğrusu ben şarkı söylemesini bilmiyorum, dedi.

— Ya, demek şarkı söylemesini biliyorsunuz? — diye sevinçle bağırdım, hızla yerimden kalktım: — Allah aşkına... Allah aşkına bize bir şarkı söyleyin.

— Peki, ama hangi şarkıyı söyleyeyim?

Kayıtsız, lâubali bir tavır takınmaya çalışarak:

— Bir İtalyan şarkısı... biliyor musunuz, şöyle başlıyordu galiba: Passa que colli?

Pelageya tam bir masumlulukla:

— Biliyorum — diye cevap verdi. — Onu mu söyleyeyim? Peki!, diyerek piyanonun önüne oturdu.

Ben de bir Hamlet gibi, gözlerimi madam Slıkovaya diktim. Bana öyle geldi ki, şarkı başlar başlamaz hafifçe titredi, ama şarkı bitinceye kadar sakin sakin oturdu.

Bayan Badayeva fena söylemiyordu. Şarkı bitti, her zaman olduğu gibi el çırpmaları duyuldu. Bir şarkı daha söylemesi için rica etmeye başladılar; ama iki kız kardeş birbirlerine göz işareti yaparak birkaç dakika sonra gittiler. Odadan çıktıkları zaman importun sözü kulağıma çalındı.

Kendi kendime: "Oh olsun!" diye düşündüm, ondan sonra bir daha da kendilerine rastlamadım.

Aradan bir yıl daha geçti. Petersburg'a taşındım. Kış geldi; maskeli balolar başladı. Bir gece saat 11 de bir ahbabımın evinden çıktım gidiyordum, içimde öyle bir sıkıntı vardı ki dağıtmak için Asiller Kurulu'ndaki maskeli baloya gitmeye karar verdim. Uzun müddet sütunlarla aynalar arasında dolaştım. Aynalarda alçakgönüllü, kadere boyun eğmiş bir ifade taşıyan yüzümü görüyordum. Böyle bir ifade, böyle hallerde yalnız en namuslu insanlarda olur; niçin böyle olduğunu da ancak Tanrı bilir. Dantelâları şüpheli, kirli eldivenli tiz sesli dominolarla alay edip uzaklaşıyor, kendileriyle konuşmaktan çekiniyordum. Uzun zaman kulaklarım boru ulumaları, keman vızıltılarıyla şişti; nihayet canım pek sıkılıp başım ağrıyınca artık evime dönmek istedim... Gitmedim... Kaldım.

Sütuna yaslanmış, üzerinde siyah bir domino bulunan bir kadın gördüm, görünce durdum, kedisine yaklaştım ve... bilmem ki, okuyucularım bana inanacaklar mı?... Derhal o bilinmeyen kadını tanıdım. Onu neden tanımıştım: maskesinin uzunca deliklerinin içinden üzerime çevirdiği dalgın bakışlarından mı, omuzlarıyla kollarının fevkalâde olan şeklinden mi, kadınlara has olan azametinden mi, yoksa birden içimden gelen gizli bir sesten mi, bunu söyleyemem... Ne olursa olsun onu derhal tanımıştım. Kalbim çarparak birkaç defa yanından geçtim. O, kımıldanmadan duruyordu; tavırlarımdaki kederle ümitsizlik, bana elimde olmadan İspanyol romansından iki beyti hatırlattı:

Duvara yaslanmış

Gamlı bir tabloyum ben. [Soyun cuadio de tristeza arrimando a la pazed.]

Ben de, onun yaslanmakta olduğu sütunun arkasına geçtim, başımı onun kulağına eğerek, yavaşça şunları söyledim: Passa queu colli...

Bütün vücuduyla titreyerek hızla bana döndü. Gözlerimiz, o kadar yakından karşılaştı ki, korkudan gözbebeklerinin büyüdüğünü gördüm. Bir elini hafifçe bana doğru uzatarak şaşkın şaşkın bana bakıyordu.

Sakin bir sesle, gözlerimi ondan ayırmayarak:

— 6 Mayıs 184... yılında, Sorrento'da, akşam saat 10 da, Della Groce caddesi, dedim: Sonra Rusya'da,... Vilâyetinde Mihaylovsk köyünde, 22 Temmuz 184... yılında...

Bunların hepsini Fransızca söylüyordum. O biraz geriledi, şaşkınlık dolu bakışları ile beni baştan ayağa kadar süzdü, sonra: "Venez" diye fısıldayarak çevik bir hareketle salondan çıktı. Ben de arkasından yürüdüm.

Biz konuşmadan yürüyorduk. Onunla yan yana yürürken duyduklarımı anlatmaktan acizim. Güzel bir rüyanın, birden hakikat olması gibi bir şeydi bu!... Galatee heykelinin, can çekişen Pygmalion'un gözleri önünde canlı bir kadın olarak kaidesinden indiği gibi... Kendi kendime inanamıyordum, zorla nefes alabiliyordum.

Birkaç odadan geçtik... Nihayet odaların birinde pencere önündeki küçük bir kanepenin önünde durdu, sonra oturdu. Ben de yanına oturdum.

Yavaşça başını bana çevirdi, dikkatle yüzüme bakmaya başladı:

— Siz... Siz onun tarafından mı geldiniz? dedi.

Sesi zayıftı, titriyordu...

— Onun bu sorusu beni biraz şaşırtmıştı:

— Hayır... Onun tarafından gelmiyorum, diye kekeleyerek cevap verdim.

— Onu tanıyor musunuz?

Esrarlı, azametli bir tavırla:

— Tanıyorum, — diye cevap verdim. — Rolümde sebat etmek istiyordum. Evet, tanıyorum, dedim.

İnanmıyormuş gibi bana baktı, bir şeyler söylemek istedi, ama gözlerini yere indirdi .

— Siz onu, Sorrento'da bekliyordunuz, diye devam ettim: — Onunla Mihaylovsk'ta da görüştünüz; beraber atla gezintiler de yapıyordunuz...

— Bunu nerden... diye başlamıştı.

— Öyle işte ben her şeyi biliyorum... Her şeyi biliyorum...

— Yüzünüzü tanıyacak gibi oluyorum, diye devam etti: — Ama hayır...

— Hayır, siz beni tanımazsınız.

— Öyleyse benden ne istiyorsunuz? dedi.

— Ben her şeyi biliyorum, diye tekrar edip duruyordum.

Bu güzel başlangıçtan faydalanarak, işi ilerletmek gerektiğini iyi anlıyordum, durmadan: "Her şeyi biliyorum, her şeyi öğrendim demem gülünç olduğunu biliyordum, ama heyecanım çok büyüktü, bu beklenmedik tesadüf, beni o kadar mahcup etmiş, o kadar şaşırtmıştı ki, başka bir şey söylemek elimden gelmiyordu. Yavaş yavaş aptallaştığımı hissediyordum, evvelce görünmek istediğim gibi her şeyi bilen, esaslı bir mahlûktan, sırıtıp duran bir aptala döndüğümü hissediyordum... Ama yapacak başka bir şey yoktu.

— Evet, ben her şeyi biliyorum, diye bir kere daha mırıldandım.

Dönüp bana baktı, hızla kalktı, uzaklaşmak istedi. Ama böyle yapsaydı, büyük bir gaddarlık olacaktı. Onu kolundan yakaladım.

— Allah aşkına, dedim: oturun, beni dinleyin... Biraz düşündükten sonra oturdu.

Ateşli ateşli:

— Şimdi size her şeyi biliyorum demiştim, bunların hepsi boş sözler. Benim bir şeyden haberim yok, bir şey de bilmiyorum; ne sizin kim

olduğunuzu, ne de o adamın kim olduğunu biliyorum, size şimdi sütunun yanında söylediklerimle, sizi hayrete düşürseydim, siz bunu bizimle alay eder gibi, iki defa aynı şekilde bizi karşılaştıran, belki de gizli tutmak istediğiniz sırrı istemeden öğrenmeme sebep olan o garip, akıl ermez tesadüflere atfediniz...

Hemen orada, hiçbir şeyi gizlemeden, ona her şeyi anlattım: Serranto'da Rusya'daki karşılaşmaları, Mihaylovski'deki boşa giden soruşturmalarımı, hatta Moskova'da madam Şlikova ve kız kardeşiyle konuştuklarımı anlattım.

Konuşmamı bitirirken:

— Şimdi her şeyi biliyorsunuz, — diye devam ettim, — size, bende nasıl derin, sarsıcı bir tesir bıraktığınızı anlatacak değilim: sizi görüp de hayran olmamak imkânsızdır.

Öte yandan, bunun ne çeşit bir tesir olduğunu size anlatmakta bir fayda görmüyorum. Sizi iki defa da nasıl şartlar altında gördüğümü hatırlayın... İnanın ki, akılsızca ümitlere kapılmaya meraklı bir kimse değilim. Yalnız, beni bugün saran izah edilmez heyecanı da anlamalısınız, dikkatinizi üzerime çekmek için başvurmak zorunda kaldığım beceriksiz kurnazlığımı da, bir an için olsun mazur görün...

Başını kaldırmadan benim karışık sözlerimi dinliyordu. Nihayet:

— Öyleyse benden ne istiyorsunuz? diye söylendi.

— Ben mi?... Ben, sizden bir şey istemiyorum... Ben zaten mesudum... Başkalarının sırrını da çok saklarım.

— Acaba?... Ama, siz bu zamana kadar, galiba... Her neyse, — diye devam etti: —size sitem etmek istemiyorum. Sizin yerinizde kim olursa olsun aynı şeyi yapardı. Bununla beraber, olaylar bizi gerçekten ısrarla birbirimize yaklaştırdı... bu da açık konuşmam için size bazı haklar veriyor. Şimdi beni dinleyin: Ben, önüne gelene çektiği ıstıraplarını anlatarak kendilerine acındıracak kalpler aramak için maskeli balolarda dolaşan o anlaşılmaz, bahtsız kadınlardan değilim... Kimsenin merhametine de ihtiyacım yok;

benim kendi kalbim ölmüştür, buraya da sırf onu ebediyen gömmek için geldim.

Mendilini dudaklarına götürdü. Bir çeşit zorlukla:

— Ümit ederim ki, — diye devam etti, — sözlerimin maskeli balolarda söylenmesi âdet olan sözlerden olmadığını anlamışsınızdır. Benim böyle şeylerle uğraşacak zamanım olmadığını anlamanız gerek...

Gerçekten bütün içe işleyen yumuşaklığına rağmen sesinin ahenginde korkunç bir şey vardı:

— Ben Rusum, diyerek Rusça konuşmaya başladı— (o zamana kadar Fransızca konuşuyordu) Gerçi Rusya'da az yaşadım... Adımı öğrenmenize lüzum yok. Anna Feodorovna, çok eski ahbabımdır; gerçekten kız kardeşinin adıyla Mihalovsk'a gitmiştim... O zamanlar onunla açıktan açığa görüşmeme imkân yoktu. Zaten... Onsuz da birçok dedikodular dolaşmaya başlamıştı... O zamanlar daha birçok engeller vardı; o, serbest değildi... Şimdi o engeller ortadan kalktı... Ama soyadı benim olacak olan kimse, kendisi ile beni gördüğünüz o adam, beni bıraktı.

Eli ile bazı hareketler yaparak sustu:

— Onu gerçekten biliyor musunuz? Onunla hiç karşılaşmadınız mı?

— Bir defa bile görmedim.

— O hemen hemen bütün bu zamanı dış ülkelerde geçirdi. Ama şimdi burada... İşte benim bütün tarihçem,— diye ilâve etti! — Görüyorsunuz ya, hayatımda ne bir esrar, ne de bir fevkalâdelik var.

— Ya, Sorrento? diye korka, korka sözünü kestim.

— Onunla Sorrento'da tanışmıştım, dedi, düşünceye daldı.

İkimiz de susuyorduk. Tuhaf bir mahcubiyete kapılmıştım. Yanında oturuyordum, hayalimde yaşattığım, ıstıraplar içinde beni heyecanlandıran, o kadının yanında oturuyordum, aynı zamanda kalbimde bir ağırlık, bir soğukluk duyuyordum, bu karşılaşmadan bir şey çıkmayacağını da

biliyordum, onunla benim aramda bir boşluk olduğunu, birbirimizden ayrılınca, bir daha karşılaşmayacağımızı da biliyordum. Başını ileri doğru uzatmış, ellerini dizlerinin üzerine koymuş, kayıtsız, gelişigüzel oturuyordu. Bu tedavi edilmez kederin kayıtsızlığını, bu sonsuz bahtsızlığın duygusuzluğunu bilirim! Maskeler, çifter, çifter yanımızdan geçiyorlardı; "yeknesak, coşkun valsin nağmeleri, kâh uzaklardan boğuk boğuk geliyor, kâh şiddetle patlayarak dağılıyordu; neşeli balo müziği beni eziyor, kederli bir heyecana düşürüyordu. "Acaba", — diye düşünüyordum,— bu kadın, bir zamanlar o uzak köy evinin penceresinde şahane güzelliğinin parlaklığı altında bana görünen o kadın mıdır?... Bununla beraber aradan geçen zaman ona bir tesir yapmamıştı. Maskenin dantelâlarıyla örtülmeyen yüzünün alt kısmı bir çocuk yüzü tazeliği taşıyordu; ama ondan bir heykel soğukluğu geliyordu. Sanki Galatee kendi kaidesine, bir daha yere hiç inmemek üzere dönmüştü.

Birden yerinden doğruldu, başka bir odaya baktı, ayağa kalktı.

— Elinizi bana veriniz, dedi: Çabuk, çabuk olun, gidelim.

Salona dönmüştük. O kadar hızlı yürüyordu ki, arkasından zor yetişiyordum. Bir sütunun yanında durdu.

— Burada durunuz, diye fısıldadı.

— Birisini mi arıyorsunuz, diye söze başlamıştım.

Ama o bana aldırmayarak, dikkatle kalabalığa bakıyordu. Siyah, iri gözleri, siyah kadife altından dehşet saçan bir süzgünlükle bakıyordu.

Ben de onun baktığı tarafa döndüm, o anda her şeyi anladım. Sütunlarla duvarların arasındaki koridorda, o gidiyordu, bir zamanlar ormanda yanımdaki kadınla beraber rastladığım o erkek. Kendisini derhal tanımışım: hemen hiç değişmemişti. Sarı bıyıkları gene öyle kıvrılmıştı, elâ gözleri gene öyle müsterih, kendine güvenen insanlarda olduğu gibi neşe ile parlıyordu. Yavaş, yavaş yürüyordu, vücudunu biraz öne eğerek koluna girdiği maskeli kadına bir şeyler anlatıyordu. Bizim hizamıza gelince, birden başını kaldırdı, ilkönce bana sonra yanımda duran kadına baktı. Belki de onu tanımıştı, onun gözlerini tanımıştı, çünkü kaşları hafifçe

titredi, gözlerini kıstı, hafif, ama belli, hem de küstahça bir gülümseme ile dudaklarını kımıldattı, yanındaki kadının kulağına eğilerek bir şeyler söyledi, o da arkasına dönerek baktı, mavi gözleri ikimizi birden hızla süzdü, sonra hafifçe gülerek, yanındaki erkeğe, küçücük eliyle gözdağı verdi. O da hafifçe bir omzunu kaldırdı, kadın cilveli hareketlerle ona sokuldu...

Ben, yanımda duran tanımadığım kadına döndüm. O, uzaklaşan çiftin arkasından baktı, birden elini elimden çekerek kapıya atıldı. Ben de arkasından atılmak istedim, bana dönerek, öyle bir bakış baktı ki yerlere kadar eğilerek selâmladım, olduğum yerde kaldım, kendisini takip etmek, hem kabaca, hem de aptalca bir hareket olacağını anlamıştım,

Çeyrek saat sonra, Petersburg'un canlı takvimi olan ahbabıma:

— Lütfen söyler misin, şu uzun bıyıklı, yakışıklı bay kimdir? dedim.

— O mu?... Bir yabancı, oldukça esrarlı bir mahlûk, ufuklarımızda seyrek beliren bir kimse. Niye sordun?

— Öyle!...

Eve döndüm. O zamandan beri de tanımadığım o kadına hiçbir yerde rastlamadım. Sevdiği adamın adını bilseydim, belki de kadının kim olduğunu öğrenmeye muvaffak olurdum. Ama kendim de bunu istemiyordum. Yukarda da söylediğim gibi o kadın bana bir rüya gibi görünmüştü. Bir rüya gibi de geçti, ebediyen kaybolup gitti.

FAUST

DOKUZ MEKTUPLUK HİKÂYE

“Entbehren solist du, solist entbehren.” Faust (1 nci kısım)

[Feragat etmeli, Feragat.]

BİRİNCİ MEKTUP

Pavel Aleksandroviç B . . . . den

Semyön Nikolayeviç V ... ye

M - .... köyü, 6 Haziran 1850

Aziz dostum, ayın dördünde buraya geldim, işte, vaadimi yerine getiriyor, kaleme sarılıp sana yazıyorum. Sabahtan beri yağmur çiseliyor; dışarı çıkmak imkânsız. Hem, canım seninle biraz gevezelik etmek istiyor. İşte yine — dile kolay — tam dokuz yıldır ayrı kaldığım eski yuvamdayım. Düşünüyorum da, bambaşka bir adam olduğumu anlıyorum. Sahiden de değişmişim. Büyük ninemin misafir odasında duran, köşeleri bir acayip kıvrımlı, ufak, esrarengiz aynayı hatırlarsın elbet, — bir zamanlar onun hep yüz sene evvel neler gördüğünü düşünürdün — buraya gelince işte o aynaya yaklaştım, birdenbire şaşırdım kaldım. Son zamanlarda ne kadar yaşlanmış, değişmiş olduğumu hemen fark ettim. Ama yaşlanan yalnız ben değildim. Zaten çoktan köhneleşmiş olan evceğizim, yana eğilmiş, sanki toprağa yapışmış, yerinde zor duruyor. İyi yürekli vekilharç kadın Vasiliyevna (onu unutmamışsındır elbet; sana ne nefis reçeller ikram ederdi!) adamakıllı zayıflamış, kamburlaşmış. Beni görünce haykıramadı, ağlayamadı; sadece bir ah çekti, öksürdü, dermansızca iskemleye çöktü ve eli ile bir hareket yaptı. Teretçiy dede henüz dinç görünmeye çalışıyor, gene eskisi gibi dimdik duruyor, yürürken de hep o sarı, pamuklu pantolonu içindeki bacaklarını büküyor; ayaklarında — bir zamanlar sende merhamet uyandıran — hep o yüksek yüzlü, fiyonklu gıcırdayan ayakkabıları. Fakat hey Tanrım, şimdi bu pantolon onun zayıf bacaklarında nasıl sallanıyor! Saçları ne kadar ağarmış! Yüzü buruşa buruşa avuç içi kadar kalmış.

Benimle konuştuktan sonra bitişik odada emirler vermeye başlayınca onun hali bana hem gülünç, hem de acıklı geldi. Bütün dişleri dökülmüş, fıflıya sıslıya konuşuyor. Fakat bahçe fevkalâde güzelleşmiş. Hatırlarsın ya, vaktiyle seninle birlikte diktiğimiz o gösterişsiz leylâk, akasya, hanımeli çubuklarından çok güzel, sık bir koruluk yetişmiş. Kayınlar, akçaağaçlar boylanmış, gelişip yayılmış; hele iki yanı ıhlamur ağaçlı yollar pek güzelleşmiş. Bu yolları, kemerleri altındaki havanın gök yeşili tatlı rengini, hafif kokusunu, koyu gölgeli topraktaki parlak daireciklerin alaca kafesini (bilirsin, bahçemde kum yoktur) pek severim! Sevgili meşe fidanım, artık genç bir ağaç olmuş. Dün, öğle vakti onun gölgesinde, kanepede bir saatten fazla oturdum. Keyfime diyecek yoktu. Etrafımda otların alabildiğine büyüdüğü göze çarpıyordu. Her yanı kuvvetli, yumuşak, altın gibi bir ışık kaplamıştı. Bu ışık gölgelere bile nüfuz ediyordu... O kadar çok kuş sesleri geliyordu ki! Kuşlara ne kadar düşkün olduğumu unutmamışsındır sanırım. Kumrular hiç arasız ötüyor, bir sarıasma arada bir ıslık çalıyor, bir ispinoz tatlı tatlı şakıyor, karatavuklar öfkeli öfkeli bağrışıyorlar, bir kuğu kuşu uzaktan sesleniyordu. Birdenbire ağaçkakan çılgınca, keskin keskin haykırdı. Bütün bu yumuşak, karmakarışık uğultuyu dinliyordum, dinliyordum da yerimden kımıldamak bile istemiyordum. İçime bir gevşeklik çöküyordu. Yetişen, gelişen yalnız bahçe değildi. İkide bir gözüme ilişen iriyarı, tıknaz gençlerin, eskiden tanıdığım küçük yaramazlar olduğuna bir türlü inanasım gelmiyordu. Senin gözden Timoşa şimdi öyle bir Timofey olmuş ki hayal edemezsin! Bir zamanlar sen onun sağlığından endişelenir, verem olacağını, bir kâhin gibi haber verirdin. Şimdi, koskocaman, kırmızı ellerinin, pamuklu kumaştan ceketinin dar açık yenlerinden nasıl sarktığını, vücudunun her yanından yuvarlak, iri adalelerinin nasıl fırladığını bir görebilseydin... Ensesi boğa ensesi gibi, bütün başı açık sarı, kıvırcık saçlarla kaplı, tam bir Herakles! Hâlbuki yüzü ötekilerden daha az değişmiş, hatta hacim itibariyle pek o kadar büyüyememiş, o şen, — senin vaktiyle dediğin gibi — alık alık gülümseyişi olduğu gibi kalmış. Onu yanıma uşak aldım. Petersburg'taki uşağımı Moskova'da bırakmıştım, çünkü beni utandırmayı, başkent muaşeretinde bana üstünlüğünü hissettirmeyi pek severdi. Köpeklerimden hiçbirini bulamadım, hepsi ölmüş, yalnız Nefka hepsinden fazla yaşamış, ama o da "Argos" un "Ulis" i beklediği gibi beni bekleyememiş; eski efendisini ve av arkadaşını sönük gözleriyle görmek ona nasip olmamış. Fakat Şafka sağ salim; hep öyle kısık kısık havlıyor, bir kulağı yine öyle yırtık, kuyruğunda

da, bir yığın diken... Ben senin o eski odana yerleştim. Gerçi, bu odayı güneş pek fazla kızdırıyor, sinek de çok, ama eski ev kokusu burada öteki odalardan daha az. Şaşılacak şey, değil mi? Ekşimsi, küf kokulu, durgun hava hayalime şiddetle tesir ediyor, Bana nahoş geliyor demeyeceğim, bilâkis; fakat hüzün ve yeis veriyor. Göbekli bakır levhalı eski konsolları, sineklerin kirlettiği beyaz arkalıklı, eğri büğrü ayaklı koltukları, ortalarında mor varaklı iri bir yumurta bulunan cam avizeleri, kısacası, dedelerden kalma her çeşit eşyayı ben de, senin gibi, pek severdim, ama daima gözümün önünde durmalarını istemem. Bir çeşit heyecanlı bir üzüntü kaplar beni. Yerleştiğim odanın eşyası alelâde, ev yapısı eşyadır. Fakat raflarında, tozdan güçlükle görülen, yeşil, mavi camdan eski zaman kapları bulunan dar, uzun dolabı köşede bıraktım. Senin, Manon-Lesko dediğin, o siyah çerçeveli kadın resmini ise duvara asmalarını tembih ettim. Resim, dokuz sene içinde biraz kararmış ama gözleri yine düşünceli düşünceli, şeytanca, tatlı tatlı bakıyor, dudaklarında yine aynı hafif, hüzünlü gülümseyiş var; yaprakları yarı yarıya yolunmuş bir gül, ince parmaklarından yine öyle yavaş yavaş düşüyor. Odamın pencerelerindeki perdeler beni pek eğlendiriyor. Bunlar bir zamanlar yeşildi, ama güneşten sararmışlar. Üzerlerine Arfenkur'un "Keşiş" inden, siyah boya ile sahneler resmedilmiş. Perdenin birinde, bu kocaman sakallı, patlak gözlü, ayakları sandallı Keşiş, saçı başı karmakarışık bir genç kızı dağlara kaçırıyor. Diğerindeki resim, dört yiğit arasında amansız bir dövüşmeyi gösteriyor. Birisi yerde yatıyor en *raccourci* ölmüş. Kısacası bütün dehşetler, fecaatler tasvir edilmiş. Etrafla ise öyle tam bir sükûn hüküm sürüyor, perdelerden tavana öyle tatlı ışıklar vuruyor ki... Buraya yerleşeli beri beni bir çeşit ruh sükûneti kapladı. Canım hiçbir şey yapmak, hiçbir şey görmek istemiyor. Benim için şiddetle arzu edilecek bir şey de yok. Derin derin düşünmelerden üşeniyorum, ama aklımda türlü türlü şeyler geçirmekten asla üşenmiyorum Pek iyi bilirsin ki bunlar ayrı ayrı şeylerdir. İlkönce çocukluk hatıralarım zihnimi kapladı. Nereye gitsem, neye baksam, her yerde bu hatıralar açıkça, en ince noktalarına varıncaya kadar açıkça ve sanki bilinen, belli halleriyle hareketsiz duruyorlarmış gibi gözümün önüne geliyordu... Sonra bu hatıraların yerine başkaları geçti, sonra... sonra yavaş yavaş zihnimi geçmişten kurtardım. Yalnız bağrıma çöküp uyuklayan bir yük kaldı. İnanır mısın, aziz dostum, su bendinde, bir söğüt ağacı altında otururken birdenbire ağlamaya başladım. Ve eğer oradan geçen bir köylü kadından utanmasaydım, ilerlemiş yaşıma rağmen daha epey ağlayacaktım. Bu kadın

önce merakla bana doğru baktı, sonra yüzünü bana çevirmeden, yerlere kadar eğilip selamlayarak yoluna devam etti. Buradan hareket edinceye, yani Eylüle kadar böyle bir ruh hali içinde kalmayı (bir daha ağlamam tabii) pek arzu ediyorum ve eğer komşularımdan biri beni ziyaret etmeye kalkarsa çok müteessir olacağım. Ama bundan korkmak da yersiz, çünkü yakın komşularım yok. Beni anlayacağından eminim. Yalnızlığın çok defa insan üzerinde ne iyi tesirleri olduğunu tecrübe ile bilirsin... Diyar diyar bu kadar dolaştıktan sonra şimdi yalnızlığa ihtiyacım var. Ama burada canım da sıkılmayacak. Gelirken birkaç kitap getirdim. Burada da oldukça iyi bir kütüphanem var. Dün bütün dolapları açarak küflenmiş kitapları uzun uzun karıştırdım. Önceleri farkına varmamış olduğum çok meraklı şeyler buldum: 1770 tarihli, el yazısı "Candide" tercümesi, o zamanlara ait gazeteler, dergiler, "Hamel eon" (yani Mirabeau) ile Paysan perverti, ve saire... Sonra çocuk kitapları buldum. Benimkilerden başka babamdan, ninemden, hattâ, düşün bir defa, dedemin anasından kalanlar bile var! Alaca kaplı, eski, ama pek eski bir Fransızca gramerin üzerinde, iri harflerle yazılmış "Ce livre appartient a Alile Eudoxie de Lavrine" ibaresi ile 1741 tarihi yazılı. Bir zamanlar hariçten getirdiğim kitapları ve bunların arasında Goethe'nin "Faust" unu buldum. O zamanlar "Faust" u (birinci kısmını tabii) ilk satırından son satırına kadar ezbere bildiğimi belki bilmezsin. Bu kitabı okumaya doyamazdım... Fakat şu son dokuz yıl içinde Goethe'nin herhangi bir eserini elime bile aldığım yok. Pek iyi tanıdığım bu kitapçığı görünce (1828 tarihli fena bir baskı) anlatılamaz bir duygu ile elime alarak yatağıma uzandım, okumaya başladım. O muhteşem ilk sahnesi bana ne kadar tesir etti bilsen! Toprak perisinin zuhuru, onun şu sözleri karşısında — hatırlarsın, değil mi? — "hayatın dalgaları üzerinde, yaradılışın kasırgası ortasında", heyecandan âdeta buz kesildim, tir tir titredim. Çoktan beri böyle bir heyecan duymamıştım. Berlin'i, üniversitedeki talebelik yıllarını, Friiulein Klara Stich'i, Mephistopheles rolündeki Zeidelman'ı, Radzivil'in müziğini, kısaca her şeyi ve hepsini hatırladım... Uzun müddet uyuyamadım. Gençliğim sanki geri geldi de bir hayal gibi karşıma dikildi, bir ateş, bir zehir gibi damarlarımdan geçti, ruhumun hassas telleri birdenbire, şiddetle çekilir gibi oldu... Tenha evceğizinde yapayalnız otururken, senin kırklık dostun işle bak, kendini ne biçim hülyalara kaptırıyor! Biri beni bu halimle gözetleseydi... Ama ne çıkar? Hiç utanç duymazdım, çünkü utanç duymak da gençlik alâmetidir. İhtiyarlamakta olduğumun nasıl farkına vardım, bilir misin? Bak nasıl: Ben şimdi neşeli

duyguları büyütmeye, kederli duygularıma ise hâkim olmaya çalışıyorum. Gençliğimde ise bunun tam tersine hareket ederdim. O zamanlar hüzünlü görünmeyi sever, neşeli coşkunluklardan utanırdım.

Bununla beraber, ey Horatius dostum, bu dünyada, bütün hayat tecrübeme rağmen, henüz denemediğim bir şey daha var gibi geliyor bana... Ve bu "şey" kim bilir, acaba en mühimi değil mi?

Bak işi nerelere getirdim! Şimdilik Allah'a ısmarladık! Fakat sen Petersburg'ta ne yapıyorsun? Ha, iyi ki aklıma geldi. Köylü aşçım Saveliy sana selâm yazmamı söylemişti. O da kocadı, ama pek o kadar fazla değil. Sadece, biraz daha şişmanladı, biraz daha yağlandı. Soğanlı tavuk çorbasını, bükük kenarlı peynirli böreği, kır yemeği taratoru — hani yiyince dilin beyazlanır ve tam yirmi dört saat ağzında kazık gibi dururdu — yine öyle güzel yapıyor. Buna mukabil kızartmaları o kadar kurutuyor ki, alıp tabağa çarpsan tıpkı mukavva gibi ses çıkarır. Şimdilik Allah'a ısmarladık.

Sadık dostun: P. B.

İKİNCİ MEKTUP

Aynı kişiden yine aynı kimseye

M . . köyü 12 Haziran 1850.

Sana bildirecek oldukça mühim bir havadisim var, aziz dostum; dinle bak: Dün öğleden önce canım biraz gezmek istedi, ama bahçede değil. Şehir yolunu tuttum, uzun, düz bir yolda, hiç maksatsız, hızlı adımlarla yürümek çok hoş oluyor. Sanki insan bir iş yapıyormuş, bir yere acele ediyormuş gibi. Bir ara baktım, karşıdan bir fayton geliyor. Korku ile içimden: "Bana mı acaba?" diye düşündüm... Ama değilmiş. Faytonda tanımadığım, bıyıklı bir efendi oturuyordu. Yüreğim rahatladı. Fakat bu efendi, biraz daha yaklaşıp benim hizama gelince, birdenbire, sürücüye atları durdurmasını söyledi, nezaketle kasketini çıkararak beni selâmladı ve daha fazla bir nezaketle, adımı söyleyerek, benim filân kimse olup olmadığımı sordu. Durdum ve sorguya götürülen bir sanık gibi metanetle "ben filânım" dedim: bir taraftan da bu efendiye bir koyun gibi bakarak içimden: "bir yerde görmüştüm galiba!" diye düşündüm. O ise, bu sırada faytondan inerken:

— Beni tanıyamadınız mı? diye sordu.

— Hayır, dedim.

— Ben ise sizi derhal tanıdım.

Biraz konuştuktan sonra Priimkof olduğu anlaşıldı. Hatırlıyor musun, bir zamanlar üniversitede arkadaşımızdı. Azizim Senyon Nikolayiç, şu anda belki de "'ne de mühim havadis?" diye düşünüyor ve "Bu Priimkof, hatırımda kaldığına göre, fena ve aptal değilse de hayli boş bir çocuktu" diyorsundur. Evet dostum, yine de öyle; fakat sen konuşmanın devamını dinle!.

— Bize komşu olan köyünüze döndüğünüzü işitince çok sevindim, diyor. Bununla beraber sevinen yalnız ben değildim.

— Daha başka kimlerin bu lütufkârlıkta bulunduğunu öğrenebilir miyim? diye sordum.

— Karım, dedi.

— Karınız mı?

— Evet, karım. Sizin eski bir tanıdığınızdır.

— Karınızın adını lütfen söyler misiniz?

— Vera Nikolayevna, babasının soyadı Eltsof'tur.

İstemeyerek:

— Vera Nikolayevna mı? diye bağırdım.

Mektubumun başında mühim havadis dediğim işte budur.

Fakat sen belki bunda da mühim bir taraf görmezsin... Sana, eski, çok eski günlerimden bazı şeyler anlatmam lâzım gelecek.

183... yılında, seninle birlikte üniversiteden çıktığımız zaman 23 yaşındaydım. Sen memurluğa girdin. Ben, bildiğin gibi, Berlin'e gitmeye karar verdim. Fakat Berlin'de ekim ayından evvel yapılacak işim yoktu. İstiyordum ki yaz mevsimini Rusya'da, köyde geçireyim, son defa olarak iyice, doya doya tembellik edeyim ve ondan sonra Berlin'de ciddî olarak işe sarılayım. Bu sonuncu hayalimin ne dereceye kadar gerçekleştiği üzerinde uzun uzadıya durmaya hacet yok... "Fakat yazı nerede geçireyim?" diye kendi kendime soruyordum. Köyüme gitmeyi canım istemiyordu. Babam öleli çok olmamıştı, yakın akrabam yoktu; yalnızlıktan, can sıkıntısından korkuyordum... Bunun için, dayımın beni T. vilâyetindeki malikânelerine davetini sevinerek kabul ettim. Vakti hali yerinde, iyi yürekli, safça bir adamdı o. Çiftlik sahibi hayatı yaşardı. Çiftliğinde konakları vardı. Dayımlara gittim. Ailesi kalabalıktı: iki oğlu ile beş kızı vardı. Bundan başka konağında daha bir sürü insan yaşıyordu. Biteviye misafirler de gelirdi, ama orada yine de neşe yoktu. Günler gürültü içinde geçip gider, insan yalnızlığa çekilmeye imkân bulamazdı. Her şey birlikte yapılır, herkes bir şeyle eğlenmeye, bir şey icat etmeye çalışılır ve akşama doğru müthiş yorulurdu. Bir bayağılık vardı bu yaşayışta. Artık buradan gitmeyi düşünüyor, yalnız dayımın isim gününün geçmesini bekliyordum, fakat işte bu eğlenti gününde, baloda, Vera Nikolayevna Eltsova'yı gördüm ve orada kaldım.

O zamanlar on altı yaşındaydı. Dayımın çiftliğinden beş verst ötedeki küçük bir malikânede annesiyle birlikte oturuyordu. Babası — söylendiğine göre fevkalâde bir adammış — çabucak albay rütbesine yükselmiş ve daha da yükselecekmiş ama genç yaşta, avda bir arkadaşı tarafından kaza ile vurulmuş. Babasını kaybettiği zaman Vera Nikolayevna henüz çocukmuş. Annesi de fevkalâde bir kadındı. Birkaç yabancı dil konuşurdu, çok bilgiliydi. Severek evlendiği kocasından yedi sekiz yaş büyüktü. Kocası onu aile yuvasından gizlice kaçırmış. Kocasının ölümüne zor dayanmış ve kendisi ölünceye kadar (Priimkof'un dediğine göre, kızının düğününden az sonra ölmüş) yalnız matem elbisesi giymiş. Sık, beyaz saçlı başını, manalı, esmer çehresini, iri, sert bakışlı, sönükçe gözlerini, düz, ince burnunu çok iyi hatırlıyorum. Babası — soyadı Ladanof'muş — on beş yıl İtalya'da oturmuş, Vera Nikolayevna'nın annesi Albanolu, alelâde bir köylü kadından dünyaya gelmiş ve doğumunun ertesi günü, eski nişanlısı Transteverin'li tarafından öldürülmüş, çünkü Ladanof onu bu adamın elinden alarak

kaçırmış... Bu vaka, o zamanlar büyük gürültü koparmış. Rusya'ya dönünce Ladanof, değil yalnız evinden, hatta çalışma odasından bile dışarı çıkmaz, kimya, anatomi, kabalistik [Eski Yahudilerde, harflerden ve rakamlardan gizli manalar çıkaran bir ilim] ile meşgul olur, insan hayatını uzatmak ister, ruhlarla münasebete girişebileceğini, ölüleri davet edebileceğini düşünürmüş... Komşuları onu büyücü sanırmış. Kızını çok severmiş, fakat Eltsof ile kaçmasını affetmemiş, ne kızını, ne de damadını yanına sokmamış, her ikisinin de berbat bir hayat geçirecekleri üzerinde kehanette bulunmuş ve yalnızlık içinde ölmüş. Madam Eltsova dul kaldıktan sonra bütün vaktini kızının tahsil ve terbiyesine vakfetmiş, hatta evine kimseyi kabul etmemiş. Vera Nikolayevna ile tanıştığımız zaman, hayal et, doğalı beri hiç şehre gitmemiş, hatta kendi ilçe merkezlerine bile...

Vera Nikolayevna alelade Rus kızlarına benzemezdi; bambaşka bir hali vardı. Bütün sözlerinde ve hareketlerindeki olağanüstü sakinlik beni daha ilk zamanda hayrette bıraktı. Sanki hiçbir şeyden endişelenmez, telâşlanmaz, sade ve zekice cevaplar verir, dikkatle dinlerdi. Yüzünün ifadesi küçük çocuklardaki gibi samimî ve tabii idi, ama her ne kadar düşünceli değilse de, neşelendiği seyrek görülür ve bu da başkalarındakine benzemezdi. Bütün varlığında, neşeden daha hoş bir çeşit masum ruh berraklığı parıldardı. Kısa boylu, çok güzel endamlı, biraz ince vücutlu, düzgün ve nazik çehreli idi. Harikulade düz alnı, altın sarısı saçları, annesi gibi düz burnu, dolgunca dudakları vardı. Koyu kurşuni gözleri, sık ve uçları kıvrık kirpiklerinin altından biraz fazla dikçe bakardı. Elleri ufak, fakat pek o kadar güzel değildi. Yüksek istidatlı insanların böyle elleri olmaz. Ve gerçekten Vera Nikolayevna'nın hiç de öyle fevkalâde istidatları yoktu. Sesi, yedi yaşındaki bir küçük kız sesi gibi çınlardı. Dayımın balosunda beni annesine takdim ettiler ve birkaç gün sonra da ilk defa olarak ziyaretlerine gittim.

Bayan Eltsova inatçı, dalgın tabiatlı, çok acayip bir kadındı. Üzerimde kuvvetli tesir bıraktı. Kendisini hem sayar, hem de ondan korkardım. Onda her şey sistemlidir ve kızını sistemine göre terbiye etmiştir, ama hürriyetimi daraltmıyordu. Kızı onu sever, ona körü körüne inanır ve güvenirdi. Hele Madam Eltsova kızına bir kitap vererek "'işte şu sayfayı okumayacaksın" demeye görsün, kızı yasak edilen sayfaya bakmak şöyle dursun, ondan önceki sayfayı bile okumadan geçerdi. Fakat madam Eltsova'nın da kendi

"idees fixes"leri, düşkünlükleri vardı. Meselâ, hayaline tesir edebilen her şeyden ateşten korkar gibi korkardı. Bunun için kızı on yedi yaşına kadar ne bir roman, ne de bir şiir okumamıştı. Ama coğrafyada, genel tarihte, tabiat bilgisinde beni sık sık çıkmaza sokardı. Ben ki üniversite mezunu idim" hem de, belki hatırlarsın, öyle zayıf mezunlardan da değildim. Madam Eltsova sözü kıt bir kadındı. Onunla uzun boylu konuşmak her ne kadar zorca idiyse de bir defa düşkünlükleri üzerinde onunla konuşmayı denedim. Sadece başını salladı ve nihayet dedi ki:

— Sanat eserleri okumak hem faydalı hem de zevklidir diyorsunuz... Benim düşünceme göre insan hayatta ilkönce şu iki şeyden birini, yani ya faydalı olanı, ya hoşa giden seçmeli ve bu iş kesin olarak halledilmeli. Ben de bir zamanlar bu ikisini bir araya getirmek isterdim... Bu kabil değildir; insanı ya yıpratır yahut da felâkete götürür.

Evet, tuhaf bir mahlûktu bu kadın. Dürüsttü, mağrurdu, taassubu ve birtakım batıl itikatları da yok değildi. Bir defa bana "ben hayattan korkarım" demişti. Ya gerçekten hayattan, hayatın üzerine kurulu olduğu, seyrek rastlanan, fakat birdenbire meydana vuran gizli kuvvetlerden korkardı. Kimin başına bir oyun açarlarsa vay haline!... Bu kuvvetler Eltsova'yı müthiş surette takip etmişlerdi. Anasının ölümünü, erkeğinin ölümünü, babasının ölümünü bir hatırlayıver. Bunlar her kime olursa olsun yıkılırdı. Bu kadının gülümsediğini hiç görmemiştim. Sanki dudakları kilitlenmiş de anahtarı suya atılmıştı. Hayatında çok çekmiş ve çektiklerini hiçbir zaman, hiç kimse ile paylaşmamıştı. Hepsini içinde gizlemişti. Hislerini zapt etmeye o kadar alışmıştı ki, kızına karşı olan çılgınca sevgisini bile açığa vurmaktan çekinirdi. Benim yanımda kızını hiçbir defa öpmedi, hiçbir zaman ona Veracığım diye hitap etmez, hep Vera derdi. Bir gün ona: "Hepimiz, yani zamanımızın insanları yorgunuz" demiştim. O "Kendini yorup kırmaya lüzum yok, demişti, insan nefesini ya tamamıyla yenmeli yahut da olduğu gibi kalmalı"...

Madam Eltsova'lara pek az misafir gelirdi. Fakat ben sık sık ziyaretlerine giderdim. Madamın bana teveccühü olduğunu içimden gizlice hissederdim. Vera Nikolayevna ise pek hoşuma giderdi. Onunla konuşurduk, gezerdik... Anası bize engel olmazdı, ama kızı da ondan ayrı kalmayı sevmezdi. Hem ben de kızı ile baş başa, tenhalarda görüşmek arzu ve ihtiyacını

duymazdım... Vera Nikolayevna'nın yüksek sesle konuşarak düşünmek gibi tuhaf bir huyu varmış. Gündüzleri onun üzerinde kuvvetli intibalar bırakan hâdiseleri geceleri uykusunda yüksek sesle, apaçık anlatmış. Bir defa bana dikkatle bakarak "B. nin iyi bir adam olduğunu sanıyorum, ama kendisine güvenilemez" demişti.

Aramızdaki münasebet pek arkadaşça ve eşitçe idi. Bir defa, parlak gözlerinin ta derinliklerinde tuhaf bir şey, bir çeşit rehavet ve tatlılık sezer gibi olmuştum... Fakat belki de aldanmışımdır.

Bu arada zaman akıp gidiyor, yolculuğa hazırlanmam gerekiyordu, ama bunu hep geciktiriyordum. Bazı defalar, kendisine o kadar bağlandığım bu sevimli kızı, pek yakında, artık göremeyeceğimi düşündükçe tüylerim ürperiyordu... Berlin çekici kuvvetini kaybetmeye başlıyordu, içimde olup bitenleri kendi kendime itiraf etmeye cesaret edemiyor, ne olduğunu kendim de anlamıyordum. Sanki ruhumda serseri bir sis dolaşıyordu. Nihayet, bir sabah, birdenbire her şeyi apaçık anlayıverdim. "Daha ne arayacağım" diye düşündüm, "hangi hedeflere koşacağım? Gerçek, herhalde insanın avucuna konmaz. Acaba burada kalıp da evlensem daha iyi olmaz mı?" Hayal eder misin, bu evlenme düşüncesi o zaman beni hiç ürkütmemiş, tersine sevindirmişti. Bu yetmiyormuş gibi, daha o gün niyetimi bildirdim. Ama yapılması gerektiği gibi Vera Nikolayevna'ya değil de, annesine, madam Eltsova'ya söyledim. Yaşlı kadın bana bakarak:

— Hayır, azizim, dedi, Berlin'e gidin ve kendinizi biraz daha yorun. Siz iyi bir insansınız, ama Vera'ya lâzım olan böyle bir koca değil.

Gözlerimi önüme eğdim, kızardım ve seni en ziyade hayrette bırakacak olan şeyi söyleyeyim; içimden, madam Eltsova'ya derhal hak verdim: Bir hafta sonra hareket ettim ve o zamandan beri ne onu, ne de kızını görmedim.

İşte sana maceralarımı kısaca anlattım. Çünkü bilirim, sen hiçbir şeyde uzun uzadıya "tafsilât"ı sevmezsin. Berlin'e varınca Vera Nikolayevna'yı çabucak unuttum... Fakat itiraf etmeliyim ki onun hakkında aldığım bu ani haber beni heyecanlandırdı. O kadar yakınımda bulunduğunu, bana âdeta komşu olduğunu, onu bugünlerde görebileceğimi düşünerek hayretten donakaldım. Mazi, yerden biter gibi ansızın önüme çıkarak bütün varlığımı kapladı. Priimkof bilhassa eski dostluğumuzu tazelemek için geldiğini ve en

yakın bir zamanda beni evinde görmeyi umduğunu söyledi. Askerlik hizmetini süvarilikte geçirdiğini, teğmen iken istifa ettiğini, benim çiftliğimden sekiz verst ötede, bir malikâne satın aldığını, çiftlik işleriyle uğraşmak niyetinde olduğunu, üç çocuğu olup ikisinin öldüğünü, yalnız beş yaşında bir kızı kaldığını anlattı.

— Dernek karınız da beni hatırlıyor, öyle mi? diye sordum.

Kısa bir duraklamadan sonra:

— Evet, hatırlıyor; tabii o zaman henüz çocukmuş denebilir. Fakat anası sizi her vakit pek överdi. Rahmetlinin her sözüne kızının ne kadar kıymet verdiğini ise bilirsiniz elbet.

Hatırıma, madam Eltsova'nın, Vera'sına elverişli bir koca olamayacağım hakkındaki sözleri geldi... Priimkof'a göz ucu ile bakarak içinden: "demek ki sen ona elverişli bir koca imişsin" diye düşündüm. Evimde birkaç saat kaldı. Çok iyi, sevimli bir adam. Öyle alçakgönüllü konuşması, öyle uysal bakışları var ki insan onu sevmemezlik edemez... Fakat fikrî kabiliyetleri, onu tanıdığımız zamandan beri gelişmemiş. Evlerine muhakkak gideceğim, hem belki de yarın. Vera Nikolayevna'nın şimdi nasıl olduğunu görmeyi pek merak ediyorum.

Sen, kâfir, müdür masasına kurulmuş, şimdi belki de benimle alay ediyorsundur. Ama bu kadının, üzerimde bırakacağı tesiri sana yine de yazarım. Gelecek mektubuma, kadar Allah’a ısmarladık!

Sadık dostun P. B.

ÜÇÜNCÜ MEKTUP

Aynı kimseden yine aynı kimseye

M . . . köyü, 16, haziran 1850

Vera Nikolayevna'lara gittim ve kendisini gördüm, dostum. Her şeyden önce sana şaşılacak bir şey söyleyeyim:

Bana ister inan, ister inanma, nasıl istersen... Bu kızın ne yüzü, ne de endamı hemen hiç değişmemiş. Karşıma çıkınca az kaldı, aa... diye haykıracaktım. Tıpkı on yedi yaşında bir kız... o kadar! Yalnız gözleri genç kızlardaki gibi değil, ama zaten çok genç iken de gözleri çocuk gözleri değildi; çok parlaktı: hep aynı sakinlik, açıklık, aynı ses; alnında bir tek kırışık, bir tek çizgi yok. Sanki bütün bu yılları bir tarafta karda gömülü yatmakla geçirmiş. Oysaki şimdi yirmi sekiz yaşındadır ve üç çocuk doğurmuştur... Anlaşılır şey değil! Rica ederim, peşin bir kanaate saplanıp da mübalâğa ediyorum sanma, bilâkis ondaki bu "değişmezlik" hiç de hoşuma gitmedi; yirmi sekiz yaşında, evli ve çocuklu bir kadın artık bir genç kıza benzememeli! İnsanın yaşadığı havaya gitmez ya! Beni pek iltifatlı karşıladı; hele Priimkof gelişime o kadar sevindi ki... Bu iyi yürekli adam birine bağlanmaya can atıyor.

Evleri çok rahat ve temiz. Vera Nikolayevna'nın kıyafeti de genç kız kıyafeti gibiydi: Tepeden tırnağa kadar beyazlar giyinmiş, beline açık mavi bir kemer, boynuna ince bir altın kordon takmıştı. Kızı çok sevimli ve ona hiç benzemiyor; anneannesini andırıyor. Misafir odasında, divanın üzerinde bu acayip kadının, kendisine şaşılacak derecede benzeyen resmi asılı duruyor. İçeri girer girmez gözüme çarptı. Sanki sert, sert, dikkatle yüzüme bakıyor gibi geliyordu bana. Oturduk, eski zamanları hatırlayarak konuşmaya başladık. İstemeyerek, boyuna madam Eltsova'nın mağmum resmine bakıyordum. Vera Nikolayevna, annesinin resminin tam altında oturuyordu. Burası onun sevgili yeri. Ne kadar hayrette kaldığımı bir hayal et: Vera Nikolayevna şimdiye kadar ne bir roman, ne bir şiir, kısacası, onun ifadesine göre — hiçbir uydurma şey okumamış! Zekânın en yüksek zevklerine karşı ondaki bu erişilmez kayıtsızlık beni sinirlendirdi. Zeki ve ince hisli bir kadın için bu adeta affedilmez bir şeydir: Bu gibi kitapları hiçbir zaman okumamayı kendinize bir kural kabul etmiş olmayasınız sakın? diye sordum.

— Fırsat düşmedi, dedi, vaktim de olmadı.

— Vaktiniz olmadı ha! Şaşılacak şey!

Priimkof'a dönerek ilâve ettim: bari siz karınızda merak ve ilgi uyandırsaydınız.

Priimkof:

— Ben, memnuniyetle, diye başlamıştı fakat karısı sözünü kesti.

— Yapmacıkları bırak. Zaten kendin de şiir meraklısı değilsin.

— Evet, doğru, dedi, şiire o kadar meraklı değilim, ama romana, meselâ...

— Öyle ise ne yaparsınız siz, akşamları neyle meşgul olursunuz? diye sordum. Kâğıt mı oynarsınız yoksa?

— Bazen oynarız, dedi kadın, fakat insan için meşgul olacak şey mi yok? Biz de okuruz. Şiirlerden başka da iyi eserler var.

— Neden şiirlere böyle hücum ediyorsunuz ?

— Hücum etmiyorum, çocukluğumdan beri o uydurma şeyleri okumaya alışmamışımdır. Annem öyle istiyordu. Yaşadıkça, annemin her yaptığının, her söylediğinin bir gerçek, kutsal bir gerçek olduğuna daha ziyade kanaat getiriyorum.

— Peki, nasıl isterseniz öyle düşünün, ama ben sizinle aynı fikirde olamayacağım. Kendinizi en temiz, ne meşru zevkten beyhude mahrum ettiğinizi düşünüyorum. Müziği, resmi, reddetmediğinizi sanıyorum. Şu halde şiiri ne diye reddediyorsunuz?

— Reddetmiyorum; şimdiye kadar öğrenmedim. İşte mesele bundan ibaret.

— Öyle ise bu işi ben üzerime alayım! Anneniz size edebî eserler okumayı bütün hayatınız boyunca menetmemişti, değil mi?

— Hayır efendim. Ben evlenince annem bütün yasaklarını üzerimden kaldırmıştı. Fakat şey... Ne diyorsunuz... Kısaca söyleyeyim, roman okumak aklıma bile gelmiyordu.

Vera'nın sözlerini hayretle dinliyordum; çünkü böyle bir şey beklemiyordum. O ise sakin bakışlarıyla bana bakıyordu. Korkmadıkları zaman kuşlar da böyle bakar:

— Size bir kitap getireceğim! dedim, (Aklıma, birdenbire, yakında okuduğum "Faust" gelmişti).

Vera sessizce içini çekti. Biraz ürkerek:

— Bu... bu sakın George-Sand'ın olmasın? diye sordu.

— A! demek bu adı duymuşsunuz. Onun da olsa bunda ne fenalık var ki?... Ama değil, size başka bir yazarın eserini getireceğim. Almancayı unutmamışsınızdır, değil mi?

— Evet, unutmadım.

Priimkof atılarak:

— Alman gibi konuşur, dedi.

— Öyle ise mükemmel! Göreceksiniz, size ne harikulade bir şey getireceğim.

— İyi ya, görelim bakalım. Ama şimdi bahçeye gidelim, yoksa Nataşa bir yerde duramaz.

Başına yuvarlak bir hasır şapka giydi; tıpkı kızınınki gibi, fakat biraz daha büyücek bir çocuk şapkası.

Bahçeye doğru yürüdük. Onun yanı başında gidiyordum. Temiz havada, yüksek ıhlamurların gölgesinde yüzü bana daha sevimli göründü; bilhassa şapkasının kenarlarının altından bana bakmak için hafifçe dönerek başını kaldırırken... Arkamızdan gelen Priimkof, önümüzde zıplayan çocuk olmasaydı, sanki 35 değil de 23 yaşındaymışım, sanki henüz Berlin'e gitmeye niyetleniyormuşum, sanki bulunduğumuz bahçe madam Eltsova'nın malikânesindeki bahçeye pek çok benziyor, sanacaktım. Kendimi tutamadım, düşüncelerimi Vera Nikolayevna'ya söyledim:

— Herkes bana dış görünüşümün pek az değiştiğini söyler, ama benim içim de değişmemiş, hep aynı kalmıştır, diye cevap verdi. Çin tarzında küçük bir eve geldik.

Vera:

— Osinofka'da böyle bir evceğizimiz yoktu, dedi.

— Yıkık dökük, rengi soluk olduğuna bakmayın, içerisi çok güzel ve serindir.

İçeriye girdik. Etrafı biraz gözden geçirdikten sonra dedim ki:

— Sizden bir ricada bulunacağım, Vera Nikolayevna:

Tembih edin de, bundan sonraki gelişim için buraya bir masa ile birkaç sandalye getirsinler. Gerçekten harikulâde imiş. Burada size... Goethe'nin "Faust" unu okuyacağım. Görün bakın size nasıl bir şey okuyacağım.

Vera saflıkla:

— Evet, dedi, burada sinek yoktur. Ama siz ne zaman geleceksiniz?

— Yarın değil, öbür gün.

— Peki öyleyse, tembih ederim, dedi.

Bizimle birlikte bu evceğize giren Nataşa birdenbire haykırarak geri çekildi ve benzi sapsarı kesildi.

Vera Nikolayevna:

— Ne oldu? diye sorunca, kızcağız parmağı ile köşeyi göstererek:

— Ah, anne, dedi, bak ne korkunç bir örümcek!...

Vera Nikolayevna köşeye baktı. Büyük bir alaca örümcek duvarda sessizce yürüyordu. Kızcağıza:

— Bunda korkacak ne var ki, dedi, ısırmaz o, işte bak.

Ve ben ona engel olmaya vakit bulamadan bu biçimsiz böceği eline alıp avucunda yürüttü, sonra dışarıya attı:

— Ne de cesursunuz, diye haykırdım.

— Cesaret bunun neresinde? Bu örümcek zehirlilerden değil ki...

— Eskiden olduğu gibi tabiat biliminde kuvvetli olduğunuz belli. Ben o örümceği elime alamazdım doğrusu.

Vera Nikolayevna:

— Korkulacak bir şey yok, diye tekrarladı.

Nataşa sessizce ikimize de baktı ve gülümsedi:

— Kızınız annenize ne kadar da benziyor! dedim.

Vera Nikolayevna memnunlukla gülümseyerek:

— Evet, dedi, buna pek seviniyorum. Allah vere de anneme sadece bir yüzce benzemekle kalmasa!

Bu arada bizi yemeğe çağırdılar. Yemekten sonra oradan ayrıldım. Yemek çok güzel, pek lezzetliydi. Bunu sana antrparantez söylüyorum, obur! Yarın onlara "Faust" u götüreceğim. Allah vere de ihtiyar Goethe ile birlikte iflâs etmesek! Korkuyorum doğrusu, her şeyi sana uzun uzadıya yazarım.

E! bütün bu olanlar üzerinde şimdi ne düşünüyorsun bakayım? Bu kızın üzerimde şiddetli bir tesir hâsıl ettiğini, âşık olmak üzere bulunduğumu vesaire vesaireyi düşünüyorsundur muhakkak, öyle değil mi? Saçma şeyler, kardeşim. Şerefimi de düşünmemin zamanı artık. Çok delilikler ettim, artık yeter! İnsan için yeniden hayata başlanacak yaş benim yaşım değildir. Bununla beraber daha önceleri de hoşuma giden kadınlar böyleleri değildi. Ama ne biçim kadınlar hoşuma giderdi ya!...

Titriyorum, acı dolu yüreğim, ah...

Tapınaklarımdan utanıyorum.

Ne de olsa bu komşuluktan, akıllı, sade, açık bir mahlûkla buluşup görüşmek imkânını elde ettiğime pek memnunum. İlerde ne olacağını sırası

gelince öğrenirsin.

Sadık dostun P. B.

DÖRDÜNCÜ MEKTUP

Aynı kimseden aynı kimseye

M. Köyü 28 haziran 1850

Faust'u dün okudum, sevgili dostum. Nasıl olduğunu aşağıda göreceksin. Her şeyden önce şunu söyleyeyim ki, hiç ummadığım bir başarı elde ettim, "başarı" lâf değil... Şimdi dinle! Öğleye doğru gittim. Masanın etrafında altı kişi olduk. O, Priimkof, kızları, mürebbiye (ehemmiyetsiz bir kadın), ben ve kısa kahverengi fraklı, temiz, tıraşlı, silik, son derece alçak gönüllü ve namuslu çehreli, dişsiz gülümseyişli, hindiba kökü kahvesine kokan yaşlı bir Alman... Bütün yaşlı Almanlar böyle kokar. Onu bana tanıttılar. Adı Şimmel olan bu adam, Priimkof'ların komşusu prens X. lerde Almanca hocasıymış. Anlaşılan Vera Nikolayevna'nın teveccühünü kazanmış olacak ki okumada bulunmak üzere o da davet edilmiş. Yemeği geç yedik ve uzun müddet sofradan kalkmadık. Sonra biraz gezindik. Hava çok güzeldi. Sabahleyin yağmur yağıyor, rüzgâr esiyordu; lâkin akşam üzeri hepsi durdu.

Onunla birlikte hepimiz orman içindeki bir meydancığa gittik. Meydancığın tam üzerinde, yükseklerde büyük bir pembe bulut hafifçe duruyordu. Üzerinde, duman gibi, kurşuni şeritler uzanıyordu. Ta ucunda bazı görünen, bazı kaybolan küçük bir yıldız titriyor, biraz ötesinde, hafifçe kızıllaşan gökyüzünde, orak biçimindeki beyaz ay görünüyordu. Vera Nikolayevna'ya bu bulutlu gösterdim:

— Evet dedi, harikulâde; fakat beriye baksanıza! Dönüp baktım. Koskocaman, koyu lâcivert bir bulut, batmakta olan güneşi kapatarak yükseliyordu. Görünüşü ile de ateşten nefesli bir dağı andırıyor, tepesi geniş bir demet gibi gökyüzüne yayılıyordu. Korkunç bir kızıllık, parlak bir şerit gibi etrafını çevirmiş, bir yerinde, tam ortasından, sanki kızgın bir ağızdan fışkırır gibi, ağır gövdesini deliyordu...

— Fırtına kopacak, dedi Priimkof.

Fakat asıl meseleden uzaklaşıyorum.. Bundan önceki mektubumda sana şunu yazmayı unutmuştum: Priimkof'lardan evime dönünce, neden bilhassa "Faust" dediğime pişman oldum. Mademki söz Almanlara gelmişti, ilkönce Schiller'le başlamak çok iyi olacaktı. Beni en çok Gretchen'in tanınmasından önceki ilk sahneler korkutuyordu: hem Mephistophel için de endişesiz değildim. Fakat "Faust" un tesiri altında bulunuyordum, başka hiçbir şeyi istekle okuyamazdım. Ortalık iyice karardıktan sonra Çin köşküne gittik. Burası bir gün önceden derlenip toplanmış, üstü halı örtülü masa, kapının tam karşısına, kanepenin önüne konmuş; etrafına koltuklar ve sandalyeler dizilmişti. Masanın üzerinde bir lâmba yanıyordu. Kanepeye oturdum, kitabı çıkardım. Vera Nikolayevna biraz ötede, kapıya yakın bir koltuğa oturdu. Kapının arkasında, karanlıkta, hafifçe sallanan yeşil akasya dalına lâmbanın ışığı vuruyor, odaya ara sıra gece havası doluyordu. Priimkof masada yanıma oturdu. Onun yanına da Alman oturmuştu. Mürebbiye ile Nataşa evde kalmışlardı. Kısa bir giriş yaparak, doktor Faust hakkındaki eski efsaneden, Mephistopheles'in mana ve ehemmiyetinden, bizzat Goethe'den bahsettim ve anlaşılamayan bir şeye rastlanırsa sözümü kesmelerini rica ettim. Sonra bir iki öksürdüm... Priimkof, acaba şekerli su lâzım olacak mı diye bana sordu ve bunu sorduğundan dolayı pek memnun kaldığı halinden belli oluyordu. Ben istemedim. Odayı derin bir sessizlik kapladı. Gözlerimi hiç kaldırmadan okumaya başladım. Sıkılıyor, kalbim çarpıyor, sesim titriyordu. Hayranlık belirtileri göstermeye ilkönce Alman başladı, Ben okudukça sessizliği yalnız o bozuyordu... ""Fevkalâde! Ne yüksek!" diyor, bazen da "işte bu derin" diye ilâve ediyordu. Priimkof'uıı ise canının sıkıldığını fark ediyordum. Almancayı pek az bilir, şiiri sevmediğini de zaten kendisi itiraf ederdi! canı isterse! Okuma sırasında, onsuz da olabileceğimizi, yemekten sonra ona çıtlatacaktım, ama utandım da vazgeçtim. Vera Nikolayevna hiç kımıldamıyordu. Bir iki defa gizlice ona baktım. Gözleri... dikkatle bana bakıyordu. Yüzü bana solgun geldi. Faust'un Gretchen ile ilk karşılaşmasından sonra koltuğun arkalığından ayrıldı, başını ellerine dayadı ve kımıldamadan, sonuna kadar bu vaziyette kaldı.

Priimkof'u sıkıntı bastığını hissediyordum ve bu önce bana soğukluk veriyordu, fakat yavaş yavaş onu unuttum, kızıştım, hararet ve heyecanla okudum.

Ben yalnız Vera Nikolayevna için okuyordum. İçimden bir ses bana "Faust ona tesir ediyor" diyordu. Bitirdiğim zaman (intermezo'yu atladım; bu parça, tarz itibariyle daha ziyade ikici kısma aittir; aynı zamanda "Broken gecesi"nden de bazı şeyleri okumadan geçtim)... Evet, bitirdiğim zaman, şu son "Heinrich" kelimesi kulaklarda çınlayınca Alman coşarak: "Hey Tanrım, ne de güzel !" diye haykırdı.

Priimkof, sanki sevinmiş gibi (zavallı!) yerinden fırladı, içini çekti ve kendilerine verdiğim zevk için teşekküre başladı... Fakat ben cevap vermedim, Vera Nikolayevna'ya baktım... Onun ne söyleyeceğini işitmek istiyordum. Kalktı, ürkek adımlarla kapıya yaklaştı; eşikte azıcık durdu ve sessizce bahçeye çıktı. Arkasından koştum. Birkaç adım ilerlemişti; koyu gölgede güçlükle seçilebiliyordu:

— Ee, nasıl? diye haykırdım, beğendiniz mi? Durdu:

— Bu kitabı bana bırakır mısınız, diye sesi işitildi.

— Arzu ediyorsanız, size hediye ederim, Vera Nikolayevna.

— Teşekkür ederim, dedi ve uzaklaştı.

Priimkof ile Alman bana yaklaştılar.

Priimkof:

— Ne sıcak, dedi, âdeta boğucu bir hava, Fakat karım nereye gitti?

— Eve gitmiştir herhalde, diye cevap verdim.

— Artık yemek zamanı geldi sanırım, — dedi ve biraz sonra ilâve etti: — Siz fevkalâde güzel okuyorsunuz.

— Görülüyor ki "Faust" Vera Nikolayevna'nın hoşuna gitti.

Priimkof:

— Şüphesiz, diye bağırdı.

Şimmel de:

— Elbette, elbette! diye ilâve etti.

Eve geldik. Bizi karşılayan hizmetçi kadına Priimkof sordu:

— Hanım nerede?

— Odasına girdi.

Priimkof yatak odasına gitti. Ben Şimmel ile birlikte taraçaya çıktım. İhtiyar, gözlerini gökyüzüne kaldırarak yavaşça:

— Ne çok yıldız var, dedi ve enfiyesinden çekerek, bunlar hep birer dünya, diye ilâve etti ve tekrar enfiye çekti.

Ona cevap vermeye lüzum görmedim, yalnız, susarak yukarıya baktım.

Gizli bir tereddüt ruhumu sıkıyordu, yıldızlar sanki bize ciddi ciddî bakıyor gibi geldi bana. Beş altı dakika sonra Priimkof geldi ve bizi yemek odasına çağırdı. Çok geçmeden Vera Nikolayevna da geldi. Oturduk.

Priimkof bana:

— Veroçkaya baksanıza, dedi.

Baktım:

— Nasıl, hiçbir şey mi fark etmiyorsunuz? diye sordu.

Ben, gerçekten, onun yüzünde bir değişiklik fark etmiştim ama bilmem neden:

— Hayır, hiçbir şey, diye cevap verdim.

— Gözleri kıpkırmızı, diye devam etti Priimkof.

Ben sustum, o devamla:

— Hayal edin, yukarıya, karımın yanına çıkıyorum; bir de ne göreyim? Ağlıyor. Çoktandır onda böyle bir şey olmamıştı. Son defa ne zaman ağladığını size söyleyebilirim: Saşa'mız öldüğü vakit. — Sonra gülümseyerek ilâve etti: işte bakın, "Faust"unuzla ne yaptınız!

— Vera Nikolayevna, şimdi görüyorsunuz ki, ben haklı imişim, size o zaman... diye söze başlamışken o sözümü keserek:

— Ben bunu beklemiyordum, dedi, ama yine Tanrı bilir haklı olup olmadığınızı. Belki de annem bunun için bana böyle kitaplar okumayı yasak ediyordu: çünkü bilirdi ki...

Vera Nikolayevna burada durdu:

— Neyi bilirdi diye tekrarladım, söyleyin!

— Ne için! Zaten utanıyorum. Neden ağladım acaba? Bununla beraber sizinle daha konuşacağız. İyice anlayamadığım birçok şeyler var.

— Neden beni durdurmadınız?

— Kelimelerin hepsini anladım, manalarını da, fakat...

Sözünü tamamlamadı, düşündü kaldı. Tam bu sırada bahçeden, birdenbire, esen rüzgârın salladığı yaprakların hışırtısı duyuldu. Vera Nikolayevna ürperdi ve yüzünü açık duran pencereye çevirdi.

Priimkof:

— Size fırtına çıkacak demiştim ya, diye bağırdı. Fakat Veroçka, sen neden öyle titriyorsun?

Vera cevap vermedi; sadece kocasına baktı. Uzaklarda hafifçe şimşek çaktı ve onun hareketsiz duran yüzüne esrarengiz bir şekilde aksetti.

Kocası devamla:

— Hep şu "Faust" yüzünden... yemekten sonra hemen yatmalı... Değil mi bay Şimmel?

İyi yürekli Alman:

— Manevi zevkten sonraki bedenî dinlenme, faydalı olduğu kadar hayırlıdır da, diye cevap vererek bir kadeh votka içti.

Yemekten sonra hemen odalarımıza çekildik. Vera Nikolayevna'ya veda ederken elini sıktım. Eli soğuktu. Bana ayrılan odaya girdim ve soyunup yatağa yatmadan önce uzun müddet pencerenin önünde durdum. Priimkof'un kehaneti gerçekleşti: müthiş bir fırtına koptu. Rüzgârın uğultusunu, yağmurun şıpırtısını işitiyor, şimşeğin her çakışında gölün ötesindeki kilisenin nasıl, kâh beyaz zemin üzerinde siyah, kâh siyah zemin üzerinde beyaz olarak belirip hemen tekrar karanlığa gömüldüğüne bakıyordum... Fakat aklım başka taraflarda idi. Vera Nikolayevna'yı, "Faust" u kendisi de okuyunca bana ne diyeceğini, onun gözyaşlarını düşünüyor, beni nasıl dinlediğini hatırlıyordum...

Fırtına çoktan dinmiş, yıldızlar parıldamaya başlamış, ortalığı sessizlik kaplamıştı. Tanımadığım bir kuş, hep aynı nağmeyi sıra ile birkaç kere tekrarlayarak, çeşitli seslerle ötüyordu. Tek başına ortalığa yayılan çıngıraklı sesi derin sessizlik içinde garip bir tesir bırakıyordu. Ben ise hâlâ yatmamıştım.

Ertesi sabah herkesten önce misafir salonuna indim ve bayan Eltsova'nın resmi önünde durdum. Gizli ve alaycı bir zafer hissi ile içimden "sanki ne kazandın? İşte, bak, senin kızına yasak bir kitap okudum!" diye düşündüm. Birdenbire bana öyle geldi ki... Bilirsin ya "en face" gözler kendisine bakanın üzerine çevrilmiş gibi görünürler. Fakat bu defa doğrusu, bana öyle geldi ki, sanki ihtiyar kadın gözlerini azarlayıcı bir eda ile bana dikmişti

Dönerek pencereye yaklaşınca Vera Nikolayevna'yı gördüm. Omzunda şemsiye, başında hafif beyaz bir örtü ile bahçede dolaşıyordu. Hemen evden çıktım, selâmlaştık:

— Bütün gece uyumadım, dedi, başım ağrıyor, biraz açık havaya çıktım, belki geçer diye.

— Acaba dün akşamki okumadan dolayı mı? diye sordum.

— Elbette, böyle şeye alışık değilim. Şu sizin kitabınızda öyle şeyler var ki, onlardan bir türlü kurtulamıyorum. — Ve elini alnına götürerek:— işte onlardan başım böyle yanıyor ya, diye ilâve etti. Peki, dedim, fakat fenalık bakın nerede: korkarım bu uykusuzluk, bu baş ağrısı, böyle şeyler okumak arzusuna engel olur.

— Öyle mi düşünüyorsunuz, dedi ve geçerken yabani yaseminden bir budak kopardı. Tanrı bilir! Bana öyle geliyor ki, bir defa bu yola adımını atan artık geri dönmez.

Elindeki budağı birdenbire yana atarak:

— Haydi gidelim, şu kameriyede oturalım, diye devam etti, fakat rica ederim, ben kendim size bahsedinceye kadar hatırlatmayın bana... O kitabı, (sanki "Faust" adını ağzına almaktan korkuyor gibiydi).

Kameriyeye girdik, oturduk:

— Size "Faust" tan bahsetmeyeceğim, diye başladım, fakat müsaadenizle sizi kutlamak, size imrendiğimi söylemek isterim.

— Bana imreniyor musunuz?

— Evet, sizi şimdi öğrendiğim gibi, bu ruhunuzla, önünüzde ne zevkler var bilseniz! Goethe'den başka da büyük şairler var: Shakespeare, Schiller... Ve bizim Puşkin. Onu da tanımanız lâzım.

O susuyor ve şemsiyesi ile kumların üzerini çiziyordu.

Ah, dostum Semyön Nikolayiç. Şu anda ne kadar sevimli idi, bir görebilseydin! Adeta şeffaflık derecesinde solgun, hafifçe eğilmiş, yorgun, içten sarsılmış, fakat yine de gökyüzü gibi açık! Uzun uzun konuştum, sonra sustum ve ona baktım...

O gözlerini yerden kaldırmıyor, bazen çizmeye devam ediyor, bazen da çizgileri siliyordu. Ansızın etraftan çevik çocuk adımları işitildi. Nataşa koşarak kameriyeye girdi. Vera Nikolayevna doğruldu, kalktı ve beni hayrete düşüren heyecanlı bir şefkatle kızını kucakladı... Bu onun âdeti

değildi. Sonra Priimkof geldi. Şimmel, bu ak saçlı, fakat düzen sever çocuk dersini kaçırmamak için henüz şafak sökerken buradan hareket etmişti. Çay içmeye oturduk.

Lâkin ben yoruldum; artık bu mektubu bitirmeliyim. Mektubum sana manasız, müphem gelecektir. Ben kendim de kendimi müphem hissediyorum. Adeta kendimde değilim. Bana ne oldu, bilmiyorum. Gözümün önüne, boyuna şunlar geliyor: çıplak duvarlı küçük oda, lâmba, açık kapı, gecenin kokusu ve tazeliği, kapının yanında dikkatli bir genç çehresi, onun hafif, beyaz elbisesi... Neden bir zamanlar onunla evlenmek istediğimi şimdi anlıyorum. Görülüyor ki, Berlin'e hareketimden önce, şimdiye kadar sandığım gibi, öyle budala değilmişim. Evet, Semyön Nikolayiç, sizin dostunuz garip bir ruh hali içinde bulunuyor.

Bütün bunlar geçecek, biliyorum... Ama ya geçmezse, e, ne çıkar? Geçmesin. Ama nede olsa ben kendimden memnunum: her şeyden önce fevkalâde bir gece geçirdim; ikincisi, eğer bu ruhu uyandırmışsam bana kim kabahat bulabilir?

İhtiyar Eltsova duvara çakılıdır, susmalıdır. İhtiyarcağız!... Hayatının bütün teferruatını bilmiyorum, ama babasının evinden kaçtığını biliyorum. Tevekkeli İtalyan anadan doğmamış. Kızını sigortalamak istiyordu... Göreceğiz...

Kalemi bırakıyorum. Ey alaycı çocuk, hakkımda ne istersen düşün, ama rica ederim, mektuplarında benimle alay etmeyin! Seninle eski dostuz, birbirimizi korumalıyız. Allah’a ısmarladık.

Sadık dostun: P.B.

BEŞİNCİ MEKTUP

M. Köyü, Temmuz 1850

Azizim Simon Nikolayiç, çoktandır sana mektup yazmamıştım; galiba bir aydan fazla oluyor. Yazacak şeyler vardı ama üzerime bir tembellik çökmüştü. Haydi, doğrusunu söyleyivereyim; bütün bu zaman zarfında seni hemen hiç hatırlamadım. Fakat bana yazdığın son mektuptan, hakkımda

doğru olmayan, yani tamamıyla doğru olmayan tahminlerde bulunduğuna hükmedebilirim. Vera'ya (Vera Nikolayevna demeye dilim varmıyor) gönlümü kaptırdığımı sanıyorsun; ama aldanıyorsun. Tabii onunla sık sık görüşüyorum; fevkalâde hoşuma da gidiyor... Hem ondan kim hoşlanmaz ki? Benim yerimde seni görmeyi arzu ederdim. Harikulade bir mahlûk! Bir çocuk tecrübesizliğiyle beraber, fevkalâde süratli bir anlayış, parlak, sağlam bir zekâ. Doğuştan gelme bir güzellik duygusu, gerçeğe, yükseğe karşı daimî bir heyecanı, her şeye, hatta kusurlu, ayıp ve hatta gülünç şeylere de anlayış kabiliyeti ve bütün bunların üzerinde de, bir meleğin beyaz kanatları gibi, sessiz bir kadın güzelliği... Bu ay içinde onunla beraber çok okuduk, çok düşündük. Onunla okumak insana öyle bir zevk veriyor ki... Böylesini hiç tatmamıştım. Sanki yeni yeni diyarlar keşfediyorum. O hiçbir şey karşısında hayranlık duymaz. Bütün gürültülü şeyler ondan uzaktır; hep sakin, sessiz durur, etrafa ışık saçar, bir şey hoşuna gidince çehresi de öyle asil ve iyi... Bilhassa iyi bir ifade alır ki! Vera, ta küçük yaşından beri yalan nedir bilmezmiş; gerçeğe alışmış, onu teneffüs ediyor ve bunun için şiirde de ona yalnız gerçek olan tabii geliyor. O hiç güçlük çekmeden, hiçbir gayret sarf etmeden, sanki bir bildik gibi, gerçeği derhal tanır. Ne büyük bir üstünlük, ne büyük bir talih! Bundan dolayı annesini hayırla anmamazlık edemiyor insan. Kaç defa Vera'ya bakarken şöyle düşünmüşümdür: Evet, Goethe haklı: iyi insan vuzuhsuz temayülleri ile gerçek yolun ne olduğunu daima hisseder [Faust, birinci kısmın prologu]. Yalnız bir şeye kızıyorum: kocası hep etrafımızda dönüyor, (rica ederim, aptalca bir gülüşle gülme, hatta düşüncenle bile bizim temiz dostluğumuzu kirletme). Bende flüt çalmaya ne kadar meyil ve kabiliyet varsa, onda da şiirden anlama kabiliyeti işte o kadar. Hâlbuki karısından geri kalmak istemiyor, o da aydınlanmak, irfan sahibi olmak istiyor. Bazen Vera da sabrımı tüketiyor. Birdenbire onu bambaşka bir ruh hali kaplıyor; ne okumak, ne de konuşmak istiyor; kasnağındaki nakışlarını işliyor, Nataşa ile bir iş buluyor, kâhya kadınla mutfağa giriyor veya sadece kollarını kavuşturup pencereden bakıyor yahut da dadı ile oturup kâğıt oynuyor. Anladım ki bu gibi hallerde ona hiç dokunmamak, daha iyisi kendiliğinden konuşmaya başlamasını veya eline bir kitap almasını beklemeli. O pek müstakil tabiatlıdır; bundan çok memnunum. Hatırlarsın ya, ilk gençliğimizde bir kızın, sözlerimizi, bize bildiği gibi tekrarladığı, bizim de bu yankıdan hayran kaldığımız, hatta meseleyi anlayıncaya kadar ona taptığımız bile olmuştur, fakat bu kadın... Hayır, bu başka bir şeydir. Güvenle hiç bir şey kabul etmez. Onu otorite ile

korkutamazsın; oturup münakaşaya girmez, muvafakat da etmez: Onunla "Faust" üzerinde çok defalar fikir yürütmüşüzdür. Ama — şaşılacak şey! — Gretchen için kendisi hiçbir şey söylemez, ben ne söylersem yalnız onu dinler. Mephistophel onu, şeytan olduğu için değil de "her insanın içinde olabilen bir şey..." diye korkutuyor, bu sözler onun kendi sözleri. Ben güya ona, bizim bu "şeye" refleks dediğimizi anlatmaya başlamıştım; ama o refleks kelimesini Almanca'daki manası ile anlamadı; yalnız Fransızca "reflexion" u biliyor ve bunu doğru saymaya alışmış. Tuhaftır aramızdaki münasebetler! Bir bakıma, onun üzerinde büyük bir tesir ve nüfuzum olduğunu, âdeta onu yetiştirdiğimi söyleyebilirim. Fakat o da, kendisi farkında olmadan, birçok hususlarda beni daha çok iyileştiriyor. Ben, meselâ, meşhur edebî eserlerin çoğunda ne çok itibarî, güzel, fakat boş şeyler olduğunu geçenlerde, ancak onun sayesinde keşfettim. O ise buna karşı kayıtsız kalıyor; bu hali de benim gözümde şüphe uyandırıyor. Evet, ben daha iyi, daha açık bir adam oldum. Onun yakınında olmak, onunla görüşmek ve yine de eskisi gibi bir adam olarak kalmak, hayır dostum, bu mümkün değil. İyi ama bütün bunlardan ne çıkacak? diye soracaksın. Doğrusunu söyleyeyim, hiçbir şey çıkacağı yok sanırım... Eylül'e kadarki vaktimi hoşça geçiririm, ondan sonra giderim. İlk aylarda hayat bana karanlık ve zor gelecektir... Alışacağım... Bir erkekle genç bir kadın arasında, nasıl olursa olsun, bir ilişkinin ne kadar tehlikeli olduğunu, hislerin birbiri ardından, nasıl farkına varılmadan değiştiğini bilirim... İkimizin de tamamıyla sakin olduğumuzu görüp anlamasaydım bu ilişkiyi daha şimdiden kesebilirdim. Gerçi bir defa aramızda garip bir şey geçtiğini hatırlarım. Bilmem nasıl ve ne için Onegin'i okuyorken elini öptüm. Hafifçe gerileyerek bana baktı (ondan başka hiç kimsede böyle bir bakış görmemiştim. Bu bakışta hem dalgınlık, hem dikkat, hem de bir çeşit sertlik vardı)... Hemen kızardı, kalktı, gitti. O gün onunla baş başa kalmaya fırsat bulamadım. Benden kaçmıyordu ve tam dört saat kocası, dadı ve mürebbiye ile kâğıt oynadı! Ertesi sabah bana bahçeye gitmemizi teklif etti. Bahçeyi baştanbaşa, ta göle kadar geçtik. Birdenbire, bana dönmeden, fısıltı ile: "Size rica ediyorum, bana bunu bir daha yapmayın!" dedi ve hemen bir şeyler anlatmaya başladı... Çok utandım.

Şunu da itiraf etmeliyim ki, onun hayali hiç zihnimden gitmiyor ve oturup sana mektup yazmam da, belki ancak ve ancak onun hakkında düşünüp konuşmak imkânını elde etmek isteyişimdendir. Atların kişneyişi ve nal

sesleri kulağıma geliyor: arabamı getiriyorlar. Onlara gidiyorum. Faytona oturunca, arabacım, nereye gideceğimizi artık sormuyor, hemen doğruca Priimkof'ların yolunu tutuyor. Onların köyüne daha iki verstlik mesafeden, yolun büyük dönemecinden (...) ormanının arkasından çiftlik binaları görünmeye başlar; her defasında, camlar parlamaya başlayınca gönlüme bir sevinç dolar. Schimmel (bu zararsız ihtiyar onlara seyrek gelir. Onlar prens X leri, Tanrıya şükür, yalnız bir defa görmüşler)... Tevekkeli Schimmel, Vera'nın oturduğu evi göstererek: "bu bir sessizlik yuvasıdır. Bu eve barış meleği girmiş" demiyordu.

Beni kanadının altına al,

Ruhumun heyecanını dindir!

Mutlu olur gölgesi,

Tutkun ruhuma...

Fakat yeter; Tanrı bilir neler düşüneceğini... Gelecek defaya kadar... Gelecek defa sana ne mi yazacağım? — Allah’a ısmarladık! — Bak aklıma ne geldi: o hiçbir vakit sadece "Allah’a ısmarladık" demez; daima “E, Allah’a ısmarladık" der. Böyle deyişi de hoşuma gider!

Sadık dostun: P. B.

Haşiye : Onu annesinden istediğimi biliyor. Bilmem bunu sana söyledim mi? hatırlayamıyorum.

ALTINCI MEKTUP

Aynı kimseden yine aynı kimseye

M Köyü, 10 Ağustos 1850

Haydi itiraf et bakayım, benden ya ümitsiz yahut da heyecanlı mektup bekliyordun, değil mi? Hayır, böyle bir şey yazmayacağım. Bu mektubum da bütün öteki mektuplarım gibi olacak. Hiç yeni bir şey olmamıştır ve olamaz sanırım. Bugün kayıkla gölde bir gezinti yaptık; anlatayım: Üç kişi idik: o, Schimmel ve ben. Bu ihtiyarı öyle sık sık davet etmekte ne zevk

bulur, bilmem. Prens X’ler ona kızıyorlar, derslerini ihmal etmeye başladığını söylüyorlar. Bununla beraber o bu defa meraka değerdi. Priimkof bizimle gelmedi, başı ağrıyormuş. Hava fevkalâde güzeldi, âdeta insanın yüzüne gülüyordu. Mavi gökte iri iri, beyaz bulutlar, her tarafta bir parıltı, ağaçların hışırtısı, sahildeki suların çırpıntısı, yaramaz dalgacıklar üzerinde altın yılancıklar, tazelik ve güneş! Önce Almanla ikimiz kürek çektik, sonra yelkeni açtık. Sandalın burnu dalgaları yarıyor, kıç tarafta sular şrıltı ile köpürüyordu. Vera dümenin yanına oturdu ve idare etmeye başladı. Başını bir örtü ile bağladı, yoksa şapkası uçacaktı. Bukleleri örtünün altından kurtuluyor ve havada hafif hafif dalgalanıyordu. Güneşten yanmış eliyle dümeni kuvvetle tutuyor, ara sıra yüzüne sıçrayan su serpintilerine gülüyordu. Ben sandalın dibine, Vera'nın ayaklarının ucuna sokuldum; Alman piposunu yaktı ve hoş bir bas sesle şarkı söylemeye başladı. Önce, eski bir şarkı olan "Freucht euch des Lebens" i sonra "sihirli flüt" aryasını, daha sonra "aşkın alfabesi" "A-B-C der Liebe" başlıklı romansı okudu. Bu romansta — münasip ilâvelerle tabii — C-B-A diye başlayıp — Wen ich dich sehe! — Ve Fay, Y Iks-Mach dinen kniks: — ile bitirinceye kadar bütün harfler sıralanır. Bütün kıtaları duygulu bir ifadeyle okudu. Fakat "Kniks!" kelimesinde sol gözünü nasıl çapkınca kırptığını bir görmeli idin! Vera güldü ve ona, gözdağı verir gibi, parmağını salladı. Ben: "Bay Schimmel gençliğinde kim bilir ne yaman bir adammış" dedim. Ciddî ciddî "evet, doğru," dedi ve piposunun külünü eline silktikten sonra parmaklarını tütün kesesine sokarak piponun sapını ustalıkla ağzının bir köşesine kıstırdı. "Ben üniversite talebesi iken o-ho-ho!" diye ilâve etti ve sustu. Fakat bu "o-ho-ho!" ne demekti! Vera ondan bir üniversiteli şarkısı söylemesini rica edince "Knaster, den gelben" şarkısını okudu, ama son notasını doğru çıkaramadı. Pek neşelenmişti. Bu arada rüzgâr şiddetleniyor, oldukça büyük dalgalar kabarıyordu. Sandal bir yanına eğrilmeye başladı. Etrafımızda alçaktan uçan kırlangıçlar cıvıldaşıyordu. Yelkenin vaziyetini değiştirerek zikzaklı bir yolla gitmeye başladık. Derken rüzgâr, birdenbire istikamet değiştirdi ve biz henüz tedbir alamadan bir dalga bordaya çarptı, sandalımız epey su aldı. Alman burada da kahramanlığını gösterdi; elimden ipi çekerek yelkeni icaben vaziyete getirdikten sonra bana: "işte bak, Kukshafen'de böyle yapılır bu!" So macht man's in Kuxhafen!

Vera'nın çok korktuğu besbelli idi, yüzü sapsarı kesilmişti. Ama âdeti üzere, bir tek kelime söylemedi; entarisinin eteklerini toplayarak ayaklarını aykırı

tahtanın üzerine koydu. Birdenbire aklıma Goethe'nin (o bir zamandan beri, bulaşıcı bir hastalık gibi, bütün varlığımı kaplamıştı) şiiri aklıma geldi... Hatırlıyor musun: "dalgalarda binlerce titrek yıldız parıldıyor"; onu yüksek sesle okudum. "Gözlerim, neden yere eğiliyorsunuz" mısrasına gelince, Vera hafifçe gözlerini kaldırdı (ondan daha alçakta oturduğum için bakışları üzerime yukarıdan aşağı, geliyordu) ve rüzgârdan gözlerini kırpıştırarak uzun uzun uzaklara baktı... Birdenbire hafif bir yağmur yağmaya ve suların üzerinde kabarcıklar fıkırdamaya başladı. Vera'ya paltomu verdim. Arkasına aldı. Sahile vardık — iskeleye değil — ve eve kadar yürüdük. Yolda koluna girmiştim; canım ona bir şey söylemek istiyordu, ama gene de susuyordum. Bununla beraber, evinde olduğu zamanlar neden, anasının kanadı altındaki bir civciv gibi, daima madam Eltsova'nın portresi altında oturuyorsunuz diye sordum. "Kıyaslamanız çok doğru; Onun kanadı altından çıkmayı hiçbir vakit istemezdim" dedi. Ben: "Hürriyete çıkmayı arzu etmez mi idiniz" diye tekrar sordum. Hiç cevap vermedi.

Bilmem, sana bu gezintiyi neden anlatıyorum. Acaba, geçmiş günlerimin en parlak olanlarından biri olarak aklımda kaldığı için mi? öyle bir sevinç ve sessiz bir neşe içindeydim ki... Gözlerimde hafif ve mesut yaşlar dolaşıyordu.

Ertesi gün bahçede, kameriyenin yanından geçerken, çınlayan, güzel bir kadın sesi duydum; "Freucht euch des Lebens..." şarkısını söylüyordu. Kameriyeye baktım, Vera imiş "Bravo!" diye bağırdım: "bu kadar güzel bir sesiniz olduğunu hiç bilmezdim!" Vera utandı ve sustu. Şaka değil, gerçekten mükemmel, kuvvetli bir soprano sesi, var. Ama sanırım ki, kendisi böyle güzel bir sesi olduğunun farkında bile değil. Onda kim bilir daha ne el değmemiş gizli zenginlikler vardır! Kendisini tanımıyor. Zamanımızda böyle kadınlar seyrek bulunur, değil mi?

12 Ağustos

Dün akşam pek acayip şeyler konuştuk. Önce cinlerden, perilerden söz açıldı. Düşün bir kere, Vera bunlara inanıyor ve bu inanışının sebepleri olduğunu söylüyor! Aramızda oturan Priimkof gözlerini önüne eğdi, karısının sözlerini tasdik eder gibi başını salladı. Vera'ya bazı şeyler sormaya başladım, ama çabucak farkına vardım ki bu konuşma hoşuma gitmiyor. O zaman muhayyileyi, hayal kuvvetini konuşmaya başladık. Ona

gençliğimde saadet hayalleri kurmayı çok sevdiğimi anlattım (genel olarak, hayatta muvaffak olamamış veya olamayan insanların tabii meşgalesi). Bu arada, sevdiğim bir kadınla Venedik'te birkaç hafta geçirmenin ne büyük bir saadet olacağını hayal ederdim. Bunu kendi kendime, bilhassa geceleri o kadar sık düşünürdüm ki, kafamda yavaş yavaş tam bir tablo meydana gelmişti ve bu tabloyu her istediğim zaman gözlerimin önüne getirebiliyordum; yeter ki gözlerimi kapayayım. İşte o vakit gözlerimin önüne gelenler: gece, mehtap, beyaz, yumuşak ay ışığı, hoş bir koku... Limon kokusu mu sandın yoksa? Hayır, değil, vanilya, kaktüs kokusu. Geniş, dümdüz bir su yüzeyi, zeytin ormanlarıyla kaplı düz bir ada, adada, tam sahilde, camları açık ufak bir mermer köşk, nereden geldiği bilinmeyen müzik sesleri, köşkte koyu koyu yeşil yapraklı ağaçlar, yarı yarıya örtülü bir lâmbanın ışığı; pencerelerden birinin üzerine atılmış altın saçaklı, ağır kadife mantonun bir ucu suyun üzerine kadar sarkıyor, kadınla erkek yan yana oturmuş, dirseklerini bu mantonun üzerine dayamışlar, uzaklara, Venedik'in göründüğü tarafa bakıyorlar. Bütün bunlar, sanki görüyormuşum gibi, açıkça gözlerimin önüne gelirdi. Vera, benim sayıklamalarımı dinledikten sonra kendisinin de çok defa hayaller kurduğunu, fakat hayallerinin başka cinsten olduğunu söyledi: ya bir seyyah ile birlikte Afrika çöllerinde dolaştığını yahut da buzlu denizlerde Franklin’in izlerini keşfettiğini hayal edermiş. Hem de katlanması gereken bütün mahrumiyetleri, mücadele etmeye mecbur kaldığı bütün zorlukları hayalinde iyice canlandırmış... Kocası:

— Çok seyahatname okumuşsun, kafan onlarla dolmuş, dedi.

— Belki, dedi Vera, fakat hayallere gelince: gerçekleştirilemez şeyler üzerinde hayaller kurmakta ne zevk var?

— Neden olmasın, dedim, bu zavallı "gerçekleştirilemez şeyler"in suçu ne?

— Bunu demek istemedim, dedi Vera, insanın kendi için, kendi saadeti için hayaller kurmasında ne zevk var, demek istedim. Bunu düşünmeye lüzum yok; saadet gelmez; neden peşinden koşmalı? O sağlık gibidir: hiç farkında olmadığımız zaman, vardır.

Bu sözleri beni şaşırttı. İnan bana azizim, bu kadında büyük bir ruh var... Konuşmamız Venedik'ten İtalya'ya, İtalyanlara geçti. Priimkof dışarı çıktı,

Vera ile ikimiz yalnız kaldık.

— Damarlarınızda İtalyan kanı dolaşıyor, değil mi? diye sordum.

— Evet, diye cevap verdi: arzu ederseniz size büyük annemin portresini göstereyim.

— Lütfen…

Vera odasına gitti, oradan oldukça büyük bir altın madalyon getirip bana verdi. Madalyonu açınca, madam Eltsova'nın babası ile karısının (şu Albanolu köylü kadının) gayet güzel çizilmiş minyatür portrelerini gördüm. Vera'nın büyük babasının, kızına bu derece benzemesine şaştım. Ancak, beyaz pudra bulutu ile çerçevelenen yüzünün çizgileri, daha sert, daha keskin görünüyor, ufacık, sarıgözlerinde bir çeşit somurtkan aksilik ışıldıyordu. Fakat İtalyan kadının yüzünü bir görmeli idin! İri, nemli, patlak gözlü ve kendini beğenmişçesine gülümseyen kırmızı, iri dudaklı şehvetli, açılmış bir gül gibi duran yüzünü... İnce kenarlı, şehvetli burun delikleri, sanki biraz önceki öpücüklerin henüz tesiri altında imiş gibi titriyor, genişliyor, esmer yanaklarından sıcaklık ve sağlık, gençlik güzelliği ve kadınlık kudreti fışkırıyordu... Portrede Albano kıyafetiyle görünüyordu. (Üstadı!) ressam onun, açık kurşuni ışıltılar meydana getiren siyah saçları arasına bir asma dalı sokmuş. Bu Baküs süsü, yüzünün ifadesine pek uygun düşmüş. Bu çehre bana kimi hatırlattı, bilir misin? Siyah çerçeveli Manon Lesko'yu... Asıl tuhafı, bu portreye bakarken, umumi şekli hiç benzememekle beraber, bazen Vera'nın yüzüne de bu gülümseyişe, bu bakışa benzer bir şeyler göze çarptığını hatırladım.

Evet, tekrar ediyorum: bu kadının ne kendisi, ne de dünyada başka bir kimse, onda gizli duran şeylerin hepsini henüz bilmiyor... Ha, iyi ki aklıma geldi: madam Eltsova, kızının düğününden önce, ona bütün hayatını, anasının ölümünü... vesaireyi... belki de ona ibret olsun diye anlatmış olacak. Hele dedesi olan o esrarengiz Ladanof'a dair dinledikleri Vera'ya özellikle tesir etmişti. Acaba hayaletlere inanması da bundan değil mi? Şaşılacak şey doğrusu! Kendisi o kadar temiz, saf, nurlu olduğu halde, bütün gizli, karanlık şeylerden korkar ve bunlara inanır...

Fakat yetişir! Bütün bunları ne diye yazıyorum acaba? Bununla beraber, artık yazılmış olduğu için gönderiyorum.

Sadık dostun: P. B.

YEDİNCİ MEKTUP

Aynı kimseden aynı kimseye

M Köyü, 22 Ağustos

Son mektubumdan on gün sonra işte yine kaleme sarılıyorum... Ah dostum, daha fazla gizleyemeyeceğim... Ne güç durumdayım! Onu nasıl seviyorum, bilsen! Bu meşum kelimeyi ne acı ürpermelerle yazdığımı hayal edebilirsin. Çocuk değilim, hatta genç de değilim. İnsanın başkalarını aldatmasına hemen hemen imkân olmayan çağlarda değilim; kendini aldatmak ise hiçbir şeye yaramaz. Hepsini biliyorum, her şeyi açıkça görüyorum. Yaşımın kırka yaklaştığını, onun bir başkasının karısı olduğunu, kocasını sevdiğini biliyorum; pek iyi biliyorum ki, beni saran bu bedbaht histen, gizli ıstıraplarımı ve hayat kuvvetlerimi sonuna kadar israftan başka bir şey bekleyemem. Bütün bunları biliyorum, hiçbir şey ümit etmiyorum ve hiçbir şey istemiyorum; ama bunlar yüreğimi hafifletmiyor. Daha bundan bir ay önce, ona karşı meylimin gittikçe daha fazla şiddetlendiğini fark etmeye başlamıştım. Bu hem huzurumu kaçırıyor, hem de beni sevindiriyordu. Gençlik gibi, bir daha geri dönmez sandığım şeylerin bende tekrar doğacağını bekleyebilir mi idim? Fakat neler söylüyorum! Hiçbir zaman böyle sevmemiştim, hiçbir zaman! Manon Lesko, Fretiloni benim putlarım işte bunlardı: böyle putları kırmak kolaydır; fakat şimdi... Bir kadın sevmenin ne demek olduğunu ancak şimdi anladım, bundan bahsetmekten bile utanıyorum; ama bu böyle... Utanıyorum... Aşk ne de olsa bencilliktir; hâlbuki benim yaşımda bencillik doğru değildir. Otuz yedi yaşında bir insan artık kendisi için yaşamamalı; faydalı yaşamalı, dünyadaki vazifesini yapmak, işini görmek maksadıyla yaşamalı. Güya ben de işe sarılmıştım... İşte yine, sanki bir kasırga kopmuş gibi, hepsi savruldu gitti! Sana ilk mektubumda yazdığımı, bende ne çeşit bir tecrübenin eksik kaldığını ancak şimdi anlıyorum. Bu darbe, nasıl da ansızın başıma iniverdi! Durup, manasız manasız ileriye bakıyorum: Gözlerimin tam önünde siyah bir perde asılı duruyor; ruhumda bir ağırlık, bir korku... Kendimi tutabiliyorum;

görünüşte, yalnız başkalarının yanında değil, hatta yalnız başıma iken de sakinim; nihayet, bir çocuk gibi azacak değilim ya! Fakat kalbime bir kurt girmiş, gece, gündüz kemiriyor. Bunun sonu ne olacak. Şimdiye kadar onun yokluğunda üzülüyor, heyecanlanıyor, hâlbuki onun yanında derhal sakinleşiveriyordum... Ama şimdi, artık onun yanında da sakin değilim ve işte bu beni korkutuyor. Ah, dostum, insanın kendi göz yaşlarından utanması, onları gizlemesi ne üzücü bir şey!... Ağlamak yalnız gençlerde hoş görülür; gözyaşları yalnız onlara yakışır...

Bu mektubumu tekrar okuyamayacağım; tıpkı bir çığlık gibi, istemeyerek içimden koptu. Hiçbir şey katamıyorum, hiçbir şey anlatamıyorum... Bana vakit bırak: kendime geleceğim, ruhuma hâkim olacağım, seninle bir erkek gibi konuşacağım, ama şimdi isterdim ki başımı senin göğsüne dayayayım ve...

Ah, Mephistophel! Bana sen de yardım etmiyorsun. Mahsus durdum, içimdeki alay damarını mahsus kurcaladım, bir sene veya altı ay sonra bu sızıntıların, bu içimi dökmelerin bana ne gülünç, ne tatsız geleceğini aklıma getirdim... hayır, Mephistopbel âcizdir dişi körlenmiştir... Hoşça kal.

Dostun: P.B.

SEKİZİNCİ MEKTUP

Aynı kimseden aynı kimseye

M Köyü, 8 Eylül 1850

Aziz dostum,

Son mektubumdan pek fazla duygulanmışsın. Duygularımı büyültmeye her zaman ne kadar meyilli olduğumu bilirsin. Bu bende âdeta kendiliğinden olan bir şey: kadın tabiatlılık! Zamanla elbet geçecek; fakat içimi çekerek itiraf ediyorum ki şimdiye kadar hâlâ düzeltmiş değilim. Onun için müsterih ol. Vera'nın üzerimde ki tesirini inkâr edecek değilim, ama ne de olsa, şunu da söyleyeyim ki, bütün bunlarda hiçbir fevkalâdelik yok. Mektubunda yazdığın gibi, buraya gelmene hiç lüzum yok. Bin verstlik yoldan boşuna gelmek delilik olur! Ama dostluğunun bu yeni deliline çok teşekkür ederim

ve inan ki, bunu hiçbir zaman unutmayacağım. Senin buraya gelmen bir de şunun için yersizdir: yakında kendim de Petersburg'a gitmek niyetindeyim. Kanepene oturup sana çok şeyler anlatırım, ama şimdi, doğrusunu söyleyeyim, canım istemiyor: yine boş boğazlığa, saçmalamaya başlarım diye korkuyorum. Buradan yola çıkmadan önce sana yine yazarım; o halde şimdilik Allaha ısmarladık. Sağlık ve neşeler dilerim. Sadık dostunun talihine üzülme.

P. B.

DOKUZUNCU MEKTUP

Aynı kimseden aynı kimseye

P. Köyü, 10 Mart 1851

Mektubuna uzun zaman cevap vermedim: ama bu arada da hep onu düşündüm. Mektubunu, boş bir tecessüs değil, gerçek bir dostluk ilgisinin ilhamıyla yazdığını sezdim, bununla beraber, acaba nasihatini tutayım mı, arzunu yerine getireyim mi, diye yine de tereddütte kaldım. Nihayet kararımı verdim; sana her şeyi anlatacağım. İtiraflarım, sandığın gibi, içimi hafifletir mi, bilmiyorum; ama hayatımı ebediyen değiştiren bir şeyi senden gizlemeye hakkım yok gibi geliyor bana. Bana öyle geliyor ki, eğer acıklı sırrımızı, yüksek değer verdiğim biricik kalbe açmazsam, ah... Daha fazla o unutulmaz sevimli gölgeye karşı suçlu olurum. Bu dünyada belki de yalnız bir sen Vera'yı hatırlıyor ve hakkında düşüncesiz, esassız hükümler veriyorsundur. Buna meydan veremem. Bunun için her şeyi bilmelisin! Ah... Bütün bunlar birkaç kelime ile anlatılabilir. Aramızda olan şey, birdenbire, şimşek çakar gibi, bir an parıldadı ve yıldırım gibi ölüm ve yıkım getirdi...

O bu dünyadan göçüp gideli beri, ben, artık hayatımın sonuna kadar terk edemeyeceğim bu ücra yere gelip tıkılalı beri iki yıldan fazla geçti; hatıralarım hep öyle açık, yaralarım hep öyle canlı, ıstırabım yine öyle acı...

Sana dert yanmaya başlamayacağım, sızlanmalar, sinirlere dokunarak, gam ve kederi yatıştırır, ama benimkini değil. İşte, anlatmaya başlıyorum:

Son mektubumu hatırlarsın, elbet. Şu, senin korkularını gidermeye, seni, Petersburg'a gelmekten vazgeçirmeye çalıştığım mektubu... Ondaki zoraki küstahlıktan işkillenmiş, yakında görüşeceğimize inanmamıştın: bunda haklı idin. Sana o mektubumu yazdığımdan bir gün önce, onun da beni sevdiğini öğrenmiştim. Bu satırları yazarken, hikâyeme sonuca kadar devam etmenin bana ne kadar güç geleceğini anladım. Biliyorum, hiç aklımdan çıkmayan onun ölümü düşüncesi beni bir kat daha fazla üzecek, ezecek, bu hatıralar içimi yakacak... Ama kendimi tutmaya çalışacağım, ya kalemi bırakacağım yahut da lüzumsuz söz söylemeyeceğim.

Vera'nın beni sevdiğini bak nasıl öğrendim: her şeyden önce şunu söyleyeyim ki (sen de bana inanacaksın), o güne kadar hiçbir şeyden asla şüphe etmiyordum. Gerçekten, önceleri bunu hiç yapmadığı halde, bazı kereler düşünceye dalmaya başlamıştı. Ama ben bunun sebebini anlamıyordum. Nihayet, bir gün, Eylül'ün yedisinde — benim için unutulmaz bir gün— bak ne oldu: Onu ne kadar sevdiğimi, ne kadar üzüldüğümü bilirsin. Bir gölge gibi dolaşıyor, duracak yer bulamıyordum. Güya evimde kalmak istiyordum, ama dayanamadım, yanına gittim. Onu odasında yalnız buldum. Priimkof evde yoktu. Ava gitmiş. Yanına girince, Vera bana dikkatle baktı, selâmıma karşılık vermedi. Pencerenin yanında oturuyordu. Kucağında bir kitap vardı. Kitabı derhal tanıdım: benim "Faust" du. Yüzünde yorgunluk ifadesi vardı. Karşısına oturdum. Gretchen'in Faust'dan, Allah’a inanıyor mu diye sorduğu sahneyi okumamı rica etti. Kitabı alıp okumaya başladım: bitirince ona doğru baktım. Başını koltuğun arkalığına dayamış, ellerini göğsünü kavuşturmuş, hep öyle dikkatle bana bakıyodu.

Bilmem neden, yüreğim birdenbire şiddetle çarpmaya başladı.

Vera hafif bir sesle sordu:

— Bana neler ettiniz, biliyor musunuz?

Ben, şaşırıp bozularak:

—Nasıl? dedim.

—Evet, bana neler ettiniz! diye tekrarladı.

— Neden sizi böyle kitaplar okumaya kandırdım mı demek istiyorsunuz?

Hiçbir şey söylemeden kalkıp odadan çıktı. Arkasından bakıyordum. Kapının eşiğinde durdu ve bana dönerek:

— Sizi seviyorum, size âşığım, diye tekrarladı.

Çıktı ve arkasından kapıyı kapadı. O zaman bana ne olduğunu sana tarif etmeye kalkmayacağım. Bahçeye çıktığımı, tenha bir yere sokulup bir ağaca dayandığımı hatırlıyorum, ama orada ne kadar kaldığımı söyleyemeyeceğim. Âdeta donakalmıştım: Saadet duygusu, zaman zaman coşkun dalgalar gibi kalbime doluyordu... Hayır, bunu anlatmaya koyulmayacağım. Priimkof'un sesi beni o halimden uyandırdı. Geldiğimi haber vermek için ona adam göndermişler. Avdan dönmüş ve beni aramış. Beni bahçede yalnız başıma ve şapkasız bulunca buna şaştı, alıp eve götürdü. "Karım misafir odasında; haydi onun yanına gidelim" dedi. İçeriye nasıl duygularla girdiğimi hayal edebilirsin. Vera bir köşede, kasnağının başında oturuyordu. Önce ona göz ucu ile bir baktım, sonra uzun müddet gözlerimi yerden ayırmadım. Sakin görünmesine şaştım, doğrusu. Söylediklerinde, sesinin tonunda hiçbir heyecan görülmüyordu. Nihayet, cesaretimi toplayarak ona baktım. Bakışlarımız karşılaştı... Vera hafifçe kızararak kanaviçenin üzerine eğildi. Onu tetkik etmeye başladım. Sanki bir tereddüt, bir kararsızlık içinde idi. Aras ıra neşesiz bir gülümseme dudaklarını kımıldatıyordu.

Priimkof çıktı. Vera derhal başını kaldırarak, hayli yüksek bir sesle bana:

— Şimdi ne yapmak niyetindesiniz? diye sordu.

Ben şaşırıp bozularak, acele acele, boğuk bir sesle, namuslu bir adamın neyi yapmak vazifesi ise onu yapmak, yani uzaklaşmak niyetinde olduğumu söyledim ve ilâve ettim: "çünkü sizi seviyorum, Vera Nikolayevna; siz de, herhalde çoktan bunu fark etmişsinizdir.Vera tekrar kanaviçesinin üzerine eğilerek düşünmeye başladı. Sonra; — Sizinle konuşmam lâzım, dedi. Bu akşam, yemekten sonra bizim küçük köşke... Biliyorsunuz ya, şu, "Faust" u okuduğunuz yere gelin.

Bunu o kadar açık söyledi ki, tam o anda odaya giren Priimkof'un nasıl olup da hiçbir şey duymadığını, şimdi bile hâlâ anlayamıyorum. O gün, sessiz ağır, hem de üzücü bir ağırlık içinde geçti. Bazen, Vera, gözlerinde öyle bir ifade ile etrafına bakıyordu ki, insan onun sanki kendi kendine "acaba rüya mı görüyorum?" diye sorduğunu sanırdı. Aynı zamanda yüzünde azimli bir ifade okunuyordu. Hâlbuki ben... Ben kendime gelemiyordum. Vera beni seviyor! Bu sözler, durmaksızın kafamda dolaşıyordu, ama ben onları anlamıyordum; kendimi de, onu da anlamıyordum. Böyle, insanın bütün varlığını sarsan, beklenmedik bir saadete inanamıyordum. Maziyi güçlükle hatırlıyor, rüyada imişim gibi bakıyor ve konuşuyordum...

Çaylarımızı içtikten sonra, tam, farkına varılmadan evden nasıl sıvışayım diye düşünürken, Vera birdenbire çıkıp biraz gezinmek istediğini söyleyerek kendisine refakat etmekliğimi teklif etti. Kalktım, şapkamı alarak arkasından yürüdüm. Ben konuşmaya cesaret edemiyor, güçlükle soluyor, onun ilk sözünü, onun izahatını bekliyordum. Fakat o susuyordu. Hep öyle, susarak Çin köşküne kadar geldik, yine susarak içeriye girdik ve burada, — nasıl olduğunu şimdi hâlâ bilmiyorum, anlayamıyorum — bir anda kendimizi birbirimizin kollarında bulduk. Âdeta görünmez bir kuvvet beni ona, onu da bana doğru itmişti. Gün batımının sönmeye başlayan ışıklarında, alnından arkaya doğru atılmış, kıvırcık saçlı yüzü, bir an, dalgın, tatlı ve rehavetli bir gülümseyişle ışıldadı ve dudaklarımız bir öpücükte birleşti... Bu öpücük hem ilki, hem de sonuncusu oldu.

Vera birdenbire kollarımdan kurtularak, fazla açılan gözlerinde büyük bir korku ifadesiyle geriye atıldı.

Titreyen sesiyle:

— Arkanıza baksanıza, hiçbir şey mi görmüyorsunuz, dedi.

Hızla döndüm.

—Hayır, hiçbir şey. Siz bir şey görüyor musunuz ki?

— Şimdi görmüyorum, amma gördüm.

Derin derin, seyrek seyrek soluyordu.

— Kimi? Neyi?

Yavaşça:

— Annemi, dedi, ve bütün vücudu titremeye başladı.

Sanki başımdan aşağı soğuk su dökülmüş gibi, ben de ürperdim. Bir mücrim gibi içime bir korku girdi. O anda, acaba bir mücrim değil miydim?

Ben:

— Bırakın canım! ne münasebet! daha iyisi, söyleyin bakayım... diye başlamışken o:

— Hayır, Allah aşkına, yapmayın! diye sözümü kesti ve başını elleri arasına aldı. Deliliktir bu... Delireceğim... Şaka olmaz bununla... Ölüm demek bu... Elveda...

Kollarımı ona uzatarak irade dışı bir coşkunlukla:

— Biraz durun, Allah aşkına! diye haykırdım. Ne söylediğimi bilmiyor, ayaklarımın üzerinde zor duruyordum.

— Allah aşkına, dayanılmaz bir şey bu!

Vera bana baktı:

— Bugün değil, yarın, yarın akşam, yalvarırım size... Bugün gidin... Yarın akşam göl kenarındaki bahçe kapısına gelin. Ben orada olacağım, geleceğim... Geleceğime yemin ediyorum sana, — gözleri parlayarak: — Hiç kimse mâni olamaz, yemin ediyorum! Sana her şeyi söyleyeceğim, yalnız bugün bırak beni!

Sonra ben bir söz bile söylemeden çıkıp uzaklaştı.

Ben, son derece heyecan içinde, olduğum yerde kaldım. Başım dönüyordu. Bütün varlığımı kaplayan çılgınca sevincin yanı sıra, içime gizlice, bir sıkıntı sokulmaya başlamıştı... Etrafıma bakındım, içinde bulunduğum ıssız, nemli oda, alçak tonozu ve karanlık duvarlarıyla bana korkunç geldi. Dışarı

çıkıp ağır adımlarla eve doğru yürüdüm. Vera taraçada beni bekliyordu. Ben yaklaşınca içeri girip yatak odasına çekildi.

Evime gittim.

O geceyi ve ertesi günü akşama kadar nasıl geçirdiğimi sana anlatamam. Yalnız, yüzümü ellerimin arasına alarak yüzükoyun yatarken, öpüşmemizden önceki gülümseyişini düşünerek: "Hele bakın, ne imiş o meğerse... diye fısıldadığımı hatırlıyorum.

Aynı zamanda Madam Eltsova'nın, Vera'dan dinlediğim sözlerini de hatırladım. Bir defa Vera'ya şöyle demiş: "Sen, tıpkı buz gibisin: erimedikçe taş gibi sağlamsın: amma, bir defa eriyince de benden bir iz bile kalmaz."

Bak, hatırıma daha ne geldi: bir gün Vera ile kabiliyet ve istidadın ne demek olduğu üzerinde konuşuyorduk.

O şöyle demişti:

— Benim yalnız bir şeye kabiliyetim var: son dakikaya kadar susmaya.

O zaman hiçbir şey anlamamıştım.

"Fakat ondaki bu korku neden? diye kendi kendime soruyordum... "acaba Madam Eltsova'yı gerçekten görmüş mü idi? vehim, hayal! diyor, kendimi tekrar intizar hislerime terk ediyorum.

İşte o gün sana o kurnazca mektubu yazdım. Nasıl düşüncelerle yazdığımı hatırlamak bile tüylerimi ürpertiyor. Akşamüzeri, henüz güneş batmadan, bahçe kapısından 40-50 adım ötede, göl kenarındaki yüksek, sık çalılıkta duruyordum. Evden oraya kadar yürüyerek gitmiştim. Utanarak itiraf edeyim ki, içime dolan bir korku, hem de pek yüreksizce bir korku ile boyuna tir tir titriyor, amma pişmanlık duymuyordum. Dallar arasına gizlenmiş, gözlerimi kapıdan ayırmıyordum. Kapı bir türlü açılmıyordu. Artık güneş batmış hava kararmış, yıldızlar parlamaya başlamış, gökyüzü karanlığa gömülmüştü. Kimsenin geldiği yoktu. Heyecandan sıtma nöbetine tutulmuş gibi titriyordum. Gece olmuştu. Daha fazla sabredemedim. Çalılığın içinden yavaşça çıkarak kapının yanma gittim. Bütün bahçe

sessizliğe gömülmüştü. "Vera!” diye hafifçe seslendim. Bir daha, üçüncü bir defa seslendim... hiçbir ses cevap vermedi. Yarım saat daha geçti, bir saat daha geçti.. Ortalık büsbütün karanlık oldu. Beklemek beni üzüyordu; kapıyı çekip birden açtım ve parmaklarımın ucuna basarak, bir hırsız gibi, eve doğru yürüdüm. Ihlamur ağaçlarının gölgesinde durdum.

Evin hemen hemen bütün pencereleri aydınlıktı. Odalarda birtakım insanlar aşağı, yukarı dolaşıyordu. Saatime bakınca şaştım: yıldızların donuk ışığında, şöyle böyle fark edebildiğime göre on bir buçuğu gösteriyordu. Bir aralık evin arkasından bir gürültü geldi: avludan bir fayton çıkıyordu.

"Galiba misafirler” diye düşündüm. Vera'yı görebilmek ümidini büsbütün kaybedince bahçeden çıkarak, hızlı adımlarla evimin yolunu tuttum. Karanlık, fakat sıcak ve rüzgârsız bir eylül gecesi idi. içimi, hiddetten fazla kaplayan, hüzün hissi yavaş yavaş dağıldı. Hızlı yürüyüşten biraz yorgun, fakat gecenin sessizliği içinde sakinleşmiş, mesut ve nerde ise neşeli bir halde evime geldim. Yatak odasına girdim, Timofey’i yerine gönderdim, elbisemi çıkarmadan kendimi yatağa atıp düşünceye daldım.

Önce hayallerim neşeli idi, fakat çok geçmeden kendimde garip bir değişiklik olduğunu fark ettim, içimde bir çeşit gizli, kemirici bir sıkıntı, derin bir huzursuzluk duymaya başladım. Bunun neden ileri geldiğini anlayamadım. Sanki beni yakın bir felâket tehdit ediyormuş, sanki o anda candan bir kimsem ıstırap içinde bulunuyormuş da beni imdadına çağırıyormuş gibi, heyecandan tüylerim ürperiyordu. Masadaki mum, ufak, hareketsiz bir alevle yanıyor, saatin rakkası ağır ve ölçülü tik taklar vuruyordu. Başımı elime dayamış, gözlerim kimsesiz odamın bomboş loşluğuna dalmıştı. Vera'yı düşündüm, içim sızlamaya haşladı; şimdiye kadar beni sevindiren şeylerin hepsi, şimdi bana bir talihsizlik, çaresizlik, bir felâket gibi geldi. İçimdeki hüzün arttıkça arttı; daha fazla yatamadım. Ansızın, bana yine öyle geldi ki, sanki biri, yalvaran bir sesle beni çağırıyordu... Başımı kaldırınca birden ürperdim: gerçekten, aldanmıyordum: ta uzaklardan kopan acı bir çığlık, hafif bir zıngırtı ile pencerelerin kara camlarına çarptı. İçimi korku kapladı; yataktan fırladım, pencereyi açtım. Açık bir feryat odadan içeriye hücum ederek sanki üzerimde dolaştı. Bütün vücudum korkudan buz kesilmiş bir halde, bu feryadın gittikçe hafifleyen son akislerine kulak verdim. Bana öyle geldi ki,

sanki uzaklarda birini kesiyorlardı da zavallı boşuna aman diliyordu. Korulukta bir baykuş mu ötüyordu, yoksa başka bir mahlûk mu bu çığlığı koparıyordu. 0 zaman bunu hiç düşünmeden ve "Mazepa'nın "Kaçubey'e yaptığı gibi, o meşum sese bağırarak cevap verdim:

— Vera! Vera! diye haykırdım; beni sen mi çağırıyorsun? Timofey uykulu bir yüzle, şaşkın şaşkın koşup geldi.

Kendime gelerek bir bardak su içtim ve öbür odaya geçtim. Fakat gözüme uyku girmiyordu. Yüreğim sık sık değilse de, sızlayarak çarpıyordu. Artık kendimi saadet hayallerine kaptıramaz, saadete inanmaya cesaret edemezdim.

Ertesi gün, öğleden evvel, Primikof'lara gittim. Beni endişeli bir çehre ile karşıladı.

— Karım hasta, diye söze başladı, yatakta yatıyor; doktor çağırmaya adam gönderdim,

— Nesi var?

— Anlamıyorum. Dün akşam bahçeye çıkmıştı. Birdenbire, kendini şaşırmış bir halde, korku içinde oradan döndü. Hizmetçi kadın koşarak bana geldi. Gidip karıma "neyin var?" diye sordum Hiçbir cevap vermedi, hemen yattı. Gece sayıklamağa başladı. Sayıklama sırasında neler söylemedi! Sizi de andı. Hizmetçi bana şaşılacak bir şey söyledi: güya bahçede Veroçka'mn rahmetli anası gözüne görünmüş ve ona öyle gelmiş ki, güya kollarını açarak ona doğru yürümüş.

Bu sözleri işitince ne duyduğumu hayal edebilirsin. Priimkof devam etti:

— Saçma şeyler, tabii... Ancak, şunu itiraf edeyim ki, karımın başından bu çeşit garip şeyler geçmiştir.

— Söyleyin, rica ederim, Vera Nikolayevna pek mi hasta?

— Evet, hasta: gece fenaydı; şimdi baygın bir halde.

— Doktor ne dedi?

— Hastalığın ne olduğu henüz belli değil, dedi.

12 Mart

Aziz dostum.

Başladığım gibi devam edemiyorum; bu hana pek büyük gayretlere mal oluyor, yaralarımı pek fazla deşiyor. Hastalık (doktorun tabirini kullanayım) belli oldu ve Vera bu hastalıktan öldü. Bir an süren buluşmamızdan, o meşum günden sonra iki haftadan fazla yaşamadı. Ölümünden önce onu bir defa daha gördüm. Bundan daha acı hatıram yoktur. Ümit kalmadığını, daha önce doktordan öğrenmiştim. Bir akşam, geç vakit, evde herkes yattıktan sonra, gizlice yatak odasının kapısına kadar sokularak içeriye baktım. Vera, gözleri kapalı, zayıf, bitkin, yanakları hastalığın ateşinden kızarmış, yatakta yatıyordu: taş kesilmiş gibi ona bakıyordum. Vera birden gözlerini açtı, dikkatli dikkatli bana baktı, zayıf elini uzatarak:

Kutsal yerde ne istiyor,

Şu... işte şu...

[Was will er on de ı heiligen Ort, Der da . . , der dort .... Faust 1. kısım, son sahne.]

dedi ve bunu öyle korkunç bir sesle söyledi ki, fırlayıp kaçtım. Hemen bütün hastalığı sırasında hep "Faust” u ve annesini sayıkladı. Annesini bazı "Marta, bazen de "Gretchen” anne diye çağırdı.

Vera öldü. Cenaze merasiminde bulundum. O zamandan beri her şeyi terk ettim ve ebedi olarak buraya yerleştim.

Şimdi, sana bütün anlattıklarımı bir düşün; bu kadar çabuk dünyadan göçen varlığı düşün. Bütün bunlar nasıl oldu; bir ölünün, dünyada yaşayanların işlerine bu anlaşılmaz müdahalesini nasıl izah etmeli, bilmiyorum ve hiçbir zaman da öğrenemeyeceğim. Fakat bunu kabul etmelisin ki, beni toplumdan uzaklaşmaya sevk eden, senin dediğin gibi geçici bir karasevda nöbeti değildir. Ben bambaşka bir adam oldum; artık senin bildiğin gibi değilim. Önceleri inanmadığım birçok şeylere şimdi inanıyorum. Bütün bu zaman

içinde, bu talihsiz kadın (az kaldı kız diyecektim) ve menşei üzerinde, biz körlerin kör talih dediğimiz, mukadderatın gizli oyunu üzerinde o kadar düşündüm ki... Kim bilir, bu dünyada yaşayanlardan her biri, ancak kendi ölümünden sonra yeşermesi mukadder ne kadar tohum bırakıyor? İnsanın kaderi, evlâtlarının, ahfadının kaderi ile nasıl bir gizli zincirle bağlı olduğunu, arzu ve temayüllerinin onlara nasıl aksettiğini, hatalarının cezasını onların nasıl çektiklerini kim söyleyebilir? Bilinmeyen, anlaşılmayan şeyler karşısında hepimiz boyun eğmeliyiz.

Evet, Vera gitti, ben kaldım. Hiç unutmam: daha çocuktum, evimizde şeffaf su mermerinden, güzel bir vazomuz vardı. Onun bakir beyazlığını bozacak bir tek lekeciği bile yoktu. Bir defa, yalnız başıma kalınca, üzerinde durduğu sehpayı sallamaya başladım... Vazo birden düşüp parça parça olmaz mı? Korkudan donakaldım. Parçaların karşısında kımıldamadan duruyordum. Babam içeri girdi, beni gördü ve dedi ki: "şu yaptığın şeye bak! Güzel vazomuz artık yok oldu. Şimdi artık onu hiçbir şekilde tamir etmek mümkün değil”. Hüngür hüngür ağlamaya başladım, bir suç işlemişim gibi gelmişti bana.

Büyüdüm, koskoca adam oldum ve bin kere daha kıymetli bir kabı, düşüncesizce, havaice kırdım...

Böyle anî bir netice bekleyemeyeceğimi, bu neticenin, anîliği ile beni de hayrette bıraktığını, Vera'nın böyle bir mahlûk olduğunu zannetmediğimi, kendi kendime boşuna tekrarlıyordum. Vera, gerçekten, son dakikaya kadar susmasını biliyordu. Ona, evli bir kadına âşık olduğumu hisseder etmez uzaklaşmalı idim.; fakat ben böyle yapmadım, kaldım, ve bu harikulâde mahlûk "parça parça oldu”. Ve şimdi, kendi ellerimle yaptığım işe sessiz bir yeis içinde bakıyorum.

Evet, Madam Elstova kızını kıskançlıkla koruyordu; onu sonuna kadar da korudu, ama ilk ihtiyatsız adımında, kendisiyle birlikte mezara götürdü.

Mektubumu bitirme zamanı geldi... Sana anlatmam gereken şeylerin "yüzde birini bile söylemedim. Fakat benim için bu kadarı da yeter. Ruhumda yüze çıkan ne varsa yine dibe çöksün... Bitirirken sana şunu söyleyeceğim: son yıllarımın tecrübesinden şu kanaati edindim: hayat şaka değil, eğlence değil, hatta zevk de değil... Hayat ağır, zahmetli bir çalışma, feragat, daimî

bir feragat işte onun gizli manası, bilmecesinin çözümü: ne kadar yüksek olursa olsunlar, insan değerli fikirlerini ve hayallerini değil, vazifesini yerine getirmeli, işte buna çalışmalı. İnsan kendine zincir, vazifenin demir zincirini vurmazsa, hiç düşmeden hayat yolunun sonuna gelemez. Hâlbuki gençliğimizde, ne kadar hür olursak bizim için o kadar daha iyi olacağını ve o kadar daha uzaklara gideceğimizi sanırız. Gençler böyle düşünebilir. Fakat nihayet gerçeğin sert yüzü ile göz göze gelindiği zaman böyle aldanışlarla avunmak ayıptır.

Elveda. Daha önceleri olsa idi, mesut ol diye ilâve ederdim. Fakat şimdi sana şunu söyleyeceğim: yaşamaya çalış, çünkü bu, göründüğü kadar kolay değil. Beni hatırla! Ama kederli sıralarında değil, tereddüt, kararsızlık anlarında hatırla ve Vera'nın bütün iffet ve ismetiyle ruhunda sakla... Tekrar elveda!

Sadık dostun: P. B.

ASİA

I

Bay N. N.:

— O zaman henüz yirmi beş yaşında idim, diye anlatmağa başladı: — Görüyorsunuz, çok eskiden geçmiş şeyler... Serbest hayata henüz atılmış, o zamanlar dendiği gibi "tahsilimi tamamlamak için, değil de, sadece, dünyayı şöyle bir göreyim diye yurt dışına çıkmıştım. Sağlıklı, neşeli bir gençtim, parasız değildim, başımı henüz gaileler sarmamıştı. Her ne istersem yapıyor, kısacası yeşerip çiçekleniyordum. O zamanlar, insanın bir bitki olmadığını, uzun müddet yeşerip çiçeklenemeyeceğini aklımdan bile geçirmiyordum. Gençlik yaldızlı kurabiyeler yer de bunu günlük ekmeği sanır. Hâlbuki ekmeği de arayacağı zaman gelecektir... Fakat bunun üzerinde muhakeme yürütmeğe lüzum yok...

Hiçbir maksat gütmeksizin, gayesiz, plânsız seyahat ediyordum. Her hoşuma giden yerde duruyor, yeni yeni çehreler — bilhassa çehreler — görmek arzusunu duyunca, hemen ayrılarak tekrar seyahate devam ediyordum. Yalnız insanlarla eğleniyordum. Merak uyandırıcı anıtlardan, görülmeğe değer koleksiyonlardan nefret ediyordum; kılavuzun yalnız bir görünüşü bile bende sıkıntı ve öfke uyandırıyordu. Dresden'de “Grüne Gewölbe” de az kalsın çıldıracaktım. Tabiat üzerimde pek kuvvetli tesirler yapıyordu; amma onun güzellikleri denen şeyleri, harikulâde dağlarını, kayalarını, çağlayanlarını sevmiyordum; zorla gözüme batmağa çalışmasından, bana karışmasından hoşlanmıyordum. Hâlbuki insanların yüzlerini, hareketlerini, gülüşlerini görmez, seslerini işitmezsem olmuyordu. Kalabalık içinde kendimi daima daha hafif, daha neşeli hissediyordum. Başkalarının gittiği yere gitmek, onlar bağırırken bağırmak beni eğlendiriyor, aynı zamanda haykırmalarını seyretmek de hoşuma gidiyordu. İnsanları seyretmek beni eğlendiriyordu... Hatta seyretmek de değil, bir çeşit sevinçli, doymak bilmez bir tecessüs ve merakla gözden geçiriyordum. Fakat sözü yine başka taraflara götürüyorum.

İşte böyle, yirmi yıl önce, Ren nehrinin sol kıyısında ufak bir Alman kasabası olan Z. de oturuyordum. Yalnızlık arıyordum: bundan biraz önce,

kendisiyle kaplıcalarda tanıştığım genç bir dul beni tâ kalbimden yaralamıştı. Çok dilber ve zeki bir kadındı. Herkese — bu arada ben günahkâra da — cilveleniyor, kırıtıyor, hatta ilk zamanlarda cesaret bile veriyordu; fakat sonradan, kırmızı yanaklı bir Bavarya teğmeni uğruna beni feda ederek, gaddarca yaraladı. Şunu da itiraf edeyim ki, kalbimdeki yara pek derin değildi, amma kendimi bir müddet hüzün ve yalnızlığa vermeyi bir vazife bildim — gençlik nelerle eğlenmez, oyalanmazdı! — ve Z. ye geldim. Bu kasabacık, iki yüksek tepenin eteklerindeki mevkii, yıkık surları ve burçları, asırlık ıhlamur ağaçları, Ren'e dökülen berrak ırmağı üzerindeki dik köprüsü — en çok da güzel şarabı — ile hoşuma gitti. Akşamları, dar sokaklarında, gün batar batmaz (aylardan Haziran'dı), dilber, sarışın Alman kadınları gezinir ve bir yabancıya rastlayınca, tatlı bir sesle "Guten Abend” diye selâm verirler, hatta bazıları, eski evlerin sivri çatılı damları arkasından ay yükselirken, kaldırımların ufak taşları, durgun ışığında açıkça belirirken bile gitmezlerdi. İşte o saatlerde kasabada dolaşmayı severdim. Ay temiz gökten kasabaya sanki dikkatle bakar, kasaba da bu bakışı âdeta hisseder gibi, onun sakin, aynı zamanda ruhları hafif hafif dalgalandıran ışıkları altında uyanık, uslu uslu dururdu. Yüksek gotik çan kulesinin tepesi, soluk bir yaldız rengiyle parıldar, yine böyle bir yaldızla ışık huzmeleri ırmağın siyah, cilâlı sathına dökülür, incecik mumların mütevazi ışıkları (Almanlar tutumlu, insanlardır) levhalarla kaplı damların altındaki dar pencerelerde hafifçe titreşir, taş duvarların arkasındaki sarmaşıklar, bıyıklarını esrarlı bir şekilde uzatırdı. Üç köşeli meydanda, eski zaman pınarının etrafındaki gölgeden bir karaltı geçer, birdenbire gece bekçisinin uykulu düdüğü işitilir, yumuşak huylu bir köpek hafif sesle hırlar, hava yüzleri okşar ve ıhlamurlardan etrafa öyle tatlı bir koku yayılırdı ki, göğüsler gittikçe daha derin ve daha derin solur, "Gretchen” kelimesi — bazen nida, bazen sual olarak — daima ağızda dururdu.

Z. kasabası, Ren nehrinden iki verst [Rusya'da kullanılan 1067 metrelik uzunluk ölçüsü.] uzaktadır. Bu azametli nehri seyretmeğe sık sık gider ve biraz kendimi zorlayıp hain dulu tahayyül ederek, tenhalıkta, ulu bir dişbudak ağacı altındaki taş kanepede saatlerce otururdum. Meryem ananın, çocuk yüzlü, göğsündeki kırmızı kalbe kamalar batırılmış ufak heykeli, dalların arasından sanki hazin hazin bakardı. Karşıki kıyıda, benim oturduğum kasabadan biraz büyücek olan L. kasabası vardı. Bir akşam sevgili kanepeme oturmuş, kâh nehri, kâh gökyüzünü, kâh üzüm bağlarını

seyrediyordum. Önümde, sarışın çocuklar, kıyıya çekilerek, ziftli karnı yukarıya çevrilmiş bir kayığın üzerine tırmanıyor, ufak ufak gemiler, az şişkin yelkenleriyle sessizce yüzüyor, yeşilimtırak dalgalar, belli belirsiz yükselerek, şıpır şıpır, hafifçe kayıp gidiyordu

Birdenbire müzik sesleri duyulmağa başladı; kulak verdim: L. kasabasında vals çalınıyordu. Kontrbas kesik kesik inliyor, kemanın sesi belli belirsiz geliyor, flüt ortalığı çınlatıyordu.

Yanıma gelen kadife yelekli, mavi çoraplı, tokalı iskarpinli ihtiyara:

— Bu ne? diye sordum. Piposunu ağzının bir kenarından öteki kenarına götürerek:

— B. den üniversite talebeleri "Kommerş” e gelmişler, dedi.

— Hele şu "Kommerş” i bir göreyim diye düşündüm, zaten L. ye de hiç gitmemiştim. Bir kayıkçı buldum, karşıki kıyıya doğru yollandık.

II

"Kommerş” in ne olduğunu, belki de herkes bilmez. Bu, bir bölgeye veya kardeşlik (Landsmannschaft) derneğine mensup üniversitelilerin bir araya toplandığı başka bir tantanalı ziyafettir. "Kommerş” e iştirak edenlerin hemen hemen hepsi, çok eskiden tespit edilen Alman üniversitelisi kıyafetiyle gelirler. Üniversiteliler, bir senyörün, yani efendinin başkanlığı altında umumiyetle öğle zamanı toplanarak, sabaha kadar eğlenir, içki içer, "Landesvater”, "Gaudeamus” ve daha başka şarkılar söyler, sigara içer, "philister” lere sövüp sayarlar, bazen orkestra da tutarlar. L. kasabasında, "Güneş” adlı ufak bir otelin sokak tarafındaki bahçesinde işte böyle bir Kommerş oluyordu. Otelin ve bahçenin üzerinde bayraklar dalgalanıyor, üniversiteliler, budanmış genç ıhlamur ağaçları altındaki masaların etrafında oturuyor, iri bir buldog köpeği masalardan birinin altında yatıyordu. Kenarda, bir sarmaşık kameriyesine yerleştirilen ve ara sıra bira ile kuvvetleri tazelenen çalgıcılar canla başla çalıyordu. Sokakta, bahçenin alçak duvarı önünde büyük bir kalabalık toplanmıştı. L. kasabasının iyi vatandaşları gelen misafirleri seyretmek fırsatını kaçırmak istememişlerdi. Seyirci kalabalığına ben de karıştım. Üniversitelileri seyretmek hoşuma

gitti. Onların kucaklaşmaları, bağrışmaları, gençliğin saf cilveleşmeleri, ateşli bakışları, sebepsiz gülüşleri — dünyanın en iyi gülüşü, — genç, taze hayatın bu kaynayışı, bu ileri atılış — her nereye olursa olsun, yalnız ileriye olsun da, — bu iyi yürekli, mesut tasasızlık beni duygulandırıyor, içimi ateşliyordu. "Acaba yanlarına gitsem mi? diye kendi kendime soruyordum.

Birdenbire, arkamdan bir erkek sesi, Rus diliyle:

— Asia, artık yetmez mi? dedi.

Başka bir ses, bir kadın sesi, aynı dille cevap verdi:

— Biraz daha bekleyelim.

Hızla dönüp baktım: gözlerim, şapkalı, geniş ceketli, yakışıklı bir delikanlıya takıldı. Başındaki hasır şapkası yüzünün bütün üst kısmını örten kısa boylu bir kızın elinden tutuyordu.

— Rus musunuz? diye istemeyerek dilimden döküldü.

Genç adam gülümseyerek:

— Evet, Rusuz, dedi.

— Hiç beklemezdim... böyle ücra bir yerde... diye karşılık verdim.

Delikanlı sözümü keserek:

— Biz de beklemezdik, dedi, ama ne çıkar? Böyle olunca daha iyi ya. Müsaadenizle kendimi tanıtayım: adım Gagin, yanımdaki benim... — bir an için kekeleyerek — hemşirem. Ya sizin adınız?

Adımı söyledim ve konuşmağa başladık. Anladım ki, Gagin de, benim gibi, zevki için seyahat ederken L. kasabasına uğramış ve orada kalmış. Şunu da itiraf edeyim: yabancı memleketlerde Ruslarla istemeye istemeye görüşürüm. Yürüyüşlerinden, elbiselerinin biçiminden, hele yüzlerinin ifadesinden onları daha uzaktan tanırım. Yüzlerindeki o kendini beğenmiş, başkalarını hor gören, âmirce ifade birden değişiverir, yerini ihtiyatlılık ve korku ifadesi alırdı... İnsanın hemen tüyleri diken diken olur, gözleri

yuvalarında kuşkulu kuşkulu döner... Bu şaşkın bakış sanki "aman Allah’ım! Sakın yalan söylemiş olmayayım acaba benimle alay etmiyorlar mı? demek isterdi... bir an geçer, sonra yüzleri tekrar değişerek, ahmakça bir kararsızlık ve şaşkınlık ifadesi takınmak üzere, tekrar o azametli hallerini alırdı. Evet, Ruslardan kaçmıyordum. Amma Gagin daha ilk bakışta hoşuma gitti. Dünyada böyle mesut çehreler vardır: onlara herkes hoşlanarak bakar; sanki insanı ısıtırlar, okşarlar. Gagin'in işte böyle sevimli, tatlı, iri ve yumuşak gözlü bir yüzü, yumuşak kıvırcık saçları, öyle bir konuşması vardı ki, yüzünü görmeden bile, yalnız sesinin ahenginden, gülümsediğini anlardınız.

Hemşirem dediği kız, ilk bakışta bana pek sevimli geldi. Ufacık, ince burunlu, hemen hemen çocuk yanaklı ve siyah parlak gözlüydü; esmer ve yuvarlak yüzünde kendine has bir şey, bir özellik vardı. Zarif endamlı vücudu sanki tam gelişmemiş gibiydi. Kardeşine hiç benzemiyordu.

— Bize gelmek istemez misiniz? dedi Gagin: Almanları kâfi derecede seyrettik sanırım. Bizimkiler olsa idi, gerçekten, camları iskemleleri kırarlardı amma bunlar pek mütevazı... Sen ne dersin, Asia, eve gidelim mi?

Kız peki der gibi başını salladı.

— Kasabanın dışında oturuyoruz, — diye devam etti Gagin:— yüksek bir yerde, bağda, tenha bir evdeyiz, Evimiz çok güzel, göreceksiniz. Ev sahibi kadın bize yoğurt yapacağına söz vermişti. Birazdan hava kararır, hem Ren'i mehtapta geçmek sizin için de daha iyi olur.

Kalkıp yürüdük. Alçak şehir kapısından geçerek (kasabanın etrafını eski zamanlardan kalma bir sur çeviriyordu; bütün mazgalları henüz harap olmamıştı) kıra çıktık ve bir taş duvar boyunca yüz adım kadar gittikten sonra, dar bir bahçe kapısı önünde durduk. Gagin kapıyı açtı, bizi dik bir patikadan yukarı doğru götürdü. Bunun iki yanında, setler halinde üzüm bağları yetiştirilmişti. Güneş henüz batmış ve incecik kızıl bir ışık, yeşil bağlara, yüksek kazıklara, irili ufaklı, işlenmiş taşlarla kaplı kuru toprağa, üzerine tırmandığımız bayırın ta tepesine konmuş gibi duran eğik kara direkli ve dört parlak pencereli küçük evin beyaz duvarına dökülüyordu. Biz, eve yaklaşınca Gagin:

— İşte evceğizimiz, — diye bağırdı — bak, ev sahibimiz de bize süt getiriyor. Guten Abend, Madame!.. [Almanca, akşamınız hayırlı olsun] Şimdi hemen yemeğe otururuz. Ama önce etrafa bir bakın... diye ilâve etti, ne manzara!, değil mi?

Manzara, gerçekten harikulade idi. Ren, baştan aşağı gümüştenmiş gibi, yeşil kıyıları arasında, önümüzde duruyor, bir yerinde, gün batımının kızıl yaldızlarıyla yanıyordu. Kıyıya sokulan kasabacık, bütün evlerini, sokaklarını göz önüne seriyor, ovalar, tepeler uzaklarda kaybolup gidiyordu. En çok gökyüzünün temizliğine, maviliğine, lıavanın neşeli berraklığına bayıldım. Taptaze, hafif bir hava sessizce kımıldanıp dalgalanıyor, sanki yüksekte neşe ve ferahlık duyuyordu.

— Evi mükemmel seçmişsiniz, dedim.

Onu Asia buldu, — dedi Gagin ve devam etti — e, haydi bakalım, Asia, söyle de her şeyi buraya getirsinler. Akşam yemeğini açık havada yiyelim. Buradan müzik daha iyi işitiliyor. Bana dönerek ilâve etti: hiç dikkat ettiniz mi, yakından dinlenince bazı valsler beş para etmez; sesler bayağıdır, kabadır, uzaktan ise fevkalâde!. İçimizdeki bütün romantik telleri ihtizaza getirir.

Asia, (asıl adı Anna idi, amma Gagin ona Asia derdi, müsaadenizle ben de ona öyle diyeyim) Asia eve girdi ve çok geçmeden, ev sahibi kadınla birlikte tekrar yanımıza geldi. İkisi birlikte, üzerinde bir çömlek yoğurt, tabaklar, kaşıklar, şeker, çilek ve ekmek bulunan büyük bir tepsi getirdiler. Oturduk, yemeye başladık. Asia şapkasını çıkardı. Bir oğlan gibi kesilmiş ve taranmış siyah saçları, iri kıvırcık bukleler halinde ensesine ve kulaklarına dökülüyordu. Önce benden çekiniyordu, amma Gagin ona:

Almanca, akşamınız hayırlı olsun Asia, dedi, yeter suratını astığın, korkma, ısırmaz!

Asia gülümsedi ve biraz sonra da benimle konuşmağa başladı. Ondan daha canlı, daha hareketli bir varlık görmemiştim. Bir an bile yerinde durmuyordu. Kalkıyor, eve koşuyor, çabucak yine dönüyor, yarı sesle bazı havalar tutturuyor, sık sık gülüyordu. Gülüşler pek acayipti: işittiği şeylere değil de, aklından geçen çeşitli düşüncelere güldüğü hissini veriyordu. İri

gözleri dosdoğru, parlak, cesaretle bakıyor, fakat bazen göz kapakları yarı kapanıyor o zaman bakışı birdenbire derinleşiyor, yumuşuyor ve tatlılaşıyordu.

İki saat kadar çene çaldık. Gün çoktan sona ermiş, akşam, önce tamamıyla ateş gibi, sonra parlak ve kızıl, daha sonra solgun ve bulanık bir renkle, yavaş yavaş eriyor ve geceye dönüyor, konuşma ise, bizi çevreleyen hava gibi sakin ve tatlı, sürüp gidiyordu. Gagin bir şişe Ren şarabı getirmelerini söyledi. Şarabı yavaş yavaş içtik. Müzik sesleri, önceki gibi yine duyuluyor, şimdi bize daha tatlı, daha okşayıcı geliyordu. Şehrin ve nehrin üzerinde ışıklar yanmıştı. Asia birdenbire başını eğdi; öyle ki, kıvırcık saçları gözlerinin üstüne döküldü; sustu, içini çekti ve bize uyumak istediğini söyleyerek eve gitti. Fakat onun mumu yakmadan, kapalı camın arkasında uzun müddet nasıl durduğunu gördüm. Nihayet ay doğdu ve Ren'in suları üzerinde oynamaya başladı. Her şey aydınlandı, karardı, değişti; hatta bardaklarımızdaki şarap bile esrarlı bir parıltı ile parıldamaya başladı. Rüzgâr sakinleşti, sanki kanatlarını kapayarak yavaş yavaş kesildi. Topraktan, güzel kokulu bir gece ılıklığı yükseldi.

— Vakit geldi; dedim, sonra belki kayıkçı da bulamam.

Gagin:

— Evet, vakit geldi, diye tekrarladı.

Patikadan aşağıya doğru yürüdük. Birdenbire arkamızdan taşlar yuvarlanmağa başladı; Asia koşarak geliyordu.

Kardeşi:

— Sen uyumuyor muydun? diye sordu.

Asia biç cevap vermeden ileriye doğru koştu. Üniversiteli gençlerin, otel bahçesinde yaktığı kandillerden henüz sönmemiş olanlar aşağıdaki ağaçların yapraklarını aydınlatıyor, onlara hayalî bir manzara, bir bayram manzarası veriyordu. Asia'yı kıyıda bulduk; kayıkçı ile konuşuyordu. Ben kayığa atlayarak yeni dostlarıma veda ettim. Gagin, ertesi gün beni ziyaret edeceğini vaat etti. Onun elini sıktıktan sonra elimi Asia'ya uzattım; hâlbuki

o sadece, bana bakarak başını salladı. Kayık kıyıdan ayrılarak, hızlı akan nehir üzerinde yollandı. Dinç bir ihtiyar olan kayıkçı kürekleri büyük bir gayretle karanlık sulara daldırıyordu. Asia bana:

— Ay ışığı sütununa girdiniz, parçaladınız onu, diye bağırdı.

Gözlerimi önüme eğdim; kayığın etrafında dalgalar kararıp şıpırdıyordu.

Asia'nın sesi yine çınladı:

— Güle, güle! Arkasından Gagin de:

— Güle, güle diye tekrarladı.

Kayık öbür kıyıya vardı. Çıktım ve arkama döndüm. Artık, karşıki yakada kimse görünmüyordu. Ayışığı sütunu, bütün nehir üzerinden, altın bir köprü gibi yine uzanıyordu. Eski Lanner valsının sesleri sanki "Allah'a ısmarladık" der gibi geliyordu. Gagin haklıydı: bu okşayıcı nağmeler karşısında, ruhumun bütün tellerinin titremeye başladığını hissettim. Karanlık tarlalar arasından, güzel kokulu havayı ağır ağır koklayarak evime doğru yürüdüm ve kalbim, sebepsiz, sonsuz özleyişlerin tatlı üzüntüsüyle dolu, odamdan içeri girdim. Kendimi mesut hissediyordum... Fakat neden mesuttum? Hiçbir şey arzu etmiyor, hiçbir şey düşünmüyordum... Sadece mesuttum.

Bu lâtif, oynak hislerin coşup taşmasına neredeyse gülecektim. Yatağıma girdim ve gözlerimi kapayınca, gaddar dilberimi bütün akşam hiç hatırlamadığım aklıma geldi... "bu ne demek? — diye kendi kendime sordum: — bir aşka tutulmadım mı acaba?" amma bu suali sorar sormaz, anlaşılan, salıncaktaki bir çocuk gibi, hemen uyumuşum.

III

Ertesi sabah (uyanmış, fakat henüz kalkmamıştım) birisi penceremin altına bastonla vurdu. Gagin'in sesini hemen tanıdım:

"Uyuyor musun sen? Kitaramla uyandırayım seni"....

Şarkısını söylemeğe başladı. Yerimden fırlayarak ona kapıyı açtım.

— Merhaba, — dedi Gagin girerken: — sizi biraz erkence rahatsız ettim; amma bakın, ne harikulade bir sabah... Serinlik, çiğ, tarla kuşlarının ötüşü...

Kıvırcık, parlak saçları, açık ensesi ve pembe yanakları ile kendisi de sabah gibi tazeydi.

Ben giyindikten sonra bahçeye çıktık, ufacık dükkânın önünde oturarak kahve ısmarladık ve konuşmağa başladık. Gagin bana ilerisi için tasarladığı plânlarını anlattı: oldukça varlıklı idi, hiç kimseye de bağlı değildi. Kendisini resme vermeyi düşünüyor, yalnız, aklı başına geç geldiğinden, boşuna çok zaman kaybettiğinden sızlanıyordu. Ben de kendi hayallerimden bahsettim ve bu arada ona, bedbaht aşkımın sırrını da açtım. Beni, sonuna kadar hoş görü ile dinledi amma, ihtirasıma karşı onda kuvvetli bir acıma duygusu uyandıramadığımı, bir dereceye kadar fark ettim. Benden sonra bir iki defa, nezaketen içini çektikten sonra, etütlerini görmek için onlara gitmemizi teklif etti; derhal kabul ettim.

Asia'yı evde bulamadık. Ev sahibi kadının dediğine göre "harabelere” gitmiş imiş. L. kasabasından iki verst mesafede, bir derebeyi şatosunun kalıntıları vardı. Gagin bana bütün kartonlarını gösterdi. Onun etütlerinde pek çok hayat ve gerçek, hür ve geniş bir şey vardı. Fakat hiçbiri tamamlanmamıştı ve resmi bana gelişigüzel, hatalı geldi. Kanaatimi ona açıkça bildirdim. İçini çekerek:

— Evet, evet, dedi, hakkınız var; bütün bunlar pek fena ve olgunlaşmamış şeyler. Ne yapmalı! gereği gibi çalışıp öğrenmedim ki; hem şu mendebur Slav gevşekliği, başıboşluğu da yok mu!. Hayalimizde bir işi kurarken kartal gibi uçarız, sanki dünyayı yerinden oynatabilecekmişiz gibi gelir bize. Ama yapmaya gelince derhal kuvvetten düşer, yoruluruz.

Kendisine cesaret vermeye çalıştımsa da o, "bırak canım” der gibi eliyle bir hareket yaparak kartonları kucağına topladı ve divanın üzerine attı; sonra dişlerinin arasından konuşarak dedi ki:

— Eğer sabrım yeterse benden bir şey olacak, yetmezse cahil bir asilzade kalacağım. Haydi, gidip Asia'yı bulalım. Evden çıktık.

IV.

Harabelere giden yol, kıvrıla kıvrıla, dar ve ormanlık bir vadinin yamacından geçiyordu. Dipte bir dere akıyor, suları sanki dikine kesilen dağ sırtlarının meydana getirdiği karanlık duvarın arkasında sakin sakin parıldayan büyük nehre dökülmeğe acele ediyormuş gibi, taşların üzerinden şarıltı ile atlıyordu. Gagin bazı ışıklı yerlere dikkatimi çekti. Onun sözlerinde gerçek bir ressam değilse de, herhalde gerçek bir sanatkâr ruhu seziliyordu. Çok geçmeden harabeler göründü. Çıplak bir kayanın ta tepesinde, henüz sağlam, fakat uzunlamasına bir çatlaklığın kestiği, dört köşeli, kapkara, bir burç yükseliyordu. Surun yosunlu duvarları burca bitişikti. Ötesine berisine sarmaşıklar dolanmıştı. Kurşunî mazgallardan ve çökmüş kemerlerden, eğri büğrü fidanlar uzanıyordu. Sağlam kalmış kapıya doğru taşlı bir patika uzanıyordu. Biz ona yaklaşırken önümüzde, birdenbire bir kadın peyda oldu. Taş yığınlarının üzerinden hızla koşuyordu; sonra, tam uçurumun üzerinde, duvarın kenarına oturdu.

Gagin:

— Asia'dır! — diye haykırdı: — ne deli kız!

Kapıdan geçerek, yarı yarıya yabani elmalarla, ısırganlarla kaplı, ufak bir avluya girdik. Duvarın kenarında oturan, gerçekten Asia idi. Bize dönerek güldü, fakat yerinden kımıldamadı. Gagin, parmağını sallayarak onu tehdit etti; ben ise, ihtiyatlı olmadığı için yüksek sesle azarladım.

Gagin bana, fısıltı ile:

— Yapmayın; dedi, kızdırmayın, bilmezsiniz onu: aklına eserse burcun üzerine de tırmanabilir. İyisi mi onu bırakalım. İşte, bakın da, bura insanlarının zekâsına siz de şaşın.

Baktım! Köşede, ufak bir tahta barakanın içine sokulmuş bir ninecik çorap örüyor ve gözlüklerinin üzerinden, yan yan, bize bakıyordu. Seyyahlara bira, tatlılar ve soda satıyordu. Tezgâhının başına geçerek, ağır, madenî bardaklardan, oldukça soğuk birasından içmeye başladık. Asia, başı tülden bir örtü ile sarılı, ayaklarını altına toplamış, hareketsizce oturmaya devam ediyor, düzgün çehresi, parlak gökyüzünde, vuzuh ve dilberlikle tebessüm ediyordu. Ama ben ona düşmanca bir bakışla baktım. Daha dün akşam halinde pek tabii olmayan, bir çeşit gerginlik fark etmiştim... "bizi hayrete

düşürmek istiyor, — diye düşündüm: — amma bunu ne için yapıyor? Ne çocukça hareket bu? Asia sanki aklımdan geçenleri sezmiş gibi, bana çabuk ve keskin bir bakış fırlattı, yine güldü, iki atlayışta duvardan aşağı indi ve ihtiyar kadına yaklaşınca ondan bir bardak su istedi. Kardeşine dönerek:

— Sakın içmek için istiyorum sanmayasın dedi, hayır, orada, duvarın üzerinde çiçekler var; onları mutlaka sulamalıyım.

Gagin hiç cevap vermedi. Asia, elinde bardak, harabelerin üzerine tırmanmaya başladı. Ara sıra durup eğilerek, gülünç bir ciddiyetle döktüğü birkaç damla, güneşte pırıl pırıl pırıldıyordu. Hareketleri pek sevimli idi, amma, her ne kadar, elimde olmayarak, hafiflik ve çevikliğini zevk ve takdirle seyrediyorsam da, yine de; önceki gibi ona kızıyordum. Tehlikeli bir yerde mahsus haykırdı, sonra da kıs kıs güldü... Canım daha ziyade sıkıldı.

Ninecik bir an için çoraplarını bırakarak:

— Keçi gibi tırmanıyor bu kız, diye mırıldandı.

Nihayet, Asia bütün bardağı boşalttı, çapkınca sallana sallana yanımıza döndü. Kaşlarında, burnunda ve dudaklarında, garip bir gülümseyiş hafifçe dolaşıyor, koyu renkli gözlerini yarı cüretli, yarı neşeli kırpıyordu.

Yüzünün ifadesi: "hareketlerimi yakışıksız buluyorsunuz; zararı yok: beni zevkle, takdirle seyrettiğinizi biliyorum ya” diyordu.

Gagin hafif sesle:

— Pek ustasın, Asia, pek ustasın, dedi.

Asia, birdenbire utanır gibi oldu, uzun kirpiklerini eğerek, kabahatliymiş gibi, tevazu ve mahviyetle yanımıza oturdu. Ancak o anda, ilk defa olarak simasını iyice gözden geçirdim, şimdiye kadar gördüklerimin içinde en değişkeni olan simasını... Bir anda yüzü hafifçe solarak, dalgın, hemen hemen acıklı bir ifade aldı; çizgileri bana daha geniş, daha sert, daha sade göründü. Asia büsbütün sakinleşti. Civarımızdaki harabeleri dolaşarak (Asia arkamızdan geliyordu) gördüğümüz manzaraları zevkle seyrettik. Bu

arada vakit öğleye yaklaşıyordu. Gagin nineciğe hesabı öderken bir bardak bira daha istedi ve bana dönerek, yüzünde şeytanca bir ifade ile:

— Gönlünüzün kadını şerefine! dedi.

Asia birdenbire:

— Acaba, onun — acaba sizin gönlünüzün kadını var mı? — diye sordu.

Gagin cevap verdi:

— Gönlünün kadını olmayan var mıdır ya?

Asia bir an düşündü; yüzü yine değişti, onda yine o kışkırtıcı, hemen hemen cüretkâr gülümseyiş belirdi.

Dönüşte daha fazla gülüyor, daha fazla çılgınlıklar yapıyordu. Uzun bir dal kırarak tüfek gibi omzuna koydu, başını da örtü ile sardı. İyice hatırlıyorum: sarışın, mağrur İngiliz'lerden kalabalık bir aileye rastladık. Hepsi de, sanki bir kumandaya uyar gibi, soğuk bir hayretle, cam gözleriyle Asia'yı takip ediyorlardı. O ise, inadına yapar gibi, daha yüksek sesle şarkı söylemeğe başlamıştı. Eve gelince, hemen odasına gitti ve ancak, öğle yemeği getirildiği zaman, üzerinde en güzel entarisi, saçları itina ile taranmış, beli sıkılmış, elinde eldivenler, meydana çıktı. Sofrada terbiyeli terbiyeli, hatta biraz somurtkan duruyor, yemeklerden, tadar gibi azar azar yiyor ve ufak şarap bardağıyla su içiyordu. Önümde yeni bir rol, kibar, iyi terbiye görmüş bir küçük hanım rolü oynamak istediği belli idi. Gagin ona karışmıyordu. Her şeye hoş görü ile bakmağa alıştığı görülüyordu. Yalnız arada bir, iyilik okunan bir bakışla bana bakarak, ve hafifçe omuz silkerek, sanki: "daha çocuk; hoş görün” demek istiyordu. Öğle yemeği sona erince Asia kalktı, hafifçe diz bükerek beni selâmladı, şapkasını giydi ve Gagin'e: Frau [Almanca, bayan.] Luise'ye gidebilir miyim? diye sordu.

Gagin hiç değişmeyen, fakat bu defa biraz bozulmuş gülümseyişiyle:

— Ne zamandan beri bana sormağa başladın? diye cevap verdi ve: bizim yanımızda canın mı sıkılıyor yoksa? diye sordu.

— Hayır; fakat daha dün akşamdan Frau Luise'ye, kendisini ziyaret edeceğimi vaat etmiştim. Hem yalnız kalmak sizin için daha iyi olur diye düşündüm. Bay N. (beni göstererek) belki de sana daha bir şeyler anlatır.

Asia gitti. Gagin bakışlarımdan, benimle göz göze gelmekten çekinerek anlatmaya başladı:

— Frau Luise dul bir kadındır. İyi, fakat bomboş bir ihtiyarcağızdır. Kocası buranın Belediye reisi imiş. Asia'yı pek sevdi. Aşağı çevrelerden insanlarla tanışıp görüşmeğe Asia pek düşkündür. Bunun sebebi hep gurur olduğunun farkındayım. — Ve biraz sustuktan sonra ilâve etti: gördüğünüz gibi, onu çok şımarttım.—Ne yapayım? Hiç kimseye karşı sert davranamam, hele bu kıza karşı hiç. Onu hoş görmek zorundayım.

Ben susuyordum, Gagin sözü değiştirdi. Onu daha fazla tanıdıkça kendisine de daha şiddetle bağlanıyordum. Onu çabucak anlamıştım. Gerçek Rus ruhlu idi. Doğru sözlü, dürüst, namusluydu. Yalnız, ne yazık ki, biraz gevşekti; çevik, içi ateşli bir adam değildi. İçinden gençlik kaynaşıp taşmıyordu. Onda gençlik sakin bir ışıkla pırıldıyordu. Çok sevimli ve zeki idi, ama daha büyüyüp erkekleşince ne olacağını hayal edemiyordum. Ressam olsa... Acı ve devamlı bir emek harcamadan ressam olunmaz... Yüzünün yumuşak çizgilerine, ağır ağır konuşmasına bakarak, içimden: hayır, dedim, sen çalışamazsın, kendini sıkamazsın. Fakat onu sevmemek mümkün değildi. Gönül çekici bir hali vardı. Bazen divanda yan yana oturarak, bazen evin önünde ağrı ağır gezinerek, hemen dört saat kadar onunla bir arada kaldık, ve bu dört saat içinde onunla iyiden iyiye dost olduk.

Gün batmış ve evime gitmek zamanı gelmişti. Asia daha hâlâ eve dönmemişti.

Gagin:

— Ne başına buyruktur şu kız, dedi ve ilâve etti: ister misiniz sizi geçireyim? Yolda Frau Luise'ye uğrarız; orada olup olmadığını sorarım.

Şehre indik ve dar, eğri büğrü bir yan sokağa sapınca dört katlı bir evin önünde durduk. İkinci katı, birinci katından fazla, üçüncü ve dördüncü katı

da ikinciden daha fazla sokağa doğru çıkıktı. Bütün ev, eski oymaları, alttaki iki kalın direği, kiremit döşeli sivri damı, tavanından bir gaga gibi ileri uzanan kalası ile kamburlaşmış kocaman bir kuşu andırıyordu.

Gagin:

— Asia, orada mısın? diye haykırdı. Üçüncü katın ışıklı penceresi takırtı ile açıldı ve Asia'nın başı göründü. Onun arkasında da, ihtiyar Alman kadının fersiz gözlü, dişsiz çehresi görünüyordu.

Asia kırıta kırıta dirseklerini pencereye dayayarak:

— Buradayım; burada rahatım iyi, dedi. Sonra, Gagin'e bir demet ıtır çiçeği atarak, nah, tut, farzet ki ben senin gönlünün kadınıyım, diye ilâve etti.

Frau Luise güldü. Gagin:

— N. gidiyor, seninle vedalaşmak istiyor, dedi.

— Öyle mi? dedi Asia, o halde çiçek demetini ona ver; ben şimdicik dönerim.

Asia pencereyi kapadı, anladığıma göre Frau Luise'yi öptü. Gagin bir şey söylemeden demeti bana verdi. Ben de ses çıkarmadan cebime koydum, kayığa gittim ve karşı tarafa geçtim.

İyice hatırlıyorum: hiçbir şey düşünmeden, fakat yüreğimde garip bir ağırlıkla evime doğru yürürken, birdenbire, bildiğim, lâkin Almanya’da seyrek olan, kuvvetli bir koku beni hayrete düşürdü. Durakladım ve yolun kenarında ufak bir kenevir tarlası gördüm. Ondaki bozkır kokusu bana bir anda ana yurdumu hatırlatarak, gönlümde şiddetli bir hasret duygusu uyandırdı. Canım Rus havası almak, Rus toprağında yürümek istedi. "Burada ne yapıyorum, yabancı memlekette, yabancılar arasında ne dolaşıyorum?” diye haykırdım ve gönlümde duyduğum ağırlık birdenbire, acı ve yakıcı bir heyecana çevrildi. Eve, bir gün öncekine benzemeyen, bambaşka bir ruh haleti içinde döndüm, âdeta öfkeleniyordum ve uzun zaman kendime gelemedim, içimi, anlaşılmaz bir kızgınlık kapladı. Nihayet oturdum, benim o hain dulu hatırlayarak (her günüm bu kadın hakkındaki

resmî hatıralarla sonlanırdı) bir mektubunu çıkardım. Fakat açmaya bile kalmadan düşüncelerim başka bir istikamet aldı. Asia'yı düşünmeye başladım. Konuşma arasında, Gagin'in, Rusya'ya dönmesine engel olan bazı zorluklara ima ettiği aklıma geldi... "Asia, gerçekten kardeşi mi acaba?” diye yüksek sesle söylendim.

Soyundum, yattım, uyumağa çalışıyordum; fakat bir saat sonra, dirseklerimi yastığa dayamış, yine oturmuş ve yine şu "zoraki gülüşlü, kaprisli kızı” düşünmeğe başlamıştım... "endamı” Raffaello'nun [1483- 1520 yılları arasında yaşamış meşhur bir İtalyan ressamı.] "Farnesina'da çük Galatea” sı gibi, — diye mırıldanıyordum: —evet; bu kız onun kardeşi değildir”...

Dul kadının mektubu ise, ay ışığında bembeyaz parlayarak, yerde sakin sakin duruyordu.

V.

Ertesi sabalı L. ye yine gittim. Gagin ile görüşmek istediğime kendimi inandırmaya çalışıyordum, amma içimde gizli bir şey beni, Asia'nın bugün ne yapacağını, yine mi dünkü gibi "çılgınlıklar” edeceğini görmeye çekiyordu. Her ikisini de misafir odasında buldum ve ne tuhaf! — dün gece ve bu sabah Rusya’yı çok düşündüğümden midir, nedir — Asia bana tamamıyla bir Rus kızı, hatta alelâde bir kız, nerdeyse bir hizmetçi kız gibi geldi. Üzerinde eskice bir entari, saçları kulakları arkasından taranmış, kımıldanmadan pencere yanında oturuyor, sanki bütün hayatı boyunca hiç başka bir şeyle meşgul olmamış gibi, uysal uysal, sessizce kasnak işliyordu. Hemen hiç konuşmuyor, sakin sakin işine bakıyordu. Yüzü öyle manasız, alelade bir ifade almıştı ki, istemeyerek, şu bizim evlerimizde yetişen Katia ve Maşa'larımızı [Bizdeki “Ayşe'cik, Fatma'cıklar”ın Rıslar'daki karşılığı.] hatırladım. Sanki benzetişimi tamamlamak için, hafif sesle, "Matuşka Galubuşka” şarkısını söylemeye başladı. Onun sarımtırak, sönük yüzüne bakıyor, bir gün önceki hayallerimi hatırlıyor ve bir şeylere acıyordum. Hava fevkalâde idi. Gagin bugün tabiattan bir etüt yapmaya gideceğini haber verdi. Ben de gelebilir miyim, engel olmaz mıyım, diye sorunca:

— Bilâkis, dedi: siz bana güzel tavsiyelerde bulunabilirsiniz.

Van Dyck biçimi yuvarlak şapkasını başına, gömleğini sırtına giyip, kartonu koltuğu altına alarak çıktı. Arkasından ben de yürüdüm; Asia evde kaldı. Gagin, çıkarken, ondan, çorbanın pek sulu olmamasına dikkat etmesini rica etti. Asia da mutfağa geçeceğini söyledi. Gagin, daha önce gördüğüm vadiye gelince bir taşın üzerine oturarak, içi koğuk, dalları dağınık, ulu bir meşe ağacının resmini yapmağa başladı. Otların üzerine yattım ve cebimden bir kitap çıkardım; amma iki sayfa bile okuyamadım. Gagin ise yalnız kâğıdını bulaştırmıştı. Biz daha ziyade, nasıl çalışmalı, nelerden çekinmeli, neleri gözetmeli, bilhassa asrımızda sanatkârın ehemmiyeti nedir gibi meseleler üzerinde muhakeme ve mütalâalar yürütüyorduk. Nihayet Gagin, "o gün ruh haleti müsait olmadığına” hükmederek yanıma yattı ve şimdi artık, o gençliğe has konuşmalarımız serbestçe sökün etmişti; kimi ateşli, kimi dalgın, kimi heyecanlı, amma hemen daima vuzuhsuz, müphem konuşmalar... Hani Rusların öyle seve seve içini döktüğü konuşmalardan... Kana kana çene çaldıktan, sanki bir şey yapmışız, bir şey başarmışız gibi, bir tokluk duygusu içimizi kapladıktan sonra eve döndük. Asia'yı nasıl bıraktımsa, yine öylece buldum. Onu büyük dikkatle süzdüm, ama kendisinde ne bir cilvebazlık eseri, ne de bile bile hazırlanmış bir rol oynama belirtisi fark edemedim. Bu defa onu tabii olmamakla suçlandırmaya imkân yoktu.

— Hımm! dedi Gagin: hanım tövbe ve istiğfara çekilmiş.

Akşam üzeri birkaç defa, gerçekten (yapmacıksız) esnedi, sonra erkenden odasına çekildi. Aradan çok geçmeden ben de Gagin ile vedalaşarak ayrıldım ve eve dönünce de artık hiçbir şey üzerinde hayal kurmadım: o günüm ayık duygular içinde geçti. Yalnız, uyumak için yatağıma yattığım zaman, istemeyerek, yüksek sesle şunu söylediğimi hatırlıyorum : — Ne bukalemun şey şu kız! — biraz düşündükten sonra da, ilâve ettim: — fakat ne de olsa onun kız kardeşi değil.

VI.

Aradan tam iki hafta geçti. Gagin'leri her gün ziyaret ediyordum. Asia âdeta benden kaçıyordu; ama, artık, tanıştığımızın ilk gününde beni o kadar hayrette bırakan yaramazlıklarından hiçbirini yapmaya kalkmıyordu, içinde gizli bir keder veya neşesizlik var gibi görünüyor, daha az gülüyordu. Onu merakla gözlüyordum.

Fransızca ve Almanca oldukça güzel konuşuyordu. Fakat çocukluğundan beri kadın elinde büyütülmediği, Gagin'in terbiyesi ile hiçbir benzerliği bulunmayan, tuhaf, acayip bir terbiye aldığı her halinden belli oluyordu. Gagin'in ise, â la Van Dyck şapkasına ve gömleğine rağmen, yumuşak, gevşek bir velikorus asilzadesi olduğu açıkça görülüyordu. Hâlbuki Asia, bir küçük hanımefendiye hiç benzemiyordu; bütün hareketlerinde heyecanlı, telâşlı bir şey vardı: bu yabani fidan az zaman önce aşılanmıştı, bu şarap henüz tahammür halinde idi. Çekingen, sıkılgan, ürkek yaradılışlı Asia, utangaçlığına kızıyor ve bu kızgınlıkla, zorla serbest ve cesaretli olmağa çalışıyor, hâlbuki bunu her zaman beceremiyordu. Rusya'daki yaşayışı, mazisi üzerinde onunla birkaç defa konuştum. Sorularıma isteksiz isteksiz cevap veriyordu. Bununla beraber, onun memleket dışına seyahatinden önce uzun zaman köyde oturduğunu öğrendim. Bir defa onu kitap okurken buldum; yalnızdı. İki elini başına dayamış, parmaklarını saçlarının arasına sokmuş, âdeta satırları gözleriyle yutuyordu. Yanına yaklaşarak:

— Bravo, dedim, bu ne çalışkanlık!

Başını kaldırdı, bana, kurumlu kurumlu, sert sert bakarak:

— Yalnız gülmeyi mi bilirim, sanıyordunuz, dedi ve uzaklaşmak istedi.

Kitabın başlığına baktım: bir Fransız romanı idi. Ben:

— Fakat seçmenizi övemeyeceğim, deyince o:

— Peki, ne okuyayım ya? diye bağırdı ve kitabı masanın üzerine fırlatıp:

— O halde, gidip çocuk gibi eğleneyim, diye ilâve ederek bahçeye koştu.

Aynı günün akşamı, Gagin'e "Herman ile Dorotea'yı okudum. Asia ilkönce etrafımızda dolaşıyordu; sonra birden durup kulak verdi ve sessizce yanıma oturarak okumamı sonuna kadar dinledi. Ertesi gün birdenbire Dorotea gibi evcimen, ağır başlı olmak aklına esmiş.. Bunun farkına varmaya kadar onu yine anlayamamıştım. Kısacası, o, benim gözümde anlaşılmaz bir mahlûktu. Aşırı derecede onurlu olan bu kız, kendisine kızdığım zaman bile beni cezbediyordu. Yalnız, bir şeye gittikçe daha fazla kanaat getiriyordum:

bu da, Gagin'in kız kardeşi olmadığı idi. Gagin'in ona karşı davranışı kardeşçe değildi; pek tatlı, pek hoş görücü, aynı zamanda biraz da zoraki idi.

Garip görünen bir tesadüf şüphelerimi doğru çıkardı. Bir akşam, Gagin'lerin oturdukları bağa yaklaşınca, kapıyı kapalı buldum. Uzun uzun düşünmeden, duvarın daha önce gözüme ilişmiş olan yıkık bir yerinden sokularak içeriye atladım. Az ötede, patikadan biraz ayrı, akasyalarla çevrili ufak bir kameriye vardı. Kameriye hizasına gelmiş hatta biraz da ilerlemişken... Asia'nın sesini duyunca dona kaldım. Gözyaşları içinde, ateşli ateşli, heyecanlı heyecanlı şöyle diyordu:

— Hayır, senden başka hiç kimseyi sevmek istemiyorum, hayır, hayır, yalnız seni sevmek istiyorum, hem de ölünceye kadar..

Gagin:

— Yeter, Asia, müsterih ol, diyordu. Sana inandığımı bilirsin...

Kameriyeden sesleri geliyordu. Dalların birbirine örülerek meydana getirdiği bir nevi seyrek kafesin aralıklarından onları gördüm. Onlar beni görmediler.

Asia:

— Seni, yalnız seni, diye tekrarladı ve boynuna atılıp hıçkıra hıçkıra ağlayarak onu öpmeğe, sımsıkı sarılmağa başladı. Gagin ise, elini onun saçları üzerinden hafifçe geçirerek:

— Yeter, yeter, diye tekrarlayıp duruyordu.

Bir an öylece, kımıldamadan kaldım... Sonra birden ürperdim. Yanlarına gitsem mi acaba?., hayır, asla gitmemeliyim kararı kafamda şimşek gibi çaktı. Hızlı adımlarla bahçe duvarına döndüm, oradan yola atladım, âdeta koşarak evin yolunu tuttum. Gülümseyerek ellerimi ovuşturuyor, tahminlerimi birdenbire doğru çıkaran bu fırsata şaşıyordum. (Tahminlerimin doğruluğundan bir an bile şüphe etmemiştim) ama bir taraftan da kalbim sızlıyordu. Olur, şey değil! diye düşünüyordum,

ikiyüzlülüğü ne de güzel beceriyorlar! Fakat ne için beni aldatmak istiyorlar? Ne biçim arzu bu? Beklemezdim ondan bunu.... Hem de ne biçim bir hissî konuşma idi bu?

VII.

Gece iyi uyuyamadım ve ertesi sabah erkenden kalktım. Yol çantamı arkama asıp, ev sahibi kadına akşama beni beklememesini söyledikten sonra, Z. kasabası kenarından geçen ırmak boyunca, yaya olarak dağa doğru yollandım. (Hundsrück) "köpek sırtı” adlı sıradağlarının bir kolu olan bu dağ, yerbilim bakımından çok ilgi çekici bir yerdir. Hele bazalt tabakalarının temizliği ve düzgünlüğü pek dikkat çekicidir; fakat ben, yerbilim incelemeleri yapacak durumda değildim! İçimde neler olduğuna bakmıyordum; benim için apaçık olan yalnız bir duygu vardı: Gagin'lerle görüşmeyi arzu etmemek... Birdenbire gözümden düşmelerinin biricik sebebi, hilekârlıklarının canımı sıkmış olmasıydı, kendi kendimi buna inandırıyordum. Kendilerini bana ağabey ve kızkardeş diye göstermeğe kim zorlamıştı onları? Bununla beraber onları düşünmemeye çalışıyordum. Hiç acele etmeden, ağır ağır, dere tepe, serserice dolaşıyor, köy hanlarında oturup, hancılarla, müşterilerle, sakin sakin konuşuyor yahut güneşin ısıttığı düz kayalardan birinin üzerine yatarak, gökte bulutların nasıl yüzdüklerini seyrediyordum. Bereket versin, hava fevkalâde güzeldi. İşte böyle dolaşmalarla üç gün geçti ve her ne kadar bazen içim burkuluyorduysa da, bu üç gün pek o kadar zevksiz de geçmedi. Ruh haletim ve düşüncelerim, bu diyarın sakin tabiatına tamamen uyuyordu.

Kendimi büsbütün, tesadüflerin sessiz oyununa, karşılaştığım tesir ve intihalara terk etmiştim. Bu tesirler, intibalar, birbiri ardından yavaş yavaş değişerek, ruhumdan süzülüp geçti ve nihayet orada umumi bir his bıraktı. Öyle bir his ki, içinde, bu üç günde bütün gördüklerim, duyduklarım, işittiklerim, hepsi, hepsi birleşip kaynaşıyordu: ormanlardaki reçinelerin ince, nefis kokusu, ağaçkakanların çığlıkları, takırtıları, kumlu diplerinde alabalıklar dolaşan berrak dereciklerin susmak bilmeyen gevezece şırıltısı, dağların belli belirsiz siluetleri, somurtkan kayalar, mübarek eski kiliseleri ve ağaçları ile tertemiz köyceğizler, çayırlardaki leylekler, çarkları hızlı hızlı dönen sevimli değirmenler, köylülerin güler yüzleri, mavi mintanları ile kurşuni çorapları; semiz atlar, bazen da inekler koşulu, ağır ağır giden

gıcırtılı arabaları, kenarlarında elma, armut ağaçları yetişen yollardaki, uzun saçlı genç yabancılar...

O zamanki intibalarımı hatırlamak şimdi bile hoşuma gidiyor. Selâm sana, ey Alman toprağının mütevazi bucağı! Gösterişsiz refahınla, her yerinde çalışkan ellerinin, ağır da olsa, sabırlı çalışmalarının izleriyle var ol... Selâm sana!

Üçüncü günün akşamı evime döndüm. Size söylemeyi unuttum: Gagin'lere öfkemden, gönlümde, o merhametsiz dulun hayalini canlandırmayı denedim; ama gayretlerim boşa gitti. Hâlâ hatırlarım: onun hayalini canlandırmaya başladığım sırada, karşımda, beş yaşında, yuvarlak yüzlü, masum bakışlı bir köylü kızcağızı gördüm. Gözlerini açmış, bana öyle bir çocuk saflığıyla bakıyordu ki... Onun bu tertemiz bakışlarından utanarak, karşısında sahte davranışlarımı bıraktım, ve hemen o anda, eski aşkıma da katî surette ve ebediyen veda ettim.

Evde Gagin'in bir mektubunu buldum. Bu hiç beklenmeyen yolculuğuma hayret ettiğini, onu götürmediğime kızdığını bildiriyor ve döner dönmez onlara gitmemi rica ediyordu. Mektubu okurken hiç memnunluk duymadım ama, yine de, ertesi gün hemen L. nin yolunu tuttum.

VIII.

Gagin beni dostça karşıladı; bir yığın tatlı sitemler yağdırdı. Fakat Asia, beni görür görmez, sanki mahsus yapar gibi, ortada hiçbir sebep yok iken, kahkahayı bastı, her zamanki gibi, koşarak gitti. Gagin bozulup şaşırarak, arkasından, "deli!” diye homurdandı hoş görmemi rica etti. Doğrusu, Asia'ya çok canım sıkıldı: zaten neşesizdim, üstelik şimdi yine o gayri tabii gülüşler, garip garip davranışlar... Fakat ben, sanki hiçbir şeyin farkında değilmişim gibi görünerek, Gagin'e, kısa seyahatimin bazı teferruatını anlattım. O da ben yokken neler yaptığını anlattı; ama konuşmamız pek cansız ve heyecansızdı. Asia odaya giriyor, sonra yine çıkıyordu. Nihayet, acele işim olduğunu, eve dönmem zamanı geldiğini söyledim. Önce Gagin bırakmak istemedi; sonra, yüzüme dikkatle bakarak, beni geçirmeğe kalktı. Antrede Asia birden yanıma yaklaşarak elini uzattı, parmaklarını hafifçe sıkarak ve yine hafifçe eğilerek, baştan savma bir selâm verdim. Gagin ile ikimiz Ren'in karşı kıyısına geçtik, benim sevgili dişbudak ağacımla

Meryem ana heykelciğinin yanından geçerken, manzarayı seyretmek için bir kanepeye oturduk. Burada, aramızda meraklı bir konuşma geçti.

Önce birkaç lâf ettik; sonra nehrin berrak sularına bakarak bir müddet sustuk.

Gagin, her zamanki gülümseyişiyle, birden söze başladı:

— Söyleyin bakayım, Asia hakkındaki fikriniz nedir? Size biraz garip geliyor, değil mi?

Ondan bahsedeceğini beklemiyordum. Biraz tereddüt ve kararsızlıkla:

— Evet, dedim.

— Bu kız hakkında bir hüküm verebilmek için onu iyice tanımak lâzımdır. Çok iyi bir kalbi, ama yaman bir kafası var. Onunla geçinmek zordur, böyle olmakla beraber ona kabahat bulmamalı. Siz onun romanını bir bilseniz...

— Onun romanı mı? diye sözünü kestim... yoksa o sizin...

Gagin yüzüme baktı ve dedi ki:

— Sakın benim kız kardeşim değil sanmayın?... — benim şaşırıp bozulmama hiç aldırmayarak devam etti: — Asia gerçekten benim kız kardeşim, babamın kızı. Dinleyin. Size güvenim vardır, her şeyi anlatacağım.

— Babam çok iyi bir adamdı; akıllı, tahsilli ama bedbaht bir adam... Talih ona, başkalarına karşı olduğundan daha fena davranmadı; ama talihin ilk darbesine bile dayanamadı. Aşk yüzünden erken evlenmiş; karısı, yani annem, pek çabuk ölmüş; beni altı aylık bırakmış. Babam beni köye götürdü ve tam on iki yıl hiçbir yere gitmedi. Tahsil ve terbiyemle bizzat kendi meşgul oluyordu ve eğer amcam gelip de köyde bizi ziyaret etmiş olmasaydı, babam benden hiçbir zaman ayrılmayacaktı. Bu amcam hep Petersburg'da otururdu. Oldukça önemli bir memurdu. Babam köyden ayrılmaya asla yanaşmadığından, beni kendi yanına vermesi için babamı kandırdı. Amcam, ben yaşta bir çocuk için, böyle tam bir yalnızlık içinde

yaşamanın zararlı olacağına, babam gibi böyle daima neşesiz, az konuşan bir terbiyeci yanında, akranlarımdan muhakkak geri kalacağıma, tabiatımın da kolayca bozulacağına babamı inandırmaya çalışıyordu. Babam, kardeşinin teşviklerine karşı uzun müddet direndi, amma en sonra yelkenleri suya indirdi. Babamdan, ağlayarak ayrıldım. Her ne kadar, yüzünün güldüğünü hiçbir zaman görmediysem de onu severdim. Fakat Petersburg'a varınca, kasvetli, neşesiz yuvamızı çabucak unuttum. Harp okuluna girdim, sonra oradan da muhafız alayına geçtim. Her yıl, birkaç hafta için köyümüze gidiyor ve her yıl babamı gittikçe daha kederli, kendi içine kapanmış, son derece düşünceli buluyordum. Her gün kiliseye gidiyordu. Konuşmayı âdeta unutmuş gibiydi. Gidişlerimden birinde (artık yirmi yaşına gelmiştim), evimizde ilk defa olarak, zayıfça, karagözlü, on yaşlarında bir kızcağız gördüm. Bu kız Asia idi. Babam, onun bir yetim olduğunu, besleyip büyütmek için (aynen bu kelimeleri kullanarak) yanına aldığını söyledi. Kıza pek o kadar ehemmiyet vermedim. Adamdan kaçan, çevik ve canavar yavrusu gibi sessiz bir kızdı ve ne zaman, içinde annemin öldüğü, gündüzleri bile mumlar yanan, babamın o koskoca, loş, kasvetli odasına girsem, o, hemen babamın Voltaire üslûbundaki koltuğunun yahut da kitap dolabının arkasına gizlenirdi. Bundan sonraki üç dört yıl içinde bazı vazife mecburiyetleri köye gitmeme engel oldu. Babamdan her ay, kısa bir mektup geliyordu. Asia'dan seyrek, hem de üstü kapalı bahsediyordu. Babamın yaşı artık elliyi geçmişti; amma henüz genç görünüyordu. Bir gün, ansızın, hiçbir şüphem yokken, çiftlik kâhyasından, babamın ölüm halinde hasta olduğunu, eğer onunla vedalaşmak istiyorsam, mümkün olduğu kadar çabuk yetişmemi rica ettiğini bildiren bir mektup alınca, ne hale geldiğimi hayal edersin... Dörtnala uçarak, babamı henüz sağ, ama artık son nefesinde buldum. Gelişime pek sevindi. Zayıf kolları ile boynuma sarıldı. Ne sorguya çekme, ne de yalvarma okunmayan bir bakışla, gözlerimin içine, uzun uzun, dik dik baktı ve son arzusunu yerine getireceğime dair benden söz aldıktan sonra, ihtiyar uşağına Asia'yı getirmesini söyledi. Uşak kendisini getirdiği zaman, Asia âdeta ayakları üzerinde zor duruyor, bütün vücudu, tir tir titriyordu.

Babam büyük bir gayret sarf ederek:

— İşte, dedi, sana kızımı, senin kız kardeşini vasiyet ediyorum ve uşağı göstererek, Yakof'dan her şeyi öğrenirsin, diye ilâve etti.

Asia hıçkıra hıçkıra ağlayarak, karyolanın üzerine kapandı.... Yarım saat sonra babam öldü.

Bakın neler öğrendim: Asia annemin oda hizmetçisi Tatiana ile babamın kızıymış. Bu Tatiana'yı, uzun boyunu, düzgün endamını, koyu renkli iri gözlü, güzel, ciddî ve zeki yüzünü çok iyi hatırlarım. Gururlu, yanına varılmaz bir kız diye tanınmıştı.

Yakof'un saygılı bir susuşla geçiştirdiklerinden anladığıma göre, annemin ölümünden birkaç sene sonra babam onunla münasebet peyda etmiş. Tatiana o zaman efendisinin evinde değil de, hayvan bakıcısı olan, evli kız kardeşinin evinde otururmuş. Babam ona iyiden iyiye bağlanmış ve hattâ, benim köyden ayrılışımdan sonra onunla evlenmeyi bile istemiş, ama, o, babamın bütün ricalarına rağmen, karısı olmağa razı olmamış. Yakof kapının yanında, kolları arkaya bükük durarak, bana şunları anlattı:

— Rahmetli Tatiana Vasilevna, her şeyi ince düşünürdü, babanızı alçaltmak istemedi. Size nasıl bir karı, nasıl bir hanımefendi olurum ben? dedi, hem de benim yanımda söyledi. Hatta Tatiana bizim eve yerleşmek de istememiş, Asia ile beraber, hep kızkardeşinin evinde oturmaya devam etmiş. Çocukluğumda Tatiana'yı yalnız bayram günlerinde, kilisede görürdüm. Başında koyu renkli bir başörtüsü, omuzlarında sarı bir şal, kalabalığın arasında, pencere yanında durur, — onun sert profili şeffaf camda, âdeta oyulmuş gibi açıkça görülürdü — eskiden olduğu gibi, yerlere kadar eğilerek hem sakin, hem de azametli bir eda ile ibadet ederdi. Amcam beni alıp götürdüğü zaman Asia ancak iki yaşında kadardı. Dokuz yaşında iken de anasız kalmış.

Tatiana ölünce babam Asia'yı kendi yanına almış. Daha önce de onu yanına almak istemiş ama Tatiana buna da razı olmamış. Kendisini efendilerinin konağına aldıkları vakit Asia'nın ruhunda neler olacağını bir hayal edin. Ona ilk defa ipekli entari giydirdikleri ve elini öptükleri dakikayı hâlâ unutamıyor. Anası sağken onu sıkı tutarmış, ama babasının elinde tam bir serbestliğe kavuşmuş. Babası onun öğretmeni imiş; kız başka hiç kimseyi görmezmiş. Babası ona yüz vermez, yani bir dadı gibi okşayıp şımartmazmış, ama çılgınca sever, ona hiçbir zaman hiçbir şeyi yasak etmezmiş: ruhunda, kızına karşı kendini suçlu sayarmış... Evde en mühim şahsiyetin kendisi olduğunu Asia çabucak anlamış; efendilerinin de kendi

babası olduğunu bilirmiş, fakat kendi sahte durumunu da anlamakta gecikmemiş; onda izzeti nefis, güvensizlik duyguları şiddetle gelişmiş; fena alışkanlıkları gittikçe kökleşmiş, sadeliği kaybolmuş. (Bir defa kendisi de bunu itiraf etti:) Bütün âleme kendi menşeini unutturmak istermiş. O, hem anası yüzünden utanç duyar, hem utancından utanır, hem de onunla öğünürmüş. Görüyorsunuz ki, onun yaşındakilerin bilmemesi lâzım gelen birçok şeyler biliyormuş ve biliyor... Öyle amma, acaba kendisi suçlu mu? Taze kuvvetleri alevleniyor, kanı kaynıyormuş; hâlbuki yakınında, ona yol gösterecek bir tek el bile yokmuş... Her şeyde tam bir bağımsızlık! Buna dayanmak kolay mı? Öteki küçük hanımlardan daha fena olmak istememiş; kitaplara saldırmış. Bunun faydası nedir? Yanlış başlayan hayatı yine yanlış gelişmiş, amma kalbi bozulmamış, zekâsı sağlam kalmış.

Ve işte ben, yirmi yaşında bir delikanlı elimde on üç yaşında bir kızla kalmıştım! Babamın ölümünden sonraki ilk günlerde yalnız sesimden bile heyecanlanıyor, okşamalarım canını sıkıyordu. Ancak yavaş yavaş, bana alıştı. Sonra, onu gerçekten kız kardeşim olarak kabul ettiğime, bir kız kardeş gibi sevdiğime kanaat getirdiği zaman, bana çılgınca bağlandı. Onda hiçbir his yarım değildir.

Onu Petersburg'a götürdüm. Ondan ayrılmak, bana acı geliyordu ama onunla asla bir arada oturamazdım. Onu en iyi yatılı okullardan birine yerleştirdim. Asia ayrılmamızın zaruri olduğunu anlamıştı, ama ne yapsa beğenirsiniz? Hastalandı ve az kaldı ölecekti. Sonra alıştı ve orada dört sene kaldı. Fakat beklediğim çıkmadı; önce nasılsa hemen hemen yine de öyle kaldı. Yatılı okulun müdürü olan bayan bana sık sık ondan şikâyet eder ve: "ne cezalandırmaya, ne de okşamaya geliyor!” derdi. Asia çok zeki idi; derslerini, herkesten iyi öğrenirdi. Fakat hiçbir zaman, başkaları ile aynı seviyede olmayı istemez, inatçılık eder, insandan kaçardı... Ona pek fazla kabahat bulamazdım: o durumda ya yüze gülerek yaranmaya çalışması yahut da insanlardan kaçması lâzımdı. Bütün arkadaşları arasında yalnız, çirkin, ürkek, fakir bir kızcağızla dost olmuştu. Birlikte tahsil ve terbiye gördüğü ve çoğu iyi ailelerden olan öteki genç kızlar onu sevmezler, ellerinden geldiği kadar iğnelemeğe, kalbini kırmaya çalışırlardı. Asia da onlardan hiç aşağı kalmazdı. Bir defa, din dersinde, öğretmen ayıp ve kusurlardan bahsetmeye başlayınca, Asia yüksek sesle "dalkavukluk, korkaklık, en çirkin kusurlardır” diye bağırmış. Kısacası, kendi yolunda

gitmeye devam ediyordu. Yalnız, tavırları biraz daha iyileşmişti ama, bu hususta da pek fazla başarı göstermiş değildi.

Nihayet on yedi yaşını doldurdu; yatılı okulda daha fazla kalamazdı. Çok güç bir durumda kalmıştım. Birdenbire aklıma şöyle bir şey geldi: istifa ederek, bir iki yıl memleket dışına çıkmak, Asia'yı da beraber götürmek... Düşündüğüm gibi de yaptım: birlikle, benim resim sanatıyla meşgul olmaya çalıştığım, onun ise... Önceki gibi, yaramazlıklar, garip garip hareketler yaptığı, Ren nehri kıyılarına geldik. Fakat şimdi artık, onun hakkında pek sert hükümler vermeyeceğinizi umarım.

Asia, her ne kadar ehemmiyet vermez gibi görünmek istese de, başkalarının ve hele sizin düşüncelerinize çok kıymet verir.

Gagin yine o sakin gülümseyişiyle gülümsedi. Elini kuvvetle sıktım, tekrar konuşmaya başladı:

— İşte böyle, bu kız, başımda bir dert; barut gibi... Şimdiye kadar hiç kimseyi beğenmezdi, ama birini severse, felâket! Bazen ona karşı nasıl davranacağımı bilemem. Bugünlerde de bakın ne tutturdu: son zamanlarda ona karşı eskisinden daha soğuk davrandığımı, yalnız beni sevdiğini ve ebediyen de yalnız beni seveceğini... Birdenbire temin etmeye başladı. Aynı zamanda öyle ağlıyor ki...

— Ya, iş böyleymiş demek... — dedim ve dilimi ısırdım. — Fakat söyleyin bakalım, diye Gagin'e sordum, samimî konuşalım, gerçekten şimdiye kadar hiç onun hoşuna giden olmamış mıdır acaba? Petersburg'da genç erkekler görmemiş mi?

— İşte asıl onları beğenmiyordu! Hayır efendim, Asia'ya bir kahraman, fevkalâde bir adam, yahut bir dağ boğazındaki göz alıcı çoban lâzım. Ayağa kalkarak: lâkırdıyı fazla uzattım, sizi alıkoydum, dedi.

— Baksanıza, dedim, haydi size gidelim, canım eve dönmek istemiyor.

— Ya işiniz?

Hiç cevap vermedim. Gagin'in yüzünde saf bir gülümseyiş belirdi, L. ye döndük. Bildiğim bağı ve yokuşun tepesindeki beyaz evceğizi görünce yüreğimde bir çeşit tatlılık duydum: sanki içine yavaşça, sessizce bal dökmüşlerdi. Gagin'in anlattıklarını dinledikten sonra içim ferahladı.

IX.

Asia bizi kapının eşiğinde karşıladı. Yine kahkaha atmasını bekliyordum, hâlbuki o solgun bir yüzle, sessiz, gözlerini yere eğmiş, yanımıza geldi.

Gagin:

— İşte yine geldi, dedi ve buraya dönmeyi kendisi istedi, diye ilâve etti. Asia soran gözlerle bana baktı. Elimi uzattım ve soğuk parmacıklarını bu defa kuvvetle sıktım. Ona pek acıdım. Önceleri beni şaşırtmakta olan şeylerden çoğunu şimdi anladım. Onun iç huzursuzluğu, davranışlarındaki beceriksizliği, yapmacıklı hareketler arzusu hepsi kafamda açıklandı, aydınlandı. Ruhunun içini okudum: gizli bir işkence, onu durmadan eziyor, içindeki toy onuru çırpınıyor, dövünüyor, fakat bütün varlığıyla hakikat ve fazileti özlüyordu. Bu garip kızın neden beni cezbettiğini anladım; o beni yalnız, bütün ince vücuduna yayılan yarı vahşi güzelliğiyle çekmiyordu: onun ruhu hoşuma gidiyordu.

Gagin resimlerini karıştırmaya koyuldu. Asia'ya bağda bir gezinti teklif ettim. Neşeli ve hemen hemen itaatli bir eda ile derhal kabul etti. Tepenin yarı yoluna kadar indik ve geniş bir taşın üzerine oturduk. Asia:

— Bizsiz canınız sıkılmadı mı? diye söze başlayınca:

— Ya sizin bensiz canınız sıkılmadı mı? diye sordum. Omzunun üzerinden bakarak:

— Evet, dedi ve sözü değiştirerek hemen devam etti: dağlar güzel mi? "yüksek mi? bulutlardan daha mı yüksek? Ne olursunuz, gördüklerinizi bana da anlatın. Kardeşime anlatıyordunuz ama ben bir şey işitmedim.

— Ne diye çekilip gittiniz ya? dedim.

— Gittim... Çünkü... Ve sesinde saf bir tatlılıkla: ama şimdi gitmeyeceğim, diye ilâve etti: siz bugün küskündünüz.

— Ben mi?

— Evet siz.

— Allah Allah, neden?

— Bilmiyorum; fakat küskündünüz ve küskün gitmiştiniz. Sizin öyle gitmenize o kadar canım sıkılmıştı ki ve şimdi, tekrar dönüp geldiğinize ne kadar memnunum!

— Buraya tekrar döndüğüme ben de memnunum, dedim.

Çocukların hoşnut oldukları vakit yaptığı gibi, Asia omuzlarını oynattı.

— Ya, ben çok iyi sezerim, diye devamı etti: bazen öyle olurdu ki, babamın öteki odada yalnız bir öksürüşünden bile, benden memnun olup olmadığını anlardım.

O güne kadar Asia bir defa bile bana babasından bahsetmemişti. Bu defa bahsedişi beni hayrete düşürdü.

— Babanızı sever miydiniz? dedim ve birdenbire kızardığımı hissettim; buna da müthiş canım sıkıldı.

Asia hiç cevap vermedi ve o da kızardı ikimiz de sustuk. Ren üzerinde, uzakta bir vapur, dumanını tüttüre tüttüre gidiyordu. Onu seyre koyulduk. Asia fısıltı ile:

— Neden konuşmuyorsunuz? dedi.

— Bugün beni görür görmez neden güldünüz? diye sordum.

— Ben de bilmiyorum. Bazen ağlamak isterken gülüyorum... Benim hakkımda, hareketlerime bakarak hüküm vermemelisiniz. Ha iyi ki aklıma geldi, ne güzeldir şu Lorelei efsanesi! Acaba şu görünen kaya onun kayası mı? Derler ki o bir zamanlar herkesi nehirde boğarmış, ama aşka tutulunca

kendini suya atmış. Hoşuma gider bu efsane. Frau Luiso bana çeşit çeşit masallar anlatır. Onun bir siyah kedisi var, gözleri sarı...

Asia başını doğrulttu, buklelerini sarstı ve:

— Ah, ne kadar memnunum! dedi.

Tam bu sırada birtakım kesik kesik, yeknesak sesler gelmeğe başladı. Yüzlerce ses, muntazam fasılalarla bir ilâhi nağmesini tekrarlıyordu: Kalabalık bir sofu kafilesi ellerinde haçlar, yoldan aşağı doğru iniyordu...

Asia, gittikçe hafifleyen seslerin yankısına kulak vererek:

— Onlarla birlikte gitmeyi ne kadar isterdim, dedi.

— O kadar sofu musunuz ki?

— Uzak bir tarafa ibadete gitmeyi, diye devam ediyordu. Yoksa günler sıralanıyor, hayat geçiyor, halbuki biz ne yaptık ki?.

— İkbalperestsiniz demek, dedim. Boş ömür geçirmek istemiyorsunuz, arkanızda bir iz bırakmak istiyorsunuz...

— Bu mümkün değil mi acaba ?

— Az kaldı "mümkün değil” diyecektim... Fakat gözlerine bakarak:

— Bir deneyin, dedim.

Asia, biraz sustu, bu sırada, yüzünden birtakım gölgeler geçti, sonra, solgunlaşmış benzi ile:

— Söyleyin bakayım, pek mi hoşunuza gidiyordu o hanım... Hatırlarsınız, değil mi, tanıştığımızın ertesi günü ağabeyim onun şerefine kadeh kaldırmıştı hani?

Ben gülerek:

— Ağabeyiniz şaka ediyordu; hiçbir hanım faza hoşuma gitmiş değildir; hiç değilse şimdi hiçbiri hoşuma gitmiyor.

Asia masumca bir merakla başını kaldırarak sordu:

— Kadınlarda hoşunuza giden şey nedir acaba?

— Ne garip soru! diye haykırdım.

Asia bozulup şaşırarak:

— Size böyle bir şey sormamalıydım, değil mi? Kusuruma bakmayın, aklıma ne gelirse söyleyivermeğe alışmışım da...

— Söyleyin Allah aşkına, korkmayın, dedim, nihayet benden çekinmemeye başladığınıza ne kadar memnunum.

Asia başını eğerek, sessiz, hafif bir gülüşle güldü. Böyle güldüğünü hiç görmemiştim. Sanki uzun müddet yerleşip oturmaya hazırlanıyormuş gibi, entarisinin eteklerini düzelterek ve ayaklarının üzerine çekerek:

— Anlatın bakalım, —diye devam etti — anlatın yahut, hatırlıyor musunuz, bize "Onegin [Puşkin'in manzum romanının adı. Bu roman operaya da çevrilmiştir.]" den okuduğunuz parça gibi bir şey okuyun... Ve birden düşünmeye daldı... Sonra, yavaş sesle:

"Nerde şimdi zavallı annemin

üzerindeki o haç, dalların gölgesi..."

— "Puşkin" de öyle değil, diye hatırlattım.

O, hep öyle düşünceli düşünceli:

Tatiana[“Evgeniy Onegin” adlı manzum romanın başlıca kahramanlarından birinin adıdır.] olmak isterdim, — diye devam etti. Sonra canlı canlı — anlatın bakalım, dedi.

Fakat canım anlatmak istemiyordu. Ona bakıyordum: güneşin parlak ışıklarına boğulmuş, tamamıyla sakinleşmiş, uysallaşmıştı. Çevremizde, altımızda üstümüzde, yer, gök, su, her şey neşe saçıyor, hava parıl parıl parıldıyordu.

İstemeden sesimi hafifleterek:

— Bakın, ne güzel! dedim.

O, yine hafif sesle ve bana bakmaksızın:

— Evet, çok güzel! diye cevap verdi. Sizinle birer kuş olsaydık, nasıl uçar, yükselirdik... Maviliklerde kaybolurduk... Ama ne çare, kuş değiliz ki...

— Olsun, kanatlanabiliriz, dedim.

— Nasıl olur?

— İleride anlarsınız. Öyle duygular vardır ki bizi yerden kaldırıp yükseklere götürürler. Üzülmeyin, siz de bir gün kanatlanırsınız, elbet!

— Ya siz? hiç kanatlandınız mı?

— Ne diyeyim... Şimdiye kadar hiç uçmuş değilim gibi geliyor bana.

Asia yine düşünmeye başlamıştı. Hafifçe ona doğru eğildim. Birdenbire:

— Vals bilir misiniz? diye sordu.

Ben biraz hayretle:

— Bilirim, diye cevap verdim.

— Öyleyse gidelim, gidelim... Bize vals çalmasını ağabeyimden rica ederim, biz de, sanki kanatlanmış da uçuyormuşuz sayarız kendimizi.

Eve doğru koştu; ben de arkasından... Birkaç dakika sonra, daracık odada, Lanner'in tatlı nağmeleriyle fırıl fırıl dönüyorduk. Asia mükemmel vals ediyor, heyecandan âdeta kendinden geçiyordu. Kızlara has sert çehresini

birdenbire yumuşak, kadınca bir ifade kapladı. Sonra, uzun müddet sanki elimin nazik bedenine değdiğini hissediyor, hızlanmış solumasını yakından duyuyor, dağınık, gür buklelerinin süslediği solgun, fakat canlı yüzünü, siyah, hareketsiz, yarı kapalı gözlerini görüyor gibi oldum.

X.

Bütün gün gayet güzel geçti. Çocuklar gibi neşelendik, eğlendik. Asia pek sevimli ve teklifsizdi. Gagin ona bakarak seviniyordu. Oradan geç vakit ayrıldım. Ren'in ortasından geçerken kayıkçıdan kayığı akıntıya bırakmasını rica ettim. İhtiyar kürekleri kaldırdı; muhteşem nehir bizi götürüyordu. Etrafa bakarak, etrafı dinleyerek, hatıralara daldığım sırada içimde, birdenbire gizli bir huzursuzluk duydum... Gözlerimi kaldırıp gökyüzüne baktım; orada da huzur ve sükûn yoktu: yıldızlar serpili gökyüzü hep kımıldanıyor, oynuyor, ürperiyordu. Nehre eğildim... Lâkin burada da, suların bu karanlık, soğuk derinliğinde de yıldızlar oynaşıyor, titreşiyordu. Her yerde endişeli bir canlılık görüyordum; içimi endişe kaplıyordu. Dirseklerimi kayığın kenarına dayadım... Kulaklarımda rüzgârın uğultusu, kıç tarafta suların hafif şıpırtısı sinirime dokunuyor, dalgaların taze nefesi beni serinletemiyordu. Sahilde bir bülbül öttü ve nağmelerinin tatlı zehrini içime akıttı. Gözlerimden yaşlar boşandı; ama bunlar, sebepsiz bir coşkunluktan gelen gözyaşları değildi. Hissetmekte olduğum şey, ruhun, genişleyip yayıldığı, seslendiği, her şeyi anladığını, sevdiğini sandığı zamanlardaki gibi, daha yakın zamanlara kadar içimi kaplamakta olan, o her şeyi kucaklayan arzuların belirsiz duygusu değildi... Hayır! İçimde bir saadet arzusu alevlenmişti. Onu henüz adı ile söyleyemiyordum, ama istediğim, hasretle beklediğim şey, mesut olmak, kana kana mesut olmaktı... kayığımız hep hızla akıp gidiyor ve ihtiyar kayıkçı, küreklerin üzerine eğilmiş, oturduğu yerde uyukluyordu.

XI.

Ertesi gün, Gagin'lere giderken, kendi kendime: acaba Asia'ya âşık mıyım, diye sormuyordum, ama onu çok düşünüyordum. Alınyazısı beni ilgilendiriyor, aramızdaki beklenmedik yakınlaşmaya seviniyordum. Onu ancak dünden beri tanıdığımı hissediyordum; o zamana kadar benden yüz çeviriyordu. Ve işte, Asia nihayet bana açılınca, yüzü ne gönül büyüleyici bir ışıkla ışıldadı, bana ne kadar yeni geldi, onda gizli ne güzellikler varmış

da, şimdi âdeta utana sıkıla meydana çıkıyordu... Durmaksızın, uzakta ağaran evceğize bakarak, bildiğim yolda canlı adımlarla yürüyordum; değil yalnız yarını, hatta geleceği bile düşünmüyordum. Keyfim pek yerinde idi.

Ben odaya girince Asia kızardı. Yine süslenmiş, kıyafet değiştirmişti, ama yüzünün ifadesi kıyafetine uymuyor, kederli görünüyordu. Hâlbuki ben öyle neşeli gelmiştim ki! Hatta bana öyle geldi ki, sanki her zamanki gibi yine benden kaçacakken, kendini zorla tutup kalmıştı.

Gagin, amatörlerin dediği gibi, "tabiatı kuyruğundan yakalamaya” muvaffak olduklarını sandıkları anda nasıl kendinden geçer de bir sanat nöbetine tutulursa işte öyle bir ruh hali içindeydi. Saçları karmakarışık, boya lekeleri içinde, gerili keten bezinin karşısında durmuş, üzerinde fırçasıyla geniş hareketler yaparken beni, başı ile âdeta gazaplı gazaplı selâmladı, sonra biraz geri çekilerek gözlerini kırptı ve tekrar tablosuna saldırdı. Kendisine mâni olmak istemedim ve Asia'nın yanına oturdum. Koyu renkli gözlerini ağır ağır üzerime çevirdi.

Dudaklarını, birazcık olsun, gülümsetmek için boşuna gayretler sarf ettikten sonra ona dedim ki:

— Bugün dünkü gibi değilsiniz.

— Evet, değilim, diye ağır ağır ve boğuk bir sesle cevap verdi. Ama bu bir şey değil, iyi uyuyamadım, bütün gece düşündüm.

— Neyi?

— Ah, birçok şeyler düşündüm. Bu, çocukluğumdan beri âdetimdir; daha annemle beraber olduğum zamanlardan beri...

Bu sözü güçlükle söyledi, sonra bir daha tekrarladı:

— Daha annemle beraberken... Acaba, ilerde başına ne geleceğini neden kimse bilemiyor, diye düşünürdüm. Halbuki bazen felâketi gördüğümüz halde ondan kurtulamayız; acaba insan neden bütün gerçeği söyleyemiyor?... Sonra hiçbir şey bilmediğimi, çalışıp öğrenmem gerektiğini düşündüm. Yeni baştan yetiştirilmeliyim, pek fena

yetiştirilmişim. Piyano çalmayı, resim yapmayı bilmiyorum, hatta dikiş, bile iyi dikemem. Bende hiçbir kabiliyet yok. Muhakkak pek sıkıcı bir insanım.

— Kendinize karşı haksızlık ediyorsunuz, diye itiraz ettim. Birçok şeyler okumuş, tahsil görmüş bir kızsınız ve bu zekânızla...

— Ben zeki miyim? diye öyle saf bir merakla sordu ki, istemeyerek güldüm; ama o, gülümsemedi bile.

— Ağabey, ben zeki miyim? diye Gagin'e sordu.

Gagin hiç cevap vermedi; boyuna fırçaları değiştirerek ve elini yükseğe kaldırarak çalışmasına devam ediyordu. Asia hep aynı düşünceli görünüşü ile devam ediyordu.

— Bazen kafamda ne olduğunu kendim de bilmiyorum. Vallahi, bazen kendi kendimden korkuyorum. Ah, ben isterdim ki.. Kadınlar çok okumamalı imiş, doğrumu bu?

— Çok lâzım değil, ama...

Masumca bir eda ile:

— Söyleyin bana, ne okuyayım? Ne yapayım? Ne derseniz hepsini yapacağım, diye ilâve etti.

Ona derhal söyleyecek bir şey bulamadım.

— Gerçekten, size sıkıcı gelmiyorum değil mi?

— Rica ederim...

— Eh, teşekkür ederim; dedi Asia: hâlbuki ben size sıkıcı geleceğimi sanıyordum.

Ve ufacık, sıcak elleri ile elimi kuvvetle sıktı.

Tam bu sırada Gagin:

— Hımm... Bu fon koyu değil mi? diye bağırdı.

Yanına yaklaştım. Asia kalktı ve uzaklaştı.

XII.

Bir saat kadar sonra Asia tekrar döndü, kapıda durdu ve bana eliyle işaret ederek yanına çağırdı.

— Baksanıza, dedi, şayet ölürsem bana acır mısınız?

— Ne biçim düşünceler bunlar sizde bugün! diye bağırdım.

— Yakında öleceğimi sanıyorum; bazen bana öyle geliyor ki, sanki etrafımda her şey benimle vedalaşmakta... Ölmek daha iyi böyle yaşamaktan... Ah! Bana öyle bakmayın; gerçek, yapmacık değil bu... Yoksa yine sizden korkmaya başlarım.

— Sahiden, benden korkuyor muydunuz?

— Ben öyle garip bir insansam, inanın ki kabahat bende değil, diye itiraz etti. Görüyorsunuz ya, artık gülemiyorum da...

Ta akşama kadar hep kederli, düşünceli kaldı. İçinde, benim anlayamadığım bir şey oluyordu. Bakışları sık sık üzerimde duruyordu. Bu muammalı bakışlar karşısında yüreğim ürpererek burkuluyordu. Kendisi sakin görünüyordu, ama ona baktıkça nedense hep heyecanlanmamasını söylemek istiyordum. Onu hayran hayran seyrediyor, solgunlaşan yüzünde kararsız, ağır hareketlerinde dokunaklı bir güzellik buluyordum. O ise, kim bilir neden, neşesiz olduğumu sanıyordu.

Ayrılmazdan az önce dedi ki:

— Baksanıza, beni hoppa bir kız saydığınızı düşünerek üzülüyorum... Bundan sonra size söylediklerime daima inanın; ancak, siz de artık bana karşı samimî olun: hem size daima gerçeği söyleyeceğim, şerefim üzerine söz veriyorum size...

Bu "şerefim üzerine söz veriyorum” sözleri beni yine güldürdü. Canlı canlı:

— Of, gülmeyin ama dedi, yoksa sizin dün bana söylediğiniz şeyi bugün de ben size söylerim: "ne için gülüyorsunuz?” ve biraz sustuktan sonra ilâve etti:

— Hatırlıyor musunuz, dün bana kanatlardan bahşetmiştiniz? Kanatlarım çıktı, fakat uçacak yer yok.

— Rica ederim, dedim, önünüzde bütün yollar açık...

Asia dosdoğru ve dikkatle gözlerimin içine bakarak, kaşlarını çattı:

— Bugün benim hakkımda pek fena bir düşünceniz var, dedi.

— Benim mi? fena düşüncem mi? sizin hakkınızda!...

Gagin:

— Ne oluyorsunuz? Bugün sanki suya batırılmış gibisiniz, diyerek sözümü kesti:

— İster misiniz, dünkü gibi size gene vals çalayım?

Asia:

— Hayır, hayır, diye itiraz etti ve yumruklarını sıkarak ilâve etti: bugün asla!

— Zorla değil ya, sakin ol...

Asia sararak:

— Asla! diye tekrarladı.

Karanlık dalgalarını hızlı hızlı yuvarlayan Ren'e yaklaştığım sırada "acaba Asia beni seviyor mu?” diye düşünüyordum.

XIII.

Ertesi gün uykudan uyanınca "acaba beni seviyor mu?” diye kendi kendime soruyordum. İçime bakmak istemiyordum. Onun hayalinin, o "gayri tabii gülüşlü kızın” hayalinin ruhuma işlemiş olduğunu ve bu hayalden öyle pek çabuk kurtulamayacağımı hissediyordum.

L. ye gittim, bütün gün orada kaldım ama Asia'yı pek az gördüm. Neşesizdi başı ağrıyordu. Ancak bir dakika aşağı indi. Alnı sarılı, rengi uçuk, gözleri hemen hemen kapalı gibiydi. Hafifçe gülümseyerek: "Geçer, bir şey değil, hepsi geçer, değil mi” dedi ve çıktı. İçimi bir hüzün, bir boşluk kapladı. Fakat gitmek istemiyordum, uzun müddet kaldım ve Asia'yı tekrar göremeden, oradan geç vakit evime döndüm.

Ertesi günün sabahı yarı uykulu bir halde geçti. Çalışmak istedim, olmadı; hiçbir şey yapmamak, hiçbir şey düşünmemek istedim... Buna da muvaffak olamadım. Serseri gibi şehirde dolaşıyor, eve dönüyor, tekrar çıkıyordum.

Bay N. Siz misiniz? — diye birdenbire arkamdan bir çocuk sesi geldi. Dönüp baktım: karşımda bir oğlan duruyordu. Bana bir kâğıt vererek, Frâulein Anette gönderdi, diye ilâve etti.

Kâğıdı açınca Asia'nın düzgün olmayan, acele yazısını tanıdım: — sizi muhakkak görmem lâzım, — diye yazıyordu: bugün saat dörtte, harabelere giden yoldaki taş mabede gelin! Bugün büyük bir ihtiyatsızlık ettim. Allah aşkına gelin, her şeyi öğrenirsiniz... gönderdiğim oğlana: "evet” deyin.

Çocuk:

— Cevap götürecek miyim? diye sordu.

— "Evet” dedi, dersin ona, dedim.

Çocuk koşarak gitti.

XIV.

Odama dönünce oturdum, düşünmeye başladım. Kalbim şiddetle çarpıyordu. Asıa’nın pusulasını tekrar tekrar okudum. Saate baktım: henüz on ikiydi.

Kapı açıldı Gagin içeri girdi.

Yüzü kederli, düşünceliydi. Elimi tutup kuvvetle sıktı. Pek heyecanlı görünüyordu.

— Hayır ola, ne var? diye sordum.

Gagin bir sandalye alarak karşıma oturdu:

— Dört gün önce — diye, zoraki bir gülümseyişle, kekeleyerek söze başladı: — anlattıklarımla sizi hayrette bırakmıştım; bugün ise sizi daha da fazla hayrete düşüreceğim. Sizin yerinizde başka biri olsaydı cesaret edemezdim... Böyle açıktan açığa... fakat siz asil ruhlu bir adamsınız, benim dostumsunuz, öyle değil mi? Bakınız: kız kardeşim, Asia size âşık...

Bütün vücudumdan bir ürperme geçti, ayağa kalktım.

— Kız kardeşiniz mi, diyorsunuz? dedim.

Gagin sözümü keserek:

— Evet, evet, dedi, size diyorum ki bu kız deli, beni de deli edecek. Ama bereket versin ki yalan söylemek elinden gelmiyor ve bana itimat ediyor. Ah, nasıl bir ruh var bu kızda... Fakat kendini mahvedecek, muhakkak...

Ben:

— Yanılıyorsunuz, diye söze başladım...

— Hayır, yanılmıyorum; biliyorsunuz, dün hemen bütün gün yattı, hiçbir şey yemedi; bununla beraber sızlanmadı... Hiçbir vakit sızlanmaz, zaten. Akşam üzeri biraz ateşi vardı ama ehemmiyet vermedim. Gece, saat ikide, ev sahibi kadın beni uyandırarak: "kardeşinizin yanına biraz gelir misiniz? rahatsızca galiba., dedi.” hemen koştum. Asia'yı soyunmamış, hummalı gözleri yaşlı buldum. Başı ateş gibi yanıyor, dişleri takırdıyordu "Ne oldu sana, hasta mısın?” diye sordum. Boynuma sarılarak: "eğer hayatta kalmamı istiyorsan, beni mümkün olduğu kadar çabuk buradan uzaklaştır” diye yalvarmaya başladı. Ben bundan bir şey anlamıyor, onu teskin etmeğe çalışıyordum... Hüngür hüngür ağlıyor hıçkırıkları gittikçe

şiddetleniyordu... Ve bu hıçkırıklar arasından birdenbire işittim ki... bir kelime ile söyleyeyim, işittim ki... Sizi seviyor. Sizi temin ederim, sizinle benim gibi makul, mantıklı kimseler, onun duygularının ne kadar derin olduğunu ve ne inanılmaz bir şiddetle belirdiğini hayal bile edemeyiz. Fırtına nasıl birdenbire ve karşı durulmaz şekilde koparsa, onun bu hali de tıpkı öyle... Gerçi siz, pek sevimli bir adamsınız, — diye devam ediyordu Gagin: — ama bu kız neden, size öyle tutulmuş, anlamıyorum doğrusu. Daha ilk görüşte size içten bağlandığını söyledi. Evvelsi gün, benden başka hiç kimseyi sevmek istemediğini temin ederken, işte bunun için ağlıyormuş. O kendince, siz onun, kimin nesi olduğunu bildiğinizi, ondan nefret ettiğinizi kuruyor. Geçmişini size anlatıp anlatmadığımı sordu; tabii, anlatmadım, dedim, ama duyarlığı, sezişi, müthiştir. Yalnız bir şey istiyor, buradan gidelim, hemen gidelim. Sabaha kadar onun yanında oturdum; ertesi günü buradan gideceğimize benden söz aldı da o zaman uyudu. Düşündüm, düşündüm, sizinle görüşmeye karar verdim. Bence Asia haklı: iyisi, ikimizin de buradan gitmesi. Aklıma, beni durduran bir şey gelmeseydi, daha bugünden onu alır, buradan uzaklaştırırdım; Belki de... Ne bileyim... — Kız kardeşim hoşunuza gidiyordur, beğeniyorsunuzdur ve şayet durum böyle ise onu ne için götüreyim? İşte utanmayı, sıkılmayı bir tarafa bırakarak karar verdim... Bununla beraber kendim de bir şeyler sezdim... Sizden öğrenmeye... Karar verdim... — zavallı Gagin sıkılıp bozuldu. — affedersiniz, rica ederim, diye ilâve etti: Bu biçim işlere alışık değilim.

Ben, elini tutarak, metin bir sesle ona dedim ki:

— Kız kardeşinizi beğenip beğenmediğimi bilmek mi istiyorsunuz? Evet, hoşuma gidiyor...

Gagin yüzüme baktı. Kekeleyerek:

— Fakat dedi, acaba, onunla evlenmez misiniz?

— Böyle bir soruya cevap vermemi nasıl istiyorsunuz? Kendiniz hüküm verin, şimdi ben...

Gagin:

— Biliyorum, biliyorum, — diyerek sözümü kesti; — sizden cevap istemeye hiçbir hakkım yok, bu sorduğum da münasebetsizliğin son derecesi... Fakat ne yapayım? Ateşle şaka olmaz. Siz Asia'yı bilmiyorsunuz; belki hastalanır, buradan kaçar veya sizden randevu ister... Onun yerinde başka biri, her şeyi gizleyerek, sabırla beklemeyi bilirdi. Amma o, asla... Onda böyle bir şey ilk defa oluyor, işte asıl felâket de burada ya! Bugün, ayaklarıma kapanıp da hüngür hüngür nasıl ağladığını bir görseydiniz, endişelerimin sebebini anlardınız.

Düşünmeye başladım. Gagin'in "belki sizden randevu ister” sözleri kalbime saplandı. Onun bu dürüst, açık kalpli hareketine karşı açıkça mukabele etmemeyi kendime yakıştıramadım. Nihayet:

— Evet, hakkınız var, — dedim: — bir saat önce kız kardeşinizden bir mektup aldım; işte...

Gagin mektubu aldı, çabucak okudu ve ellerini dizlerine indirdi. Yüzünde, beliren şaşkınlık pek gülünçtü, ama ben gülecek halde değildim.

— Tekrar ediyorum, dedi, siz asil ruhlu bir adamsınız; fakat şimdi ne yapmalı? Nasıl olur? Bir taraftan kendisi buradan gitmemizi istiyor, diğer taraftan da size mektup yazıyor ve kendini ihtiyatsızlıkla itham ediyor... Hem bu mektubu ne zaman yazabilmiş? Sizden ne istiyor?

Kendisini teskin ettim ve ne yapmamız gerektiği üzerinde, mümkün olduğu kadar soğukkanlılıkla muhakeme yürütmeye başladık.

Sonunda işte şu kararı verdik:

Bir felâketin önlenebilmesi için ben buluşmaya gidip Asia ile dürüstçe konuşacaktım; Gagin evde oturacak ve mektuptan haberi olduğunu belli etmeyecekti. Akşama tekrar buluşmak için sözleştik.

Size güveniyorum, — dedi Gagin ve elimi sıktı, — Asia'ya da, bana da acıyın, herhalde yarın biz buradan hareket ederiz, — diye ilâve ederek ayağa kalktı: — çünkü siz Asia ile evlenmezsiniz.

Ben:

— Akşama kadar mühlet verin, dedim.

— Peki, ama siz evlenmezsiniz ki...

Gagin gitti, kendimi divana attım, gözlerimi kapadım. Birdenbire bir yığın tesirlerin baskınına uğrayan başım dönüyordu. Onun açık yürekliliğine canını sıkılıyor, Asia'ya kızıyordum. Aşkı beni hem sevindiriyor hem de şaşırtıyordu. Onu, her şeyi ağabeyine söylemeye mecbur eden ne idi, anlayamıyordum. Böyle, ani denecek kadar acele karar vermek zarureti bana azap veriyordu...

Ayağa kalkarken "on yedi yaşında bir kızla, hem de bu tabiatta bir kızla evlenmek nasıl olur” diyordum.

XV.

Sözleşilen saatte Ren'i aştım ve karşı kıyıda karşıma ilk çıkan şahıs, sabahleyin bana gelen oğlan oldu. Belliydi ki beni bekliyordu. Fısıltı ile:

Fraulein Anette'den, diyerek bir mektup uzattı.

Asia bana, buluşacağımız yeri değiştirdiğini bildiriyordu. Bir buçuk saat sonra küçük taş mabede değil, Frau Luise'nin evine gidecek, aşağıda kapıyı çaldıktan sonra üçüncü kata çıkacakmışım.

Oğlan bana:

— Yine evet mi? diye sordu.

— Evet, diye tekrarladım ve Ren kıyısı boyunca yürüdüm. Evime dönmeye vakit yoktu. Serseri gibi sokaklarda dolaşmak da istemiyordum. Şehir duvarı arkasında, bira sevenler için tenteli bir oyun yeri ve masaları olan küçük bir bahçe vardı. Oraya girdim. Birkaç yaşlı Alman, Kegel oynuyordu; tahtadan toplar takırdayarak yuvarlanıyor, ara sıra onaylayan sesler yükseliyordu Güzelce bir garson kız, ağlamaklı gözlerle bana bir bardak bira getirdi; ben yüzüne bakınca hızla dönüp gitti.

Biraz ötede oturan dolgunca vücutlu al yanaklı bir adam:

— Evet, evet, dedi: — bizim Hanchen kız bugün pek kederli: nişanlısı askere gitmiş. — Kıza doğru baktım; bir köşeye sokulup elini yanağına dayadı. Parmaklarına, birbiri ardınca gözyaşları damlıyordu. Birisi bira istedi; kız ona bir bardak getirdi ve yine yerine döndü. Onun kederi bana da dokundu ve biraz sonraki buluşmamızı düşünmeye başladım. Ama düşüncelerim neşesiz, endişeli düşüncelerdi. Buluşmaya rahat yürekle gitmiyordum. Çünkü karşılıklı bir aşkın neşelerine dalmaya değil, verdiğim sözde durarak, ağır bir mecburiyeti yerine getirmeye gidiyordum. "Bu kızla şaka olmaz” — Gagin'in bu sözleri bir ok gibi ruhuma saplandı. Hâlbuki dört gün önce, dalgaların sürüp götürdüğü aynı kayıkta saadet arzusuyla kıvranmıyor muydum? O saadet geldi çattı; fakat ben tereddüt ediyor, onu itiyordum; kendimden uzaklaştırmaya mecbur bulunuyordum... Saadetin böyle ansızın gelişi beni şaşırtmıştı. Asia'nın kendisi de, ateşli mizacı, mazisi ve aldığı terbiye ile bu cazip, fakat garip mahlûk da, itiraf edeyim ki, beni korkutuyordu, içimdeki hisler uzun müddet birbirleriyle mücadele etti. Tayin edilen zaman yaklaşıyordu. — "Ben onunla evlenemem, diyerek en nihayet kararımı verdim: — benim de kendisini sevdiğimi o hiç öğrenmeyecek.”

Kalktım, zavallı Hanchen'nin avucuna bir Taler bıraktım (bana teşekkür bile etmedi) ve Frau Luise'nin evine doğru yürüdüm. Havaya artık akşam gölgeleri yayılıyor ve karanlık sokağın üzerinde dar bir şerit gibi uzayan gök parçası, akşam kızıllığının akisleriyle kızarıyordu. Kapıyı hafifçe vurdum, derhal açıldı. Eşikten içeri girince kendimi büsbütün karanlıkta buldum.

Bir ihtiyar kadın sesi duyuldu:

Burada, sizi bekliyorlar. El yordamıyla bir iki adım attıktan sonra, kemikli bir el elimi tuttu. Ben:

— Frau Luise, siz misiniz? diye sordum, aynı ses:

— Evet, benim, diye cevap verdi, benim delikanlı.

İhtiyar kadın beni dik bir merdivenden yukarı çıkardı ve üçüncü katın sahanlığında durdu. Ufacık bir pencereden süzülen hafif ışıkta merhum belediye başkanının karısının buruşuk yüzünü gördüm. Sahte ve şeytanca

bir gülümseyiş, çökük dudaklarını geriyor, ufacık, sönük gözlerini büzüyordu. Bana küçük bir kapıyı gösterdi, onu ihtilâçlı bir el hareketi ile açtım ve arkamdan küt diye çarparak kapadım.

XVI.

Girdiğim ufacık oda oldukça karanlıktı, Asia'yı birden göremedim. Uzun bir şal örtünmüş, ürkmüş bir kuş gibi başını öteye çevirmiş, âdeta gizlenmiş, pencerenin yanında, sandalyede oturuyor, hızlı hızlı soluyor, tir tir titriyordu. Ona içim öyle acıdı ki tarif edemem. Yanına yaklaştım, başını fazla öteye çevirdi...

— Anna Nikolayevna, dedim.

Birdenbire doğruldu, bana bakmak istiyor, fakat bakamıyordu. Elini tuttum, soğuktu, avucumun içinde ölü gibi duruyordu.

— İstiyordum ki... diye başladı. Gülümsemeye çalışıyor, fakat solgun dudakları onu dinlemiyordu: — istiyordum ki... Hayır, olmayacak, — dedi ve sustu. Gerçekten, her kelimede sesi kesiliyordu.

Yanına oturdum.

— Anna Nikolayevna, diye tekrarladım ve ben de başka bir şey söyleyemedim.

İkimiz de sustuk. Onun elini avucumda tutmasa ve yüzüne bakmaya devam ediyordum. Önceki gibi sıkılıp büzülüyor, güçlükle soluyor, ağlamamak, gözyaşlarını zapt edebilmek için sessizce alt dudağını ısırıyordu... bakıyordum, ürkek hareketsizliğinde, insana dokunan bir aciz, bir çaresizlik gibi bir şey vardı; sanki yorgunluktan zorla sürüklenerek sandalyenin üzerine çökmüştü. Yüreğim eriyordu...

İşitilir işitilmez bir sesle:

— Asia, dedim.

Gözlerini yavaşça kaldırarak bana baktı... Ah, seven bir kadının bakışı... Seni kim tasvir edebilir? Bu gözler yalvarıyor, inanıyor, soruyor, teslim

oluyordu... Onların cazibesine karşı koyamazdım. Bütün vücudumda, yakıcı iğneleriyle bir ateş dolaştı; eğildim ve dudaklarımı eline götürdüm...

Kesik kesik iç çekişe benzeyen titrek bir ses duyuldu ve saçlarımın üzerinde, yaprak gibi titreyen bir elin dokunuşunu hissettim. Başımı kaldırınca yüzünü gördüm. Birdenbire nasıl değişerek başka bir hal almıştı: ondaki korku ifadesi kaybolmuş, bakışları uzak bir yerlere dalmış beni de peşinden sürüklüyordu; dudakları hafifçe aralandı, alnı, mermer gibi bembeyaz kesildi, bukleleri, rüzgâr uçurmuş gibi, arkaya atıldı. Her şeyi unuttum, onu kendime doğru çektim: eli tam bir uysallıkla teslim olmuştu, onun ardından bütün vücudu da sürüklendi, şalı omuzlarından aşağı sıyrıldı ve başı hafifçe göğsüme yaslanarak ateş gibi yanmaya başlayan dudaklarımın altına düştü...

— Sizin... diye, işitilir işitilmez fısıldadı.

Artık kollarım onun vücudunu sarıyordu...

Fakat tam o anda Gagin'i hatırlayışım, beynimin içini birdenbire bir şimşek gibi aydınlattı.

—Ne yapıyoruz! diye haykırdım ve sara nöbetine tutulmuş gibi titreyerek geri çekildim... ağabeyiniz... Hem zaten her şeyi biliyor... Sizinle buluştuğumuzu da biliyor.

Asia sandalyeye çöktü.

— Ben kalkıp odanın öteki köşesine giderken:

— Evet, — diye devam ettim, — ağabeyiniz her şeyi biliyor... Ona her şeyi söylemeye mecburdum...

Asia belli belirsiz:

— Mecbur muydunuz? dedi. Öyle görünüyordu ki hâlâ daha kendine gelemiyor, söylediklerimi iyice anlayamıyordu.

Ben, biraz kızgınlıkla:

— Evet, evet, — diye tekrarladım — ve bunda kabahatli olan yalnız sizsiniz, yalnız siz... Neden sırrınızı bizzat kendiniz açıkladınız? Her şeyi ağabeyinize söylemeğe sizi kim mecbur etti? Bugün bana gelmişti, sizinle konuştuklarını anlattı.

Asia'ya bakmamaya çalışıyor ve geniş adımlarla odada dolaşıyordum:

— Şimdi her şey mahvoldu, her şey, her şey...

Asia sandalyeden kalkacak oldu.

— Oturun, gitmeyin, rica ederim, diye bağırdım: karşınızdaki namuslu bir adamdır, evet, namuslu bir adam. Fakat neden heyecanlanıyorsunuz, Allah aşkına? Yoksa bende bir değişiklik mi gördünüz? Ne yapayım, kardeşiniz bugün bana geldiği zaman ondan gizleyemedim.

Bir taraftan da "neler söylüyorum?” diye düşünüyor ve ahlâksız bir yalancı olduğum, Gagin'in görüşmemizi bildiği, her şeyin söylenmiş, açığa vurulmuş olduğu düşüncesi hep başımın içinde çınlıyordu.

Asia ürkek bir fısıltı ile:

— Ben ağabeyimi çağırmadım, o kendi geldi, dedi.

— Bakın, ne yaptınız, — diye devam ediyordum. — Şimdi de buradan hareket etmek istiyorsunuz...

O hep öyle hafif sesle:

— Evet, gitmeliyim dedi: ben sizden, yalnız vedalaşmak için gelmenizi rica ettim.

— Sizden ayrılmak bana kolay mı gelecek sanıyorsunuz? diye itiraz ettim.

Tereddütle sordu:

— Fakat neden ağabeyime söylediniz?

— Söylüyorum size ya, başka türlü hareket edemezdim. Eğer siz bizzat kendiniz açmamış olsa idiniz...

Safdillikle itiraz ederek:

— Kapımı kilitleyerek odama kapanmıştım, dedi, ev sahibi kadının başka bir anahtarı olduğunu bilmiyordum...

Bu saf, masum mazeret, onun ağzında, böyle bir anda, o zaman az kaldı beni kızdıracaktı... Fakat şimdi, bunu hatırlarken içim sızlıyor, zavallı, doğru sözlü, samimî çocuk!

— Ve işte, şimdi her şey bitmiştir, amma her şey! diye tekrar söze başladım, şimdi artık birbirimizden ayrılmamız lâzım gelecek.

Asia'ya göz ucuyla baktım... Yüzü gittikçe kızarıyordu. Ona hem utanç, hem de korku geldiğini hissediyordum. Kendim bir aşağı, bir yukarı geziniyor ve sanki sıtma nöbetine tutulmuş gibi konuşuyordum:

— Olgunlaşmaya başlayan bir duyguyu gelişmeye bırakmadınız, aramızdaki bağı kendiniz kopardınız, bana itimadınız yoktu, benden şüphelendiniz...

Ben konuşurken Asia gittikçe daha ziyade önüne doğru eğiliyordu ve birdenbire dizleri üzerine çöktü, başını kollarının arasına eğdi, hıçkırmaya başladı. Yanına koştum, kaldıracak oldum, bırakmadı. Kadın gözyaşlarına dayanamam, görür görmez ne yapacağımı şaşırırım.

— Anna Nikolayevna, diyordum: rica ederim, yalvarırım size, Allah aşkına ağlamayın... Ve tekrar elini tuttum...

Fakat o, beni hayretler içinde bırakan ani bir fırlayışla, yıldırım hızıyla kapıya atıldı ve gözden kayboldu...

Birkaç dakika sonra Frau Luise odaya girdiği zaman ben hâlâ orta yerde yıldırım çarpmış gibi duruyordum. Anlamıyordum, bu buluşma nasıl olup da böyle çabuk, böyle manasızca sona ermişti; söylemek istediğim,

söylemem lâzım gelen şeylerden yüzde birini bile henüz söylemeden, bu işin nasıl hallolunacağını kendim de bilmezken...

Frau Luise sarışın kaşlarını başörtüsüne kadar kaldırarak:

— Frâulein (küçük hanım) gitti mi, diye sordu.

Bir ahmak gibi yüzüne baktım ve çıktım.

XVII.

Şehirden çıktım, kırlara doğru yürüdüm. İçimi öfke, hem de kudurmuşçasına bir öfke kemiriyordu... Kendi kendime çıkışıyor, başıma sitemler yağdırıyordum. Asia'nın, buluşma yerini değiştirmesi sebebini nasıl olmuş da anlamamış, onun bu nineciğin evine gelmesinin neye mal olduğunu nasıl takdir etmemiş, onu nasıl öyle alıkoyamamıştım! Onunla ikimiz, yalnız, baş başa, o ıssız, yarı karanlık odada iken, onu kendimden uzaklaştırmak, hatta azarlamak kuvvet ve cesaretini kendimde bulmuştum demek... Hâlbuki şimdi “hayal" beni takip ediyordu, şimdi ondan af diliyordum. O solgun yüzün, o nemli, ürkek gözlerin, eğilen ensesindeki dağınık saçların, başının hafifçe göğsüme dokunmasının hatırası yüreğimi yakıyordu, "sizin”... diyen fısıltısı kulağıma geliyordu. "Ben vicdanlı hareket ettim” diye kendimi inandırmaya çalışıyordum... Hayır, doğru değil! Acaba ben böyle netice mi istiyordum? Acaba ondan ayrılabilir miyim? Acaba ondan mahrum kalabilir miyim? Öfkeli öfkeli: "Deliyim! Deliyim” diye tekrarlıyordum.

Bu arada gece ilerliyordu. İri adımlarla Asia'nın oturduğu eve doğru yürüdüm.

XVIII.

Beni Gagin karşıladı. Daha uzaktan:

— Kardeşimi gördünüz mü? diye bağırdı.

— Evde değil mi ki?

— Hayır.

— Daha dönmemiş mi?

— Hayır, kabahat bende, — diye devam- ediyordu: — Sabredemedim: şartımıza aykırı olarak küçük mabede gittim; orada yoktu. Demek oraya gitmemiş, değil mi?

— Evet, oraya gitmemiş.

— Sizde mi görmediniz onu?

Gördüğümü itiraf etmem gerekiyordu.

— Nerede?

Frau Luise'nin evinde. Bir saat önce ondan ayrıldım, eve dönmüş olmalı, diye düşündüm.

Gagin:

— Biraz bekleyelim, dedi.

Eve girdik ve yan yana oturduk; susuyorduk, ikimiz de büyük bir sıkıntı içindeydik. Durmaksızın etrafa, kapıya bakıyor, kulak kabartıyorduk. Nihayet Gagin ayağa kalktı:

— Bu hiç bir şeye benzemiyor! — diye bağırdı: — canım ağzıma gelecek, hey Tanrım, öldürecek beni bu kız... Gidip arayalım.

Çıktık, dışarıda hava büsbütün kararmıştı. Gagin şapkasını gözlerine kadar indirerek:

— Onunla neler konuştunuz? diye sordu.

— Ancak beş dakika kadar görüştük, dedim. Sizinle kararlaştırdığımız şekilde konuştum.

Biliyor musunuz ne yapalım? dedi: birbirimizden ayrılsak daha iyi ederiz; onu böyle daha çabuk buluruz. Her ihtimale karşı bir saat sonra buraya gelin.

XIX.

Bağdan aşağı doğru hızlı hızlı inerek şehre koştum. Acele acele bütün sokakları dolaştım, her tarafa, hatta Frau Luise'nin pencerelerine bile bir göz attım, Ren'e döndüm ve sahil boyunca yürüdüm. Ara sıra kadınlara rastladım, fakat Asia hiçbir yerde görünmüyordu. Artık içimi öfke kemiriyor, gizli bir korku bana azap veriyordu. Duyduğum yalnız korku da değildi... Hayır, içimde pişmanlık, merhamet, aşk, evet! En tatlı bir aşk duyuyordum. Çökmekte olan gece karanlığında onu önce yavaş sesle, sonra gittikçe daha yüksek ve daha yüksek sesle çağırıyordum; onu sevdiğimi belki yüz defa tekrarlıyor, ondan hiçbir zaman ayrılmayacağıma yemin ediyordum. Dünyada her şeyi feda etmeye razıydım, yalnız, soğuk elini yine tutabileyim, sakin sesini yine işitebileyim, onu yine karşımda görebileyim... o ne kadar yakındı, kalbinin ve hislerinin tam masumluğu içinde, kesin kararını vermiş olarak bana gelmişti, bana el değmemiş kızlığını getirmişti... Hâlbuki ben onu bağrıma basmamış, sevimli yüzünün sevinç ve heyecandan nasıl parladığını görmek saadetinden kendimi mahrum etmiştim... Bu düşünceler beni çıldırtıyordu.

Aciz ve ümitsizlikten gelen bir hüzün ve hasretle: "nereye gitmiş olabilir, ne oldu acaba?” diye haykırıyordum... Birdenbire, nehrin tam kıyısında beyaz bir hayalet belirdi. Bu yeri biliyordum, burada yetmiş yıl önce boğulan bir adamın mezarı üzerinde, üstünde eski bir yazı bulunan, yarısına kadar toprağa gömülü, taştan bir haç vardı. Kalbim sanki durur gibi oldu... Haça doğru koştum: beyaz şey kayboldu; "Asia” diye haykırdım, vahşice sesimden kendim de ürktüm, fakat hiç kimse cevap vermedi...

Acaba Gagin onu bulmuş muydu? Gidip öğrenmeye karar verdim.

XX.

Bağın patikasından yukarı doğru hızlı hızlı çıkarken Asia'nın odasında ışık gördüm... Biraz yüreğim rahatladı.

Eve kadar gittim; aşağıda kapı kilitliydi; çaldım, alt kattaki ışıksız pencere ihtiyatla açıldı ve Gagin'in başı göründü.

— Buldunuz mu Asia'yı? diye sordum.

— Geldi, — diye fısıltı ile cevap verdi: — kendi odasında, soyunuyor. Her şey yolunda.

Ben, tarif edilmez bir sevinç heyecanıyla:

— Şükür Tanrıya! — diye haykırdım: - - şimdi her şey mükemmel, fakat biliyorsunuz, biraz daha konuşmamız lâzım. Pencereyi usulca kendine doğru çekerek:

— Başka zaman, — dedi: — başka zaman, şimdilik Allah'a ısmarladık.

— Yarın görüşürüz, — dedim: — yarın her şey halledilecek.

— Allah'a ısmarladık, diye tekrarladı Gagin ve pencere de kapandı.

Az kaldı cama vuracaktım. Daha o zaman kız kardeşi ile evlenmemize müsaade etmesini Gagin'den rica etmek istiyordum. Fakat böyle bir istek, böyle bir zamanda... "yarın görüşeceğiz, — diye düşündüm: — yarın mesut olacağım..."

Yarın mesut olacağım! Saadetin yarını yoktur, dünü de yoktur; geçmişi hatırlamaz, geleceği düşünmez; onun yalnız şimdiki zamanı vardır ve o da, gün değil, ancak bir andır.

Z. ye nasıl geldiğimi hatırlamıyorum, beni ayaklarım taşımıyor, kayık götürmüyordu. Beni bir çeşit geniş, kuvvetli kanatlar almış gidiyordu. Üzerinde bülbül öten çalının yanından geçtikten sonra durdum da uzun uzun dinledim: bana öyle geldi ki, sanki benim aşkımı, benim saadetimi terennüm ediyordu.

XXI.

Ertesi sabah, bilinen eve yaklaşınca bir şey beni hayrete düşürdü: bütün pencereler açıktı, kapı da açıktı. Kapının eşiği önünde birtakım kâğıt parçaları yuvarlanıyordu. Hizmetçi kadın, süpürge elinde, kapının arkasında göründü.

Ona yaklaştım... Ben henüz, Gagin evde mi? diye sormaya kalmadan, damdan düşer gibi: buradan gittiler, deyiverdi.

— Gittiler mi? — dedim, —- nasıl gittiler? Nereye?

Bu sabah saat altıda gittiler. Nereye gittiklerini söylemediler. Durun bakayım, siz galiba Bay N. siniz, değil mi?

— Evet, ben...

— Sizin için bir mektup var, ev sahibi hanımda..

Hizmetçi yukarı çıktı ve elinde mektupla döndü.

— İşte, buyurun!

— Olamaz... Nasıl olur böyle? diye başlamıştım. Hizmetçi kadın bön bön yüzüme baktı ve süpürmeye devam etti.

Mektubu açtım. Gagin yazıyordu; Asia tarafından bir satırcağız bile yoktu. Mektup, buradan birdenbire ayrılıp gitmelerine gücenmememi rica ile başlıyor, bu kararını, olgun bir anlayışla benim de uygun bulacağıma inandığını, çetin ve tehlikeli olabilecek bir durumdan kurtulmak için başka bir çare bulamadığını belirtiyor. — "dün akşam, — diye yazıyordu: — ikimizde sessizce Asia'yı beklerken, ayrılmanın zaruri olduğuna kesin olarak kanaat getirdim. Bağlı olduğum kör inançlar vardır. Asia ile evlenemeyeceğinizi anlıyorum. O bana her şeyi söyledi. Onun sükûneti için, tekrar tekrar yalvarmaları karşısında boyun eğmek zorundayım.” Mektubunun sonunda, bu kadar çabuk ayrıldığımıza üzüldüğünü bildiriyor, bana saadetler diliyor, dostça elimi sıkıyor ve onları aramaya çalışmamamı rica ediyordu.

Sanki beni işitebilecekmiş gibi: "nasıl kör inançlar? — diye bağırdım: — ne saçma şey bunlar! Onu benden kaçırmaya ne hakkı varmış...” başımı ellerimin içine aldım...

Hizmetçi kadın yüksek sesle ev sahibi kadını çağırmaya başladı: onun korkması beni kendime getirdi. Kafamda bir fikir parladı: onları bulmalıyım, ne olursa olsun, bulmalıyım. Bu darbeyi kabullenmem, böyle bir neticeye boyun eğmem mümkün değildi. Onların sabah saat altıda vapura binip aşağı doğru hareket ettiklerini ev sahibi kadından öğrendim.

Vapur acentesine gittim: oradan biletlerini Kolonya'ya kadar aldıklarını söylediler. Hemen hazırlanıp peşleri sıra hareket etmek üzere eve doğru yürüdüm. Frau Luise'nin evinin yanından geçmem lâzımdı... birdenbire kulağıma bir ses geldi: biri, beni çağırıyordu. Başımı kaldırınca, dün akşam Asia ile görüştüğümüz aynı odanın penceresinde belediye reisinin karısını gördüm. O iğrenç gülümseyişiyle gülümsüyor, beni çağırıyordu. Döndüm, ileri doğru yürüdüm; fakat o, arkamdan bağırarak, kendisinde bana verilecek bir şey olduğunu söyledi. Bu sözler beni durdurdu; içeri girdim. O odayı tekrar görünce içimde uyanan hisleri nasıl tarif edeyim...

Bu yaşlı kadın bana ufak bir pusula göstererek:

— Gerçi, — diye başladı — bunu size, ancak kendiliğinizden bana geldiğiniz takdirde vermeliydim; fakat o kadar sevimli bir gençsiniz ki... Alınız. Pusulayı aldım. Ufak bir kâğıt parçasının üzerine acele ile, kurşun kalemle aşağıdaki sözler karalanmıştı:

"Elveda! Artık birbirimizi göremeyeceğiz. Buradan uzaklaşmam gururdan değil hayır, başka türlü yapamazdım da ondan. Dün sizin karşınızda ağlarken bana bir kelime, tek bir kelime söyleseydiniz kalacaktım. Siz bu kelimeyi söylemediniz. Anlaşıldı; böyle daha iyi... Ebediyen elveda."

Bir tek kelime... Ah, ben bir çılgınım! Bu kelime... Dün gece ben onu gözyaşlarımla tekrarlıyor, rüzgârlara saçıyor, tenha kırlarda haykırıp duruyordum... Fakat ona söylemedim, onu sevdiğimi söylemedim ona... Zaten o zaman bu sözü söyleyemezdim de. Asia ile o meşum adada görüştüğümüz zaman ona karşı olan aşkımı henüz açıkça anlamış değildim; hatta kardeşiyle o manasız, ağır sükût içinde oturduğumuz sırada bile bende bu duygu uyanmamıştı... Bu duygu içimde ancak biraz sonra, bir felâket ihtimalinden korktuğum zaman, zapt olunmaz bir kuvvetle alevlendi ve onu aramaya, çağırmaya başladım... Fakat artık iş işten geçmişti. "Bu mümkün değil!” diyecekler; mümkün mü, bilmem, ama bunun bir hakikat olduğunu biliyorum. Eğer Asia'da cilvenin hiç olmazsa gölgesi bulunsaydı; durumu ciddî olmasaydı ayrılıp gitmezdi. Her hangi bir başkasının dayanacağı şeye Asia dayanamadı: ben bunu anlamadım. Karanlık pencerenin önünde Gagin ile sonuncu görüşmemizde, kötü talihim dilimin ucundaki itirafı durdurmuş ve henüz tutunabileceğim son iplik de elimden kayıp gitmişti.

Daha o gün, bavulumu yerleştirip L. ye döndüm ve Kolonya'ya hareket ettim. Hâlâ hatırımda: vapur artık hareket ediyordu ve ben içimden, artık asla unutamayacağım bu sokaklara, bütün bu yerlere veda ederken birdenbire Hanchen'i gördüm. Kıyıda bir kanepede oturuyordu. Yüzü solgun, fakat hüzünlü değildi. Yanında genç, yakışıklı bir delikanlı oturuyor ve ona gülerek bir şeyler anlatıyordu. Ren'in öte tarafında ise, benim küçük Madonna'm ihtiyar dişbudak ağacının koyu yeşilliği arasından hep öyle kederli kederli bakıyordu.

XXII.

Kolonya'da Gagin'leriıı izi üzerine düştüm, Londra'ya gittiklerini öğrendim, peşlerinden yola koyuldum; fakat Londra'da bütün araştırmalarım neticesiz kaldı. Uzun müddet buna katlanmak istemedim, uzun müddet inat ve ısrar ettim, fakat en sonra, onların peşinden yetişmek ümidinden vazgeçmeye mecbur kaldım.

Onları artık görmedim; Asia'yı görmedim artık. Onun hakkında birtakım karanlık söylentiler kulağıma geldi; fakat o benim için ebediyen kaybolmuştu. Sağ olup olmadığını bile bilmiyorum, gerçi birkaç yıl sonra, bir defa bir vagonda göz ucuyla yüzü onun unutulmaz yüzünü pek andıran bir kadın gördüm... Muhakkak, şöyle bir benzeyiş beni yanıltmıştı. Asia, hayatımın en iyi günlerinde tanıdığım, son defa olarak da, alçak taba sandalye üzerine eğilmiş gördüğüm kız olarak hafızamda kaldı.

Bununla beraber, itiraf etmeliyim ki, ona pek o kadar uzun müddet yanmadım. Hatta kaderin beni onunla birleştirmediğini iyiye bile yoruyordum; böyle bir kadınla, belki de mesut olamayacaktım diye düşünerek kendimi avutuyordum. O zamanlar henüz gençtim ve istikbal, o kısa ve çabuk geçici istikbal bana sonsuz gibi geliyordu. Acaba bir defa olan tekrar olamaz mı, hatta daha güzel, daha mükemmel olarak tekrarlanamaz mı? diye düşünüyordum. Sonra başka kadınlar da tanıdım, amma Asia'nın bende uyandırdığı o yakıcı, tatlı, derin his artık bir daha uyanmadı. Hayır, hiç kimsenin gözleri, üzerime sevgi ile çevrilen o gözlerin yerini tutmadı, kalbim, göğsüme kapanan başka hiçbir kalbi, öyle bir sevinç, öyle bir tatlılık içinde, duruverecekmiş gibi karşılamadı... Kimsesiz bekârların yalnızlığına mahkûm, usanç verici, sıkıntılı yıllar yaşıyorum. Fakat onun mektuplarını, hani bir zamanlar bana pencereden attığı o ıtır

çiçeğini, kutsal birer hatıra gibi saklıyorum. Çiçek hâlâ hafif bir koku veriyor; hâlbuki onu bana veren el, yalnız bir defacık dudaklarıma götürmek nasip olan o elceğiz belki artık çoktan beri mezarında çürümektedir... Ya ben tendim, ya ben ne oldum? Benden, o mesut, o heyecanlı günlerden, o kanatlı ümit ve arzulardan ne kaldı? Önemsiz bir otçağızın hafifçe solup erimesi de, işte böyle, insanın bütün sevinç ve kederlerini, insanın kendisini andırır.

Roma, 1857

AŞKIN ZAFER ŞARKISI

Eski zamandan kalma bir el yazmasında şunları okudum:

" Wage Da zu irren und zu traumen”.

Schiller

[Aldanmaya ve rüya görmeye cesaret et.]

XVI. ncı yüzyılın ortalarında Ferraro'da (o zaman bu şehir, güzel sanatların, şairlerin koruyucusu sayılan asil düklerinin himayesi altında bir mamure olmuştu), Fabiy ve Muciy adında iki delikanlı oturuyordu. Aynı yaşta, hem de yakın akraba olan bu iki delikanlı birbirlerinden hiç ayrılmazlardı; içten gelen bir dostluk, ta çocukluktan beri onları birbirine bağlamıştı... Talihlerinin de birbirine benzemesi, bu dostluk bağını kuvvetlendirmişti.

İkisi de eski, asil bir soydan geliyordu, ikisi de, zengin, başına buyruk, bekârdı; zevkleri birbirinin zevkine uyuyor, meslekleri de benziyordu. Muciy müzisyendi, Fabiy de ressamdı. Sarayın, toplumun, şehrin ziyneti sayılan bu gençlerle bütün Ferraro övünürdü.

İkisi de genç, güzel olmakla beraber dış görünüşleri birbirine biç benzemezdi. Fabiy uzun boylu, ak tenli, sarı saçlıydı, gözleri de mavi idi; Muciy tersine esmerdi, saçları siyahtı, Fabiy'in gözlerinde olduğu gibi koyu elâ gözlerinde neşeli bir parıltıdan, dudaklarında tatlı gülümsemeden eser bile yoktu. Koyu kaşları, çekik göz kapaklarına doğru iniyordu, hâlbuki Fabiy'in renkli kaşları ince yarı yuvarlaklar halinde temiz, düz alnına doğru uzanıyordu. Bununla beraber iki dost da bayanların pek hoşlarına gidiyordu, çünkü şövalye nezaketinin, cömertliğinin birer örneği sayılıyorlardı.

Ferraro'da o zamanda Valeriya adında bir kız da yaşıyordu. Onun için kentin en güzel kızı deniliyordu, ama kendisini pek seyrek görebiliyorlardı, çünkü yalnız bir hayat sürüyordu, ancak kiliseye gitmek, büyük bayramlarda da gezmek için evden dışarı çıkıyordu.

Valeriya, asil bir kadın olan annesiyle beraber oturuyordu. Zengin değillerdi, annesinin başka çocukları da yoktu. Valeriya, kimin karşısına çıkarsa çıksın onda mutlaka irade dışında bir şaşkınlık, gene irade dışında şefkatle karışık bir saygı duygusu uyandırıyordu, çünkü duruşu, görünüşü pek sade idi. Güzelliklerinin kuvvetini kendisinin de pek bildiği sanılırdı. Bazıları gerçekten onu biraz kansız buluyorlardı. Hemen her zaman inik duran bakışları, bir çeşit utanç, hatta ürkeklik ifade ediyordu. Dudaklarında pek seyrek gülümseme belirirdi, bu gülümseme de pek hafif olurdu. Sesini de kimse duymamıştı. Ama sesi çok güzel olduğu, sabah erkenden, şehir halkı henüz uykudayken odasına kapanıp harp çalarak eski zaman şarkılar söylemekten hoşlandığı dilden dile dolaşıyordu.

Yüzü renksiz olmakla beraber Valeriya'nın sağlığı yerindeydi. Hatta ihtiyarlar bile ona bakarak şöyle düşünmekten kendilerini allamıyorlardı: henüz kendi taçyapraklarına sarılmış, henüz kimsenin el dokundurmadığı bu bakir konca, bir gün bir genç erkek için açılınca o genç, kim bilir ne kadar mesut olacaktır!

II.

Fabiy ile Muciy, Valeriya'yı ilk defa tantanalı bir millî bayram günü görmüşlerdi. Bu bayram, Fransız kralı XII. nci Louis'nin kızı Ferraro düşesinin çağırışı üzerine Paris'ten gelen sanlı devlet adamlarının şerefine Lukrezia Borcia'nın oğlu Ferraro dükü Ecrol'un emriyle tertip edilmişti.

Palladie'nin çizdiği resim üzerinde Ferraro'nun en büyük meydanlarında şehrin saygıdeğer bayanları için hazırlanan süslü tribünün ortalarında Valeriya da annesiyle beraber oturuyordu. Fabiy de, Mıciy de daha o gün ona delice âşık oldular. Birbirlerinden hiçbir şeylerini gizlemedikleri için her biri ötekinin kalbinde olanları öğrenmekte gecikmemişti. Bunun üzerine aralarında şöyle bir şeye karar verdiler: ikisi de Valeriya'ya yaklaşmaya çalışacak, o hangisini seçmeye tenezzül ederse öteki hiç itiraz etmeden onun vereceği karara boyun eğecekti.

Aradan birkaç hafta geçtikten sonra iyi şöhretleri sayesinde, dul kadının girilmesi güç olan evine girmeye muvaffak oldular. Dul kadın, kendisini ziyaret etmelerine izin verdi. O günden sonra iki genç, her gün Valeriya'yı görüp konuşabiliyorlardı. Gün geçtikçe de her iki gencin kalbinde tutuşan

ateş daha ziyade alevleniyordu. Gençlerle bir arada bulunmak Valeriya'nın hoşuna gitmekle beraber ikisinden birini kendisine eş seçmek aklından bile geçmiyordu. Muciy'den müzik öğreniyordu, ama daha çok Fabiy ile konuşuyordu. Ona karşı daha az ürkeklik duyuyordu. En sonunda iki genç de talihlerini kesin olarak anlamaya karar verdiler. Bu niyetle de Valeriya'ya mektup yazdılar. Mektuplarında, hayatını kiminle birleştirmek istediğini bildirmesini rica ettiler.

Valeriya, mektubu annesine göstererek hiç de evlenmek niyetinde olmadığını söyledi. Ama annesi evlenmek zamanı geldiği kanaatindeyse o kimi seçerse onunla evleneceğini söyledi. Sayın dul, sevgili çocuğundan ayrılacağını düşününce biraz gözyaşı döktü, ama taliplere ret cevabı vermeye de hiçbir sebep yoktu. Her iki genç erkeğin de kızına lâyık olduğunu kabul ediyordu. Ama içinden Fabiy'i tercih ediyordu. Kızının da onu daha çok beğendiğini sandığı için Fabiy'i seçtiğini söyledi. Hemen ertesi gün Fabiy, eriştiği saadet haberini aldı. Muciy'e de verdiği sözü tutup kadere boyun eğmekten başka yapacak bir şey kalınıyordu.

O da öyle yaptı. Ama dostunun, rakibinin galibiyetine şahit olmayı da onuruna yediremedi. Hemen mülkünün büyük bir kısmını sattı. Birkaç bin duka altınını cebine koyarak Doğu'ya doğru uzun bir geziye çıktı.

Fabiy ile vedalaşırken, içinde yanan ihtirasın son izi kaybolmadıkça geri dönmeyeceğini söyledi. Çocukluk, gençlik dostundan ayrılmak Fabiy'e pek ağır geldi... Ama pek yakında geleceğini umduğu o saadet sevinci, bütün öteki duyguları alt etti. O da muzaffer aşkın heyecanına kapıldı. Bütün varlığını bu duygunun tesirine bıraktı.

Bir müddet sonra Valeriya ile evlendiler, işte o zaman elde ettiği hazinenin bütün kıymetini takdir etti. Fabiy'in Ferraro'ya yakın bir yerde güzel bir köşkü vardı. Köşk gölgelik bir bahçeyle çevriliydi. Karısını, kaynanasını alarak yerleşti. Bundan sonra onlar için parlak bir çağ başladı. Valeriya, evlilik hayatında mükemmel ev kadını olduğunu gösterdi. Fabiy de bu aralık ressamlığı ilerletmişti, artık bir amatör değildi, gerçek bir üstat olmuştu.

Valeriya'nın annesi bu mesut çifte bakarak seviniyor, Tanrı'ya şükrediyordu. Dört yıl, tatlı bir rüya gibi, belli olmadan geçip gitmişti. Genç evlilerin

yalnız bir şeyleri eksikti, yalnız bir kederleri vardı, çocukları olmuyordu... Ama ümitleri de henüz büsbütün kırılmış değildi. Dördüncü yılın sonlarına doğru bu sefer başlarına gerçek bir felâket geldi. Valeriya'nın annesi bir gün hasta yattıktan sonra öldü.

Valeriya çok gözyaşı döktü, uzun zaman bu kayba alışamadı. Aradan bir yıl daha geçti. Hayat eski hükümranlığını aldı, gene eski yolundan akmaya başladı. İşte tam bu sıralarda bir yaz akşamı, Muciy kimseye haber vermeden Ferraro'ya dönmüştü.

III.

Gittiği günden beri aradan geçen beş yıl içinde ona dair kimse bir şey bilmiyordu. Ondan bir haber alınamamıştı, sanki yeryüzünden büsbütün kaybolup gitmişti. Fabiy, dostunu Ferraro sokaklarından birinde gördüğü zaman önce korkudan, sonra da sevincinden az daha bayılacaktı. Hemen onu köşküne çağırdı. Orada, bahçede ayrı, oldukça büyük bir de pavyon vardı. Dostuna bu pavyonda oturmasını teklif etti. Muciy de bu teklifi istekle kabul ederek Malayalı dilsiz uşağıyla beraber hemen o gün taşındı. Bu uşak dilsizdi. Ama sağır değildi, hatta gözlerinin canlılığına, bakılacak olursa pek anlayışlı bir adama benziyordu... Dili, kesilmek suretiyle koparılmıştı.

Muciy, beraberinde birçok da sandık getirdi. Bunlar uzun zaman gezdiği yerlerde topladığı kıymetli eşyalarla dolu idi. Valeriya, Muciy'in geri döndüğüne sevindi. Muciy de onu dostça, neşeli neşeli selâmladı, ama heyecan göstermedi. Anlaşılan Fabiy'e verdiği sözü tutmuştu. Bütün gününü, eşyalarını pavyona yerleştirmekle geçirdi. Getirmiş olduğu eşsiz eşyaları, Malayalı uşağının yardımıyla sandıklardan çıkardı. Burada: halılar, ipekli dokumalar, kadifeden, ketenden elbiseler, silâhlar, kâseler, altın yaldızla süslü tabaklar, bardaklar, incili, zümrüt taşlı altın, gümüş eşyalar, kehribardan, fildişinden oyma çekmeceler, kristal şişeler, baharat, tütsüler, vahşi hayvanların derileri, bilinmeyen kuşların tüyleri, buna benzer daha birçok şeyler vardı ki, bunların kullanışı bile esrarlı, anlaşılmayan bir şeydi.

Bu baha biçilmez eşya arasında bir de pek kıymetli inci gerdanlık vardı. Bunu İran şahı Muciy'e büyük, gizli bir hizmet karşılığında hediye etmişti. Muciy gerdanlığı kendi eliyle Valeriya'nın boynuna takmak için ondan izin

istedi. Gerdanlık Valeriya'ya ağır geldi. Hem de tuhaf bir ılıklık taşıyordu... Öylece tenine yapışıvermişti. Öğle yemeğinden sonra ikindiye doğru köşkün taraçasında zakkumların, defnelerin gölgesi altında oturdukları zaman Muciy başından geçenleri anlatmaya başladı.

Gördüğü uzak memleketlerden, zirveleri bulutlara gömülü dağlardan, susuz çöllerden, denize benzeyen nehirlerden bahsetti. Çok büyük yapılarla tapınaklardan, bin yıllık ağaçlardan, gökkuşağını andıran çiçeklerle kuşlardan söz açtı. Gördüğü kentlerle milletleri saydı... Onların adlarında bile masalları andıran bir şey vardı. Muciy, bütün Doğu'yu tanıyordu. Atları, bütün öteki canlı hayvanlardan asîl olan İran'ı, Arabistan'ı baştanbaşa gezmiş, insanları azametli ürünlere benzeyen Hind'in ta içerlerine kadar girmiş, çekik gözlü, hiç konuşmayan bir insan şeklinde yeryüzünde yaşayan Dalay Lama adında canlı tanrısı olan Çin'in, Tibet'in sınırlarına kadar gitmişti.

Anlattığı şeyler pek garipti! Fabiy ile Valeriya onu büyülenmiş gibi dinliyorlardı. Bir bakıma Muciy'in yüz çizgileri pek az değişmişti. Çocukluğundan beri esmer olan cildi, daha parlak güneşin ışıkları altında biraz daha esmerleşmişti. Gözleri eskisinden daha derinleşmiş gibiydi, hepsi o kadar! Ama yüzünün ifadesi değişmişti. Düşünceli, azametli bir ifade taşıyan bu yüz kaplanların sesleriyle çınlayan ormanlarda geceleyin karşılaştığı tehlikeleri yahut gündüzün ıssız yollarda pusu kurup oradan geçen yolcuları yakalayarak kurban bekleyen demirden taptuğun uğruna boğup öldüren vahşileri anlatırken bile canlanmıyordu. Sesi de daha kalınlaşmıştı, düzgün olmuştu. Ellerinin, bütün vücudunun hareketleri de İtalyan ırkında görülen serbestliği kaybetmişti.

Bir köle kadar sadık, çevik Malayalının yardımıyla ev sahiplerine birkaç hokkabazlık gösterdi. Bunları Hint Brahmanlarından öğrenmişti. Meselâ önceden bir örtünün arkasında gizlendikten sonra birdenbire havada bağdaş kurmuş bir vaziyette meydana çıkıverdi. Ancak ayak parmaklarının uçlarıyla dikine konmuş bambu kamışına dayanıyordu. Bu hokkabazlık Fabiy'i hayretler içinde bırakmıştı. Valeriya korkmuştu...

"Sakın Muciy sihirbaz olmasın?” diye düşünmüştü.

Küçük bir flütle ıslık çalmaya başlayınca alacalı kumaşla örtülü sepetten, alışkın yılanlar siyah, yassı kafalarını uzatıp dillerini oynatmaya başladıkları zaman Valeriya dehşet içinde kaldı. Bu iğrenç hayvanları elden geldiği kadar çabuk saklamasını rica etti.

Akşam yemeğinde Muciy dostlarına uzun boğazlı yuvarlak şişeden Şiraz şarabı ikram etti. Bu şarap hem mis gibi kokulu, hem de pekmez gibi koyu idi. Yeşile çalan altın bir rengi vardı. Akikten küçücük fincanlara döküldüğü zaman esrarlı esrarlı pırıldıyordu. Tadı da Avrupa şaraplarına benzemiyordu. Çok tatlıydı, insanın içine baygınlık veriyordu. Yavaş, yavaş küçük yudumlarla içilince, bir hoş uyuşukluk bütün uzuvlara yayılıyordu. Muciy, Fabiy ile Valeriya'ya bu şaraptan birer fincan içirdi, kendisi de içti. Valeriya'nın fincanına doğru eğilerek bir şeyler fısıldadı, parmaklarını oynattı.

Valeriya bunun farkına varmıştı, ama Muciy'in bütün hareketlerinde, tavırlarında yabancı, acayip bir şey göze çarptığı için sadece içinden: "Hint diyarında başka yeni bir din kabul etmiş olmasın? Yoksa orada onların âdetleri mi böyle?” diye düşünmüştü. Biraz sustuktan sonra ona, gezisi sırasında da müziğe devam edip etmediğini sordu. Muciy buna cevap olarak Malayalı uşağına, Hint kemanını getirmesini emretti. Keman, bildiğimiz kemanlara benzemekle beraber dört tel yerine üç telliydi. Üzeri mavimsi yılan derisiyle kaplıydı, ince kamıştan yayı da yarı yuvarlaktı, ucunda da sivri bir elmas parlıyordu.

Muciy önce, dediği gibi, birkaç halk şarkısı çaldı. Bunlar hazin, garip, hatta İtalyan kulağına vahşi gelen şarkılardı. Madenî tellerden çıkardığı ses hem acıklı, hem de hafifti. Ama Muciy şarkısını çalmaya başlayınca aynı ses birdenbire kuvvetlendi, çınlayarak titredi. Garip melodi, ağır ağır gidip gelen keman yayının altından, tıpkı derisiyle kemanı kaplayan yılan gibi, güzel bir kıvraklıkla akmaya başladı. Melodi öyle bir ateşle, öyle sevinç dolu coşkunlukla alevlenip yanıyordu ki hem Fabiy'in, hem de Valeriya'nın kalpleri dehşetle titredi, gözleri yaşlarla doldu... Muciy, kemana doğru eğilmiş başı, solgunlaşmış yüzü, bir çizgi halinde çatılmış kaşlarıyla daha dalgın, daha azametli görünüyordu; yayın ucundaki elmas da, bu nefis şarkının ateşiyle tutuşmuş gibi, gidip gelirken etrafa pırıltılı kıvılcımlar saçıyordu.

Muciy şarkısını bitirdi. Kemanını hâlâ omzuyla çenesi arasında sıkıyordu. Yayı tutan eli takatsiz kalmış gibi düştü. Bu sırada Fabiy: "Bu nedir? Bize çaldığın bu şarkının adı nedir?” diye haykırdı. Valeriya bir şey söylememekle beraber bütün varlığı kocasının sorusunu tekrarlıyordu.

Muciy kemanı masanın üstüne koydu, saçlarını hafifçe silkerek nazik bir gülümsemeyle: "Bu mu? Bu melodiyi... bu şarkıyı bir gün Seylan adasında duymuştum. Bu şarkı oradaki halk arasında, mesut aşkın zafer şarkısı, diye anılmaktadır” dedi. Fabiy: "Tekrar et„ diye fısıldadı. Muciy: "Hayır, bunu tekrar etmek olmaz, diye cevap verdi. Şimdiyse vakit geç oldu. Senyora Valeriya'nın dinlenmesi gerek; benim de vaktim geldi... Yoruldum”.

Bütün o gün Muciy, Valeriya'ya karşı saygılı bir tarzda hareket ediyor, eski dost gibi davranıyordu. Ama giderken Valeriya'nın elini kuvvetle sıktı, parmaklarını da avucuna batırdı. Bu sırada yüzüne öyle ısrarla bakıyordu ki Valeriya gözlerini yukarı kaldırmadığı halde birdenbire kızaran yanaklarında bu bakışın kuvvetini duydu. Muciy'e bir şey söylemedi, ama elini hızla çekti, o uzaklaşınca da çıktığı kapıya uzun uzun baktı. Bu sırada ondan eskiden de korktuğunu hatırladı... Buna gene şaştı. Muciy kendi pavyonuna gitti. Karı- koca da yatak odalarına çekildiler.

IV.

Valeriya çabuk uyuyamadı, kanı yavaş yavaş kaynıyor, başı hafifçe dönüyor, kulakları çınlıyordu. Buna sebep belki o tuhaf şarap, belki Muciy'in anlattığı hikâyeler, kemanla çaldığı şarkılardı... Sabaha karşı nihayet uyuyabildi, garip bir rüya gördü.

Rüyasında alçak kubbeli, geniş bir odaya giriyordu... Ömründe böyle bir oda görmemişti. Bütün duvarlar altın çiçeklerle süslü küçük küçük mavi çinilerle kaplıydı. Su mermerinden ince burma sütunlar mermer tavanı tutuyordu. Bu tavan da, sütunlar da yarı şeffaf gibi görünüyordu... Tozpembe bir ışık her yandan odaya sızarak eşyaya esrarlı, tek renkli bir manzara veriyordu. Bir dar halının üstüne sıralanmış ipek yastıklar, ayna gibi parlayan döşemenin ortasına kadar uzuyordu. Köşelerde, korkunç vahşi hayvanları tasvir eden, güçlükle seçilen buhurdanlar yükseliyordu. Hiçbir yanda pencere yoktu. Kadife perdeyle örtülü kapı, duvarın girintisinde kapkara duruyordu. Birdenbire perde yavaşça kaymaya başladı, aralandı...

İçeri... Muciy girdi. Eğilip selâm verdi, kucağını açtı, güldü... Sert elleriyle Valeriya'nın belini sardı. Kuruyan dudakları bütün vücudunu yakmaya başladı. Valeriya, kendinden geçerek sırtüstü yastıkların üzerine yuvarlandı...

Valeriya dehşetinden inleyerek birçok çırpınmalardan sonra gözlerini açtı. Nerede olduğunu, ne yaptığını hâlâ anlayamıyordu. Karyolasında doğruldu, çevresine bakındı... Bütün vücuduna bir ürperme yayıldı... Fabiy yanında yatıyordu. Uykudaydı; ama pencereden bakan yuvarlak, parlak ayın ışığı altında yüzü, ölü yüzü gibi solgun... Ölü yüzünden de mahzun görünüyordu. Valeriya kocasını uyandırdı. Kocası yüzüne bakar bakmaz: "Neyin var?” diye haykırdı. Valeriya hâlâ titremeye devam ederek: "Ben... Ben bir korkunç rüya gördüm” diye fısıldadı...

Tam bu sırada pavyonun bulunduğu taraftan kuvvetli müzik sesi duyuldu. İkisi de Muciy'in kendilerine çaldığı melodiyi tanıdılar. Bu, tatmin edilmiş aşkın zafer şarkısıydı. Fabiy, şaşkın şaşkın Valeriya'ya baktı... O da gözlerini kapadı, başını çevirdi. İkisi de nefeslerini tutarak şarkıyı sonuna kadar dinlediler. Son inleyiş kesilince, ay bulutların arkasına gizlendi, oda birdenbire karanlıklara gömüldü... Karıkoca bir tek söz konuşmadan başlarını yastığa koydular, kimin ne zaman uykuya daldığının farkına varmadılar.

V.

Ertesi gün Muciy kahvaltıya geldi. Memnun görünüyordu. Valeriya'yı neşeyle selâmladı. Valeriya onun selâmına telâşlı telâşlı karşılık verdi. Göz ucuyla de yüzüne baktı. Onun memnun, neşeli yüzünden, içe işleyen merak dolu gözlerinden dehşet duydu. Muciy gene bir şeyler anlatmak istediyse de Fabiy sözünü kesti.

— Galiba yeni yerinde rahat uyuyamadın? diye sordu. Karımla dün bize çaldığın şarkıyı duyduk.

Muciy sordu:

— Ya, demek duydunuz? Evet, gerçekten onu çaldım, ama çalmadan önce uyumuştum, hatta şaşılacak bir rüya bile gördüm.

Valeriya kulak kesildi.

Fabiy sordu:

— Nasıl bir rüya?

Muciy, gözlerini Valeriya'dan ayırmayarak:

Kubbeli, şark usulü döşeli geniş bir odaya girdiğimi gördüm, diye cevap verdi. Burma sütunlar kubbeyi tutuyordu. Duvarlar çiniyle kaplıydı. Odada ne bir pencere, ne de mum olmamakla beraber içersini pembe ışık dolduruyordu, sanki bütün oda şeffaf taşlardan yapılmıştı. Köşelerde Çin işi buhurdanlar tütüyordu. Yerde de halı boyunca ipek yastıklar duruyordu. Ben, perdeyle örtülü kapıdan içeri girdim. Tam karşıya düşen öteki kapıdan da bir zamanlar sevmiş olduğum kadın göründü. Bana o kadar güzel, öyle cana yakın göründü ki bütün varlığım eski aşkımla tutuştu...

Muciy manalı mânalı sustu. Valeriya kımıldamadan oturuyor, sadece yavaş yavaş sararıyordu... Derin derin nefes alıyordu.

Muciy sözlerine devamla:

— O sırada uyandım, bildiğiniz şarkıyı çaldım, dedi.

Fabiy sordu:

— Peki, ama o kadın kimdi?

— Kim miydi? Bir Hintlinin karısı. Onunla Delhi'de tanışmıştım... Şimdi, artık hayatta değil. Öldü.

Fabiy :

— Ya kocası? diye sordu. Ama niçin sorduğunu kendisi de bilmiyordu.

— Kocası da ölmüş, diyorlar. Tanıştığımızdan az sonra ikisinin de izlerini kaybettim. Fabiy:

— Tuhaf! Karım da bu gece tuhaf bir rüya görmüş, dedi.

Muciy gözlerini Valeriya'nın yüzüne dikti.

Fabiy:

— Ama gördüğü rüyayı bana anlatmadı, diye ilâve etti.

Bu sırada Valeriya ayağa kalktı, odadan çıkıp gitti. Kahvaltıdan hemen sonra Muciy de Ferraro'da işleri olduğunu, ancak akşama dönebileceğini söyleyerek oradan ayrıldı.

VI.

Muciy gelmeden birkaç hafta önce Fabiy karısının portresini yapmaya başlamıştı. Onu aziz Cecile'in özellikleriyle tasvir etmişti. O zamana kadar sanatında bir hayli ilerlemişti. Leonardo da Vinci'nin talebelerinden namlı Luini onu ziyaret etmek için Ferraro'ya kadar gelmiş, tavsiyeleriyle yardım ederek bu sırada büyük üstadının öğütlerini de ona söylemişti. Portre hemen hemen hazırdı. Birkaç çizgi ilâvesiyle yüzü bitirmek kalıyordu, ondan sonra Fabiy eserleriyle haklı olarak övünebilirdi. Muciy Ferraro'ya gidince o da atölyesine yollandı. Valeriya kocasını her zaman orada beklerdi. İçeri girince seslendi, ama cevap veren olmadı. Gizli bir telâş Fabiy'in benliğini sardı, karısını aramaya başladı. Evde hiçbir yerde yoktu. Fabiy bahçeye koştu. Orada uzak, ıssız hıyabanlardan birinde Valeriya'yı gördü. Başını yere eğmiş, ellerini dizlerinin üstüne kavuşturmuş, sıralardan birinde oturuyordu. Arkasında servilerin koyu yeşilliklerinin arasında yüzünde hain bir gülümseme dolaşan mermer heykeli duruyordu.

Valeriya kocasının gelişine pek sevindi. Onun telâşlı sorularına cevap olarak başı ağrıdığını söyledi.

— Ama bunun zararı yok, portreyi bitirmeye hazırım, dedi.

Fabiy onu atölyeye götürdü, oturttu, fırçayı eline aldı. Ama ne yazık ki istediği ifadeyi vererek yüzü bir türlü bitiremedi. Biraz solgun olması, yorgun görünmesi buna sebep değildi... Hayır, Valeriya'da o kadar beğendiği, ona aziz Cecile'in şeklini vermek istediği kutsal ifadeyi bir türlü bulamıyordu. En sonunda fırçayı attı. Karısına da keyfi yerinde olmadığını söyledi, onun da pek sağlıklı görünmediği için gidip biraz yatması hiç fena

olmayacağını anlattı. Bunun arkasından tuvali resimle beraber duvara çevirdi.

Dinlenmeye ihtiyacı olduğunu Valeriya da kabul etti. Başı ağrıdığını tekrarlayarak yatak odasına çekildi.

Fabiy atölyede kaldı. O da anlayamadığı acayip bir tesirin altında bulunduğunu hissediyordu. Muciy ile bir çatı altında bulunmak onu sıkıyordu. Oysaki kendisi çağırmıştı. Hem buna kıskanma denemezdi... Valeriya'yı kıskanmaya imkân var mıydı! Ama dostunun şahsında da eski arkadaşını bulamıyordu,

Muciy'in uzak ülkelerden, beraberinde getirdiği, hem galiba benliğine hâkim olan, kanına giren o yabancı, bilinmeyen yeni şeyler, büyücü tavırları, şarkıları, tuhaf içkiler, sonra dilsiz Malayalı uşak, hatta Muciy'in elbisesinden, saçlarından, nefesinden ortalığa yayılan o baharat kokusu, Fabiy'e güvensizliğe hattâ belki de ürkekliğe benzer bir duygu telkin ediyordu. Hem neden acaba Malayalı uşak masa başında hizmet ederken kendisine öyle hoşa gitmeyen bir dikkatle bakıyordu? Doğrusu başkası olsa onun İtalyanca anladığını sanırdı. Muciy konuşurken dilini feda ederek büyük bir adağı yerine getirdiğini, bunun için de şimdi büyük bir kuvvete sahip olduğunu söylemişti. Nasıl bir kuvvete sahipti? Dilini feda etmekle bu kuvveti nasıl elde etmişti? Bütün bunlar pek garip, anlaşılmaz şeylerdi! Fabiy karısının yanına gitti. Valeriya elbiseleriyle yatakta yatıyordu, ama uyumuyordu. Kocasının ayak seslerini duyunca titredi, sonra bahçede olduğu gibi gelişine sevindi. Fabiy karyolanın kenarına oturdu, Valeriya'nın elini tuttu. Biraz sustuktan sonra: Geceleyin korktuğun rüya neydi? Bu rüya da Muciy'in anlattığı rüyaya benziyor muydu? diye sordu.

Valeriya kızardı, çabuk çabuk cevap verdi:

— Hayır! Hayır! Rüyamda... Bir korkunç canavar gördüm, beni paralamak istiyordu.

Fabiy:

— Canavar mı? İnsan kılığında bir canavar mı? diye sordu.

Valeriya:

— Hayır, bir hayvandı... Hayvandı! diyerek başını çevirdi. Ateşler içinde yanan yüzünü yastıkların arasına sakladı.

Fabiy bir müddet karısının elini tuttu; sessizce dudaklarına götürdü, sonra uzaklaştı.

Karıkoca o günü neşesiz geçirdiler. Sanki tepelerinde kapkara bulutlar duruyordu... Ama bunun nasıl bir şey olduğunu bilmiyorlardı. Bir tehlike karşısındaymışlar gibi hep beraber olmak istiyorlardı. Ama birbirlerine ne söyleyeceklerini bilmiyorlardı. Fabiy gene portreye başlamak, Ferraro da çıkarak bütün İtalya'da dillere destan olan Ariosta'nın manzum eserini okumak istediyse de muvaffak olamadı... Akşam geç vakit, tam yemek yeneceği sırada Muciy geri döndü.

VII.

Muciy sakin, memnun görünüyordu, ama pek az konuşuyordu. Daha çok Fabiy'e, eskiden tanıdıkları kimselere, Almanya seferine, imparator Karl'a dair sorular soruyordu. Roma'ya giderek yeni papayı görmek istediğinden bahsetti. Valeriya'ya gene Şiraz şarabı teklif etti. İstemeyince kendi kendine: "Şimdi artık lüzum kalmadı" dedi. Karısıyla beraber yatak odasına çekilen Fabiy çabucak uykuya daldı... Bir saat sonra uyanınca kendisiyle beraber aynı yastıkta kimsenin yatmamış olduğuna kanaat getirdi, çünkü Valeriya yanında yoktu.

Hemen yerinden fırladı, tam bu sırada karısının, sırtında geceliğiyle odaya girdiğini gördü. Biraz önce hafif bir yağmur yağıp geçmekle beraber ay çok parlaktı. Valeriya'nın gözleri kapalıydı. Hareketsiz yüzünde gizli bir korku ifadesi vardı. Karyolaya yaklaştı, ileriye doğru uzanan elleriyle yatağı yokladıktan sonra çabucak sessizce yattı. Fabiy ona bir şey soracak olduysa da cevap alamadı. Karısı derin bir uykuya dalmış gibi yatıyordu. Ona eliyle dokundu, elbisesinde, saçlarında yağmur damlaları vardı, çıplak ayaklarına kum taneleri yapışmıştı. Hemen ayağa fırladı, yarı açık duran kapıdan bahçeye koştu.

Ay, gözleri kamaştıran bir parlaklıkla ortalığı aydınlatıyordu. Fabiy çevresine bakındı, kum serpili yolda iki çift ayağın izlerini gördü. Bunlardan bir çifti yalındı. İzler pavyonla evin arasında bir kenarda bulunan yaseminle örtülü kameriyeye gidiyordu. Fabiy şaşkınlık içinde duraladı. Tam bu sırada gene birdenbire bir gece önce duyduğu şarkının sesleri kulağına geldi! Titredi, koşarak pavyona girdi... Muciy odanın ortasında durmuş keman çalıyordu. Fabiy ona doğru atıldı:

— Sen bahçedeydin, dışarı çıktın, elbisen yağmurdan ıslanmış!

Muciy, sanki Fabiy'in heyecanlanmasına şaşmış gibi, kekeleyerek:

— Hayır... Bilmiyorum... Galiba... Dışarı çıkmadım... diye cevap verdi.

Fabiy onun kolunu yakaladı.

— Hem niçin gene o şarkıyı çalıyorsun? Yoksa gene rüya mı gördün?

Muciy aynı şaşkınlıkla Fabiy'e dalgın dalgın bakıyor, susuyordu.

— Cevap versene!

Muciy kendinden geçmiş bir halde mırıldanarak:

— Ay tepsi gibi yuvarlak, Dere yılan gibi parlak; Dost uyandı, düşman uykuda. Çaylak tavuğu paralamada... Beni kurtar! diye bir şarkı mırıldanıyordu.

Fabiy bir iki adım geriledi. Muciy'i uzun uzun süzdü... Eve, sonra da yatak odasına döndü. Valeriya başını bir omzuna dayamış, ellerini, dermansız, iki yana bırakmış, ağır bir uykuya dalmıştı. Onu uyandırmak kolay olmadı... Ama gözlerini açıp kocasını karşısında görünce titreyerek boynuna sarıldı. Bütün vücudu tir tir titriyordu. Fabiy onu teselli etmeye çalıştı:

— Neyin var, sevgilim, neyin var? diye tekrarladı durdu.

Valeriya kocasının göğsünde titremeye devam ediyordu.

Yüzüyle ona sokulurken:

— Ah, öyle korkunç rüyalar görüyorum ki! diye fısıldıyordu. Fabiy sormak istediyse de Valeriya sadece titriyordu.

Nihayet kocasının kucağında uykuya daldığı zaman pencereler sabahın ilk ışığıyla kızıllaşmaya başlamıştı.

VIII.

Ertesi gün Muciy sabahleyin kayboldu. Valeriya da kocasına yakınlarındaki manastıra gitmek niyetinde olduğunu söyledi. Bu manastırda, kendisine karşı sonsuz bir güven beslediği vaftiz babası olan ihtiyar, ağırbaşlı bir keşiş vardı. Fabiy'in sorularına, son günlerin izlemleri tesiriyle ağır yükler altında kalan ruhunu tövbe ederek hafifletmek istediğini söyledi. Fabiy Valeriya'nın süzülmüş yüzüne baktı, ahenksiz sesine kulak verdi, en sonunda onun bu düşüncesine hak verdi. Saygıdeğer papaz Lorenzo karısına faydalı öğütler verebilirdi. Şüphelerini de dağıtırdı...

Valeriya dört muhafız kılavuzun himayesi altında manastıra gitti. Fabiy evde kaldı. Karısı dönünceye kadar bahçede dolaştı. Ona ne olduğunu anlamaya çalışıyordu. Bu sırada gittikçe artan bir korku, kızgınlık duyuyordu. Bilemediği şüphelerin acısı benliğini sarıyordu. Birkaç defa pavyona girdi, ama Muciy bir türlü dönmüyordu. Malayalı uşak da tevekkülle başını eğmiş, put gibi duruyordu. Tunç yüzünde (hiç değilse Fabiy'e öyle gelmişti) gizli bir gülümseme dolaşıyordu.

Bu sırada Valeriya tövbe ederken papaza her şeyi açıkladı. Anlatırken utanç değil, dehşet duyuyordu. Papaz dikkatle dinledi, onu takdis etti, elinde olmayarak işlediği günahı bağışladı. İçinden de: "Bu bir büyü işi, şeytan tılsımı... Bunu böyle bırakmaya gelmez" diye düşündü. Valeriya ile beraber köşke gitti. Bu hareketini de kendisini teselli etmek için yapıyormuş gibi gösterdi. Papazı gören Fabiy biraz telâşlandı. Ama tecrübeli ihtiyar, nasıl hareket edeceğini önceden tasarlamıştı.

Fabiy ile yalnız kalınca, tabii, Valeriya'nın tövbe ederken açtığı sırrı söylemedi, ama çağırmış olduğu misafiri tez elden evinden uzaklaştırmasını tavsiye etti. Hikâyeleri, şarkıları, hareketleriyle Valeriya'nın hayalini tahrik ettiğini söyledi. Hem de ihtiyarın fikrince, hatırladığına göre Muciy, eskiden de pek öyle dinine bağlı bir insan değildi. Uzun zaman Hıristiyanlık

girmemiş diyarlarda dolaştığı için yanlış yola sapmış, hatta büyücülük sırlarını öğrenmiş olabilirdi. Bu sebeple ortada eski dostluk hakları mevcut olmakla beraber makul durumda ayrılmanın gerekli bir şey olduğunu gösteriyordu. Fabiy sayın keşişle aynı fikirdeydi. Kocası, keşişin tavsiyelerini bildirdiği zaman Valeriya pek memnun oldu. Karı-kocanın iyi niyetleriyle, dilekleriyle uğurlanan papaz Lorenzo manastır ve yoksullar için zengin hediyeleri yüklenerek manastırın yolunu tuttu.

Fabiy hemen akşam yemeğinden sonra Muciy ile anlaşmaya karar vermişti, ama garip misafiri yemek zamanına kadar geri dönmedi. Bunun üzerine Fabiy, Muciy ile konuşmayı ertesi güne bıraktı. Karıkoca da yatak odasına çekildiler.

IX.

Valeriya çabucak uyuyuverdi. Fabiy uyuyamıyordu. Gördükleri, duydukları gecenin karanlığında daha canlı olarak aklına geliyordu. Daha büyük bir ısrarla kendi kendine sorular soruyor, onları eskisi gibi cevaplandıramıyordu. Muciy gerçekten de bir büyücü müydü? Sihirleriyle Valeriya'yı da zehirlemiş miydi? O, hasta... Ama hastalığı ne?

Fabiy başını ellerinin üstüne koymuş nefesini tutarak derin düşüncelere dalmıştı. Bu arada ay da bulutsuz gökyüzünde yükselmeye başlamıştı. O anda hafif, mis kokulu bir nefes pavyon tarafından esmeye (yoksa Fabiy'e mi öyle gelmişti), ayın ışığıyla beraber pencerenin yarı şeffaf camlarından geçerek odayı doldurmaya başladı... Bu sırada ısrarlı, şehvetli bir fısıltı duyuluyordu... Tam o anda Fabiy, Valeriya'nın yavaş yavaş kımıldamaya başladığını gördü.

Fabiy silkindi, bir de ne görsün: karısı yavaş yavaş karyoladan kalkıp önce bir, sonra öteki ayağını yere indirdikten sonra tıpkı bir uyurgezer gibi, fersiz gözlerini karşı tarafa dikerek ellerini ileriye uzata uzata bahçeye çıkan kapıya doğru yürümeye başlamaz mı! Fabiy yıldırım hızıyla yatak odasının öteki kapısından dışarı fırladı, var hızıyla evin köşesinden dönerek bahçeye çıkan birinci kapıya dayandı. Sürmeye elini götürmüş götürmemişti ki birisinin kapıyı içerden açmaya çalıştığını, var kuvvetiyle ittiğini... Sonra bir, bir daha dayandığını hissetti... Ondan sonra inleyen bir ses duyuldu...

Fabiy: "Ama Muciy kentten dönmemişti ki!” diye düşündü, hemen pavyona koştu...

Bir de ne görsün!

Ayın parlak ışıklarıyla aydınlanan yoldan gene tıpkı bir uyurgezer gibi, gene ellerini ileriye doğru uzatıp fersiz gözlerini alabildiğine açarak Muciy kendisine doğru gelmiyor mu!.. Fabiy koşa koşa ona yaklaştı. Muciy onu görmeden intizamla, adım adım ilerliyordu. Ay ışığıyla aydınlanan yüzü, tıpkı Malayalının yüzü gibi gülüyordu. Fabiy ona adıyla seslenmek istedi.. Ama bu sırada arkasında, evde bir pencere çarptığını duydu... Başını çevirdi, baktı...

Gerçekten de yere kadar inen yatak odasının penceresi ardına kadar açılmıştı. Bir ayağını ileriye doğru uzatan Valeriya orada duruyordu... Elleriyle sanki Muciy'i arıyordu... Bütün vücuduyla ona doğru uzanıyordu.

Anlatılmaz bir öfke, birdenbire kabaran kudurmuş bir dalga gibi, Fabiy'in kalbini doldurdu.

— Kahrolası büyücü! diye bağırdı.

Bir eliyle Muciy'in boğazına yapıştı, öteki eliyle de kemerinde asılı duran kamayı kavrayarak sapına kadar böğrüne sapladı. Muciy, acı acı bağırdı. Yarayı eliyle bastırdı, sendeleye sendeleye pavyona doğru koştu... Ama tam Fabiy'in onu vurduğu sırada Valeriya da tıpkı öyle acı acı bağırdı, yıldırımla vurulmuş gibi yere yuvarlandı.

Fabiy karısına doğru atıldı, yerden kaldırdı, götürüp karyolaya yatırdı, onunla konuşmaya başladı...

Valeriya uzun zaman hareketsiz yattı. Ama sonra gözlerini açtı, biraz önce kaçınılmasına imkân olmayan ölümden kurtulmuş bir insan gibi derin derin, sık sık sevinçle nefes aldı, kocasını gördü, elleriyle boynuna sarılarak göğsüne sokuldu. "Sensin, sensin, değil mi?” diye fısıldıyordu. Elleri yavaş yavaş gevşedi, başı arkaya düştü, dudaklarında mesut gülümsemeyle: "Tanrıya şükür, her şey bitti... Ama öyle yorgunum ki!” diye mırıldanarak derin uykuya daldı, artık uykusu ağır değildi.

X.

Fabiy karısının yanına oturdu. Gözlerini solgun, zayıflamış, ama sükûnete kavuşmuş yüzünden ayırmayarak, olan bitenleri, aynı zamanda da şimdi nasıl hareket etmesi gerektiğini düşünmeye başladı. Nasıl bir çareye başvurmalıydı? Muciy'i öldürdüyse (kamanın ne kadar derin saplandığını göz önünde tutacak olursa bundan hiç şüphe edemezdi), evet Muciy'i öldürdüyse bunu saklamaya imkân yoktu ki!

Bunu düke, yargıçlara bildirmek gerekti... Ama böyle anlaşılmaz, karışık bir şeyi nasıl izah etmeliydi? Fabiy kendi evinde akrabasını, en iyi dostunu öldürmüştü! Hemen: Niçin? Sebep ne? diye soracaklardı... Ya Muciy ölmemişse? Fabiy bu kararsızlığa daha fazla tahammül edemedi. Valeriya'nın uyuduğuna kanaat getirdikten sonra oturduğu koltuktan usulca kalktı, evden çıkarak pavyona doğru yürüdü.

Orada her şey sessizdi. Yalnız pencerelerden birinde ışık vardı. Kalbi titreyerek dış kapıyı açtı. (Burada kanlı parmak izleri duruyordu, yoldaki kumların üstünde de siyah kan damlaları göze çarpıyordu). Birinci karanlık odadan geçti... Şaşkınlıktan donarak eşikte durdu.

Odanın ortasında, bir acem halısının üstünde Muciy bütün uzuvlarını germiş upuzun yatıyordu, başının altında bir ipek yastık vardı, üzeri siyah çizgili bir kırmızı şal ile örtülmüştü.

Balmumu gibi sapsarı olan yüzü tavana doğru çevrilmişti. Gözleri kapalıydı. Göz kapakları morarmıştı. Nefes aldığı belli değildi. Bir ölüyü andırıyordu.

Aynı şekilde kırmızı şala sarılmış olan Malayalı, onun ayakları ucunda diz çökmüştü. Sol elinde eğrelti otuna benzeyen o zamana kadar hiç görmediği bir dal tutuyordu. Hafifçe öne doğru eğilmiş, sabit gözlerini efendisinin yüzüne dikmişti.

Yerde orta büyüklükte bir meşale duruyor, yeşilimtırak aleviyle odayı aydınlatıyordu. Alev titremiyor, is de yapmıyordu. Fabiy içeri girince Malayalı hiç kımıldamadı, yalnız göz ucuyla baktı, sonra gözlerini gene Muciy'in yüzüne dikti. Arada sırada dalı kaldırıp indiriyor, havada

sarsıyordu. Bu sırada sessiz dudakları hafifçe açılıyor, kımıldıyor, sanki sessiz sessiz bir şeyler söylüyordu.

Malayalı ile Muciy'in arasında, yerde Fabiy'in dostunu vurduğu kama duruyordu. Malayalı elindeki dalla kamanın kanlı ağzına bir defa vurdu. Bir dakika geçti... Bir daha vurdu.

Fabiy, Malayalı'ya yaklaştı, eğildi, hafif bir sesle:

— Öldü mü? diye sordu.

Malayalı başını yukardan aşağı eğdi. Sonra elini şalın altından çıkararak emreden bir hareketle kapıyı gösterdi.

Fabiy sorusunu tekrarlamak istediyse de emreden el gene aynı hareketi yaptı. Fabiy öfke, şaşkınlık duymakla beraber boyun eğmek zorunda kaldı.

Valeriya'yı eskisi gibi uykuda buldu. Yüzünde daha büyük bir sükûnet vardı. Fabiy soyunmadı, pencere önüne oturdu, gene düşüncelere daldı. Yükselen güneş onu gene eski yerinde buldu. Valeriya hâlâ uyanmıyordu.

XI.

Fabiy karısının uyanmasını beklemek, ondan sonra Ferraro'ya gitmek istiyordu. Birdenbire birisi yatak odasının kapısını hafifçe vurdu. Fabiy dışarı çıktı, karşısında ihtiyar uşağı Antonio'yu buldu.

İhtiyar:

— Senyör, dedi. Biraz önce Malayalı bize senyör Muciy'in hastalandığını, eşyalarıyla beraber kente taşınmak istediğini söyledi. Bunun için sizden eşyalarını yerleştirmeye yardım etmek üzere birkaç hizmetçi vermenizi, öğleye doğru birkaç yük, bir de binek atıyla kılavuz göndermenizi rica ettiğini anlattı. İzin veriyor musunuz? Fabiy:

— Bunları sana Malayalı mı söyledi? diye sordu. Nasıl? O, dilsiz değil mi?

— İşte, senyör, bunların hepsini bizim dilimizde yazdığı kâğıt; pek doğru yazılmış.

— Demek ki Muciy hastalanmış?

— Evet, ağır hastaymış, kendisini görmek imkânsızmış.

— Doktor çağırmadılar mı?

— Hayır. Malayalı izin vermedi.

— Demek ki bu kâğıdı sana Malayalı yazdı, ha?

— Evet, senyör.

Fabiy biraz sustu, sonra:

— Eh, peki, icabına bak, dedi.

Antonio uzaklaştı. Fabiy uşağın arkasından şaşkın şaşkın bakakaldı.

"Demek ki ölmemiş?" diye düşünüyordu. Buna sevinmek mi, yoksa esef etmek mi gerektiğini bilmiyordu. Hastaymış! Ama birkaç saat önce gördüğü bir ölüydü!

Fabiy, Valeriya'nın yanına döndü. Karısı uyandı, başını kaldırdı. Uzun uzun, manalı manalı bakıştılar.

Valeriya birdenbire sordu:

— O, artık yok, değil mi?

Fabiy titredi.

— Nasıl... Yok? Sen... Yoksa...

Valeriya:

— O, gitti mi? diye devam etti.

Fabiy'in kalbi ferahladı.

— Hayır, henüz gitmedi, ama bugün gidiyor.

— Ben de bir daha onu hiç göremeyeceğim, değil mi?

— Hiç görmeyeceksin.

— O rüyalar bir daha tekrarlanmayacak mı?

— Hayır.

Valeriya gene sevinçle içini çekti. Mesut gülümseme gene dudaklarında belirdi. İki elini kocasına uzattı.

Biz de bir daha ondan hiç bahsetmeyeceğiz, işitiyor musun, sevgilim? O gitmeden ben odamdan çıkmayacağım. Sen şimdi bana hizmetçilerimi gönder... Ha, sahi, şunu da al! diyerek gece masasının üstünde duran Muciy'in armağan ettiği inci gerdanlığı gösterdi. Onu al da en derin kuyularımızdan birinin içersine at. Beni kucakla, ben senin Valeriya'nım. O gitmeden de... Yanıma sakın gelme!

Fabiy gerdanlığı aldı. İncilerin rengi donuklaşmış gibiydi. Ondan sonra karısının dileğini yerine getirdi. Daha sonra uzaktan pavyona bakarak bahçede dolaşmaya başladı. Orada eşyaları yerleştirmeye çalışıyorlardı.

Uşaklar sandıkları dışarı çıkarıyor, atlara yüklüyorlardı... Malayalı aralarında yoktu.

Yenilmez bir duygu Fabiy'i pavyonda olan bitenleri bir daha görmeye çekiyordu. Pavyonun arka tarafında sabahleyin Muciy'in yatmakta olduğu odaya girilebilen gizli bir kapı vardı. Gizlenerek kapıya yaklaştı, kapalı değildi. Ağır perdenin kenarını kaldırarak odaya korka korka baktı.

XII.

Muciy, artık halının üstünde yatmıyordu. Koltukta oturuyordu, ama Fabiy'in ilk gelişinde gördüğü gibi bir cesetten farkı yoktu.

Taş gibi sertleşen kafası, koltuğun arkasına yaslanmıştı. Avuçları açık olan elleri iki yanına uzatılmıştı, dizlerinin üstünde sapsarı duruyordu. Göğsü

inip kalkmıyordu.

Koltuğun yanında kuru otlarla serpili yerde, içlerinde siyah su bulunan birkaç kâse duruyordu. Bunlardan etrafa boğucu baharat kokusu yayılıyordu. Her kâsenin yanında ara sıra altın gibi gözlerini ışıldatan bakır renkli küçük yılanlar çöreklenmişti. Mııciy'in karşısında da Malayalının uzun vücudu yükseliyordu. Sırtına renk renk ipekli hırka giymişti. Beline kaplan kuyruğu bağlamıştı. Başında boynuzlu başlık vardı.

O, hareketsiz durmuyordu. Kâh huşu içinde yerlere kadar eğiliyor, sanki dua ediyordu, kâh bütün vücuduyla doğruluyor, hatta parmak ucuna basarak kalkıyordu. Kâh kollarını ahenkle alabildiğine açıyor, kâh ısrarla Muciy'e doğru uzatıyordu. Tehdit yahut emrettiği sanılırdı. Kaşlarını çatıyor, ayağını yere vuruyordu. Bütün bu hareketler ona galiba büyük bir gayrete mal oluyor, hatta eziyet veriyordu, çünkü ağır ağır nefes alıyordu. Yüzünden de buram buram ter akıyordu. Birdenbire olduğu yerde donmuş gibi kaldı, göğsünü havayla şişirerek alnını buruşturdu. Kenetlenmiş parmaklarını gererek, sanki ellerinde görünmeyen dizginleri tutuyormuş gibi, ellerini kendisine doğru çekti... Fabiy dehşet içinde Muciy'in başının koltuğun arkasından ayrılarak Malayalının ellerinin peşi sıra uzandığını gördü... Malayalı ellerini indirdi. Muciy'in başı gene bütün ağırlığıyla koltuğun arkasına yaslandı. Malayalı hareketlerini tekrarladıkça itaatli baş da hareketini tekrarlıyordu. Kâselerin içindeki siyah su kaynamaya başladı. Bu sırada kâseler çın çın çınlıyordu. Bakır renkli yılanlar kâselerin çevresinde dalgalanarak kıvrandılar.

Bu sırada Malayalı bir adım ilerledi, kaşlarını kaldırdı, gözlerini alabildiğine açarak başını Muciy'e doğru salladı... Ölünün gözkapakları titredi. İntizamsız bir şekilde aralandı. Onların altından kurşun gibi donuk gözbebekleri göründü. Malayalının yüzünde gururla karışık zafer, sevinç, evet, hemen hemen garezle dolu bir sevinç parladı. Dudaklarını alabildiğine açtı. Gırtlağının en derin bir yerinden kuvvetli, uzun uzun uluyan bir ses çıkardı. Muciy'in dudakları da aralandı. O vahşi ulumaya karşılık bir inilti duyuldu.

Ama Fabiy daha fazla dayanamadı. Bu şeytan oyununda kendisi de hazır bulunuyormuş gibi geldi!.. O da bağırdı, arkasına bakmadan, elden geldiği

kadar çabuk evine koştu. Bu sırada hem dua ediyor, hem istavroz çıkarıyordu.

XIII.

Aradan üç saat geçtikten sonra Antonio yanına gelerek her şeyin hazırlandığını, bütün eşyaların yerleştirildiğini, senyör Muciy'in yola çıkmak üzere olduğunu söyledi. Fabiy uşağına hiç cevap vermeden taraçaya çıktı. Buradan pavyon görünüyordu. Yüklü birkaç at pavyona yakın bir yerde duruyordu. Pavyonun tam önüne kuvvetli bir doru aygır getirilmişti. İki kişilik geniş semeri vardı.

Gene orada başları açık uşaklarla silâhlı kılavuzlar duruyordu.

Pavyonun kapısı açıldı. Muciy, Malayalının yardımıyla dışarı çıktı. Malayalının arkasında gene her zamanki elbisesi vardı.

Muciy'in yüzü sapsarı idi. Kolları da bir ölünün kolları gibi sarkıyordu, ama kendisi yürüyordu... Evet, yürüyordu! Ata binince dimdik oturdu, el yordamıyla de yuları buldu. Malayalı onun ayaklarını üzengilere geçirdi, semerin arkasına atladı, eliyle efendisinin belini kavradı, kervan yola koyuldu.

Atlar rahvan gidiyordu. Evin önünden saparlarken Fabiy, Muciy'in esmer yüzünde iki tane beyaz nokta görür gibi olmuştu...

Ne! Yoksa ona gözlerini mi çevirmişti? Yalnız Malayalı eğilerek selâm verdi. Her zamanki gibi alaylı bir tavrı vardı.

Valeriya da bütün bunları görmüş müydü? Pencerelerinin panjurları kapalıydı... Ama belki de panjurların arkasında duruyordu.

XIV.

Valeriya öğle yemeğine yemek odasına geldi. Pek sakin, şefkatliydi. Böyle olmakla beraber hâlâ yorgunluktan şikâyet ediyordu. Ama artık ne telâşı, ne eski daimî şaşkınlığı, ne de korkusu kalmamıştı. Muciy gittikten bir gün sonra Fabiy, gene portresini yapmaya başladığı zaman yüz çizgilerinde, bir

müddet kaybolarak kendisini şaşırtan o eski temiz ifadeyi buldu... Fırça da bezin üzerinde hafiflikle, güvenle dolaşmaya başladı.

Karıkoca eski hayatlarına kavuştular.

Muciy, sanki hiçbir zaman yeryüzüne gelmemiş gibi, kaybolup gitmişti. Ne Fabiy, ne de Valeriya ondan, onun talihinden hiç bahsetmemeye birbiriyle söz birliği etmiş gibiydiler. Hoş, onun talihi herkes için bir muamma olarak kalmıştı ya!

Sanki yer yarılmış, Muciy'i yutmuştu.

Fabiy bir gün, o uğursuz gece olan bitenleri karısına anlatmak zorunda olduğunu hissetti... Ama o da galiba kocasının böyle bir niyeti olduğunu anlamıştı. Nefesini kesti, vurmasını bekliyormuş gibi gözleri kısıldı... Fabiy de onu anladı, bu vuruşu indirmedi.

Güzel bir güz günü Fabiy, Cecile'in portresini bitirmekteydi. Valeriya orgun önüne oturmuştu. Parmakları tuşlarda dolaşıyordu... Birdenbire, iradesi dışında, elleri Muciy'in bir zamanlar çaldığı "'Aşkın Zafer Şarkısını” çalmaya başladı. Tam o anda evlendiği günden beri ilk defa içinde canlanmaya başlayan bir yeni hayatın kıpırdanışını hissetti... Titredi, şarkıyı kesti...

Bunun manası ne idi? Yoksa...

El yazması burada sona eriyor.

BİRİNCİ CİLDİN SONU